

**T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı**

**YENİ BİR FİNANSAL ARAÇ OLARAK YEŞİL KREDİLERE OTELCİLİK VE
BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN BAKIŞ AÇILARI: ANTALYA'DAKİ DÖRT VE
BEŞ YILDIZLI OTELLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Ozan GÜLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2012

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı

YENİ BİR FİNANSAL ARAÇ OLARAK YEŞİL KREDİLERE OTELCİLİK VE
BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN BAKIŞ AÇILARI: ANTALYA'DAKİ DÖRT VE BEŞ
YILDIZLI OTELLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ozan GÜLER

Danışman
Doç. Dr. Ekrem TUFAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2012

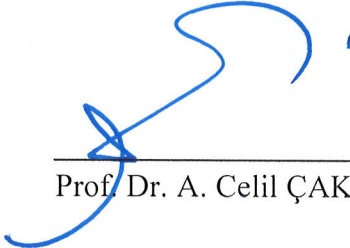
Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ozan GÜLER tarafından hazırlanan “Yeni Bir Finansal Araç Olarak Yeşil Kredilere Otelcilik ve Bankacılık Sektörlerinin Bakış Açıları: Antalya’daki 4 ve 5 Yıldızlı Oteller Üzerinde Bir Araştırma” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Üye

Prof. Dr. A. Celil ÇAKICI

Üye

Doç. Dr. Ekrem TUFAN
(Danışman)

Üye

Yrd. Doç. Dr. Erdiñç KARADENİZ

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

ÖNSÖZ

İlk zamanlarda doğal çevre ve kaynakların korunmasına yönelik endişelerle tartışılmaya başlanan sürdürülebilirlik kavramı zamanla içine ekonomik faaliyetleri de alarak sürdürülebilir kalkınma tartışmaları ile devam etmiştir. Sürdürülebilir temelli olmayan ekonomik faaliyetler sonucu gerek doğal kaynaklar gerekse de kıt olan ekonomik kaynaklar kolaylıkla yok olmaktadır. Bu sorunların turizm sektörü açısından da geçerli olduğunun ve sorunun boyutlarının giderek ilerlediğinin tespiti neticesinde hazırlanma ihtiyacı duyulan bu tez çalışması, işletmeleri sürdürülebilir yatırımlar yapmaya teşvik etmek üzere kullanılan yeşil kredilere, bankacılık ve otelcilik sektörünün bakış açılarını araştırmıştır.

Bu noktada öncelikle hem tez konusunun fikir sahibi hem de danışmanım olarak, tezin hazırlanmasında, tecrübesi, bilgisi ve sonsuz sabrıyla yolumu aydınlatan Sayın Doç. Dr. Ekrem Tufan'a, Mersin'e geldiğim günden tezin tamamlanmasına kadarki tüm süreçte değerli katkılarıyla tezin hazırlanmasında çok önemli katkıları olan Sayın Yard. Doç. Dr. Göknil Nur Koçak'a, tez çalışmam boyunca beni sürekli destekleyen ve çalışmama çok değerli katkılar sağlayan Sayın Yard. Doç. Dr. Erdiñ Karadeniz'e, sağlamış olduğu huzurlu çalışma ortamı dolayısıyla Sayın Prof. Dr. Celil Çakıcı'ya, desteklerinden dolayı Sayın Yard. Doç. Dr. Levent Koşan'a, istatistiksel analizleri yapabilmem için, beni yetiştiren Sayın Öğr. Görevlisi Bahattin Hamarat'a ve akademisyen olmamda çok önemli pay sahibi olan matematik öğretmenim Yasemin Uzsayılır'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Bununla birlikte beni bu süreç boyunca hep destekleyen canım arkadaşım Sinan Verboz'a ve bu tezin yazılmasını kolaylaştırmak adına herşeyi yapan çok sevdiğim canım eşim Raziye'ye teşekkür ediyorum. Bu tezi kendisine atfediyorum.

Ozan GÜLER

ÖZET

YENİ BİR FİNANSAL ARAÇ OLARAK YEŞİL KREDİLERE OTELCİLİK VE BANKACILIK SEKTÖRLERİNİN BAKIŞ AÇILARI: ANTALYA'DAKİ DÖRT VE BEŞ YILDIZLI OTELLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doğal çevre ve kaynakları koruyan yatırımların desteklenmesi için ayrılan özellikli finansal kaynaklar, son zamanlarda önemli artışlar göstermiştir. Bu tez çalışmasında, özellikli kaynaklardan birisi olan yeşil kredilere, bankacılık ve otelcilik sektörünün bakış açıları araştırılmıştır. Tez kapsamında, bankalar ile yapılandırılmış soru formu aracılığıyla görüşme yöntemiyle ve oteller ile anket formu aracılığıyla tarama modellerinden ilişkisel tarama modelinde bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Oteller ile gerçekleştirilen alan araştırmasında amaçlı örnekleme tekniğini kullanarak, otellerin yeşil yatırımlardan bekledikleri performanslardan geliştirilen 16 kriterin, otellerin mevcut ve yeşil kredi kullanma durumlarına göre değişimi ve algılanışı araştırılmıştır. Araştırmada kullanılan temel istatistiksel yöntemler, frekans analizi, güvenilirlik analizleri, çiftleştirilmiş t-Testi, bağımsız tek örneklem t-Testi, açıklayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modeli altında 1. ve 2. düzey doğrulayıcı faktör analizidir. 142 otel finansman müdürünün katıldığı alan araştırmasından elde edilen veriler; otellerin % 58'inin kuruluş aşamasında banka kredisi kullandığını, otellerin % 80'ninin son beş yılda yenileme yatırımı yaptığını ve bu otellerin % 39'unun yurtiçi banka kredisi kullanarak bu yatırımları gerçekleştirdiğini göstermektedir. Otellerinin yeşil kredi kullanması durumunda performans kriterlerinin mevcut duruma göre pozitif yönde anlamlı değişim göstereceğini belirten finansman müdürleri, mevcut durumda “sosyal”, “ekonomik” ve “maliyet kontrol” faktörleri altında algıladıkları performans kriterlerini, yeşil kredi kullanmaları durumunda “sosyo-ekonomik” ve “maliyet kontrol” olarak iki faktör altında algılamaktadırlar. Böylelikle finans

müdürlerinin yeşil kredi kullanma durumlarında sosyal performans beklentilerinin ekonomik performans beklentileriyle paralel hale geleceğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Elde edilen veriler; finansman müdürlerinin % 67'sinin yeşil kredileri bir üst yönetime önerme niyetinde olduğunu, % 22'sinin ise emin olmadığını göstermektedir. Yeşil kredi kullanma durumunda en anlamlı pozitif performans değişiminin rekabet avantajı elde etme, maliyet kontrol ve sosyal itibarını arttıran unsurlarda gerçekleşeceğini düşünen otel finansman müdürlerine paralel olarak 7 banka ile yapılan nitel görüşmeler sonucunda bankaların, rekabet edebilirlik, yeni ürün geliştirmek ve toplum gözündeki imajın geliştirilmesi beklentileriyle yeşil kredileri kullanırmak istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Otelcilik sektörünün yeşil kredileri kullanabilmeleri için yeşil odaklı, doğal ve sosyal çevreyi koruyan projelere, olumlu gelir tablosu ve bilançolara sahip olması gerektiğini belirten bankalar, kur riskini göze alabilen oteller için enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji projelerinin uygun ve hızlı kaynak bulabilecek yeşil projeler olabileceğini ifade etmektedirler. Böylelikle bu tez ile bankacılık ve otelcilik sektörünün yeşil kredilere bakış açıları her iki tarafın gözünden incelenerek, yeşil kredilerin nitelikleri, kullanım koşulları, kullandırılma sebepleri, otellerin yeşil kredileri performanslarındaki değişim açısından nasıl algıladığı ve finans müdürleri tarafından önerilmeye değer bir kredi olup olmadığı gibi sorulara yanıtlar verilerek, uygulamaya yönelik katkılar sağlamaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, yeni bir kavram olan yeşil kredilerin otellerin çeşitli performans kriterlerinde ortaya koyabileceği değişimler incelenerek keşifsel bir amaç çerçevesinde alan yazına katkılar sağlamaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir turizm, yeşil otelcilik, sürdürülebilir finans, yeşil bankacılık, yeşil krediler

ABSTRACT

VIEWPOINTS OF HOTELLING AND BANKING SECTORS ON GREEN CREDITS AS A NEW FINANCIAL INSTRUMENT: AN INVESTIGATION ON FOUR AND FIVE STAR HOTELS IN ANTALYA

Specific financial loans to support investments that preserve and improve natural environment and resources have been significantly increased. In this dissertation, viewpoints of hotelling and banking sectors on green loans which is one of the specific financial resources have been investigated. Within this scope of dissertation, empirical research with banks by using semi-structured question form and through questionnaire, a relational survey type research with hotels has been conducted. With sixteen developed performance criteria from hotels expectations to make invest in green, changes in performances in terms of “current” and “if benefited from green loans” have been investigated by purposive sampling method. The statistical methods used in explaining research questions are, frequency analysis, reliability analysis, paired sample t-Test, independent sample t-Test, explanatory factor analysis and first and second order confirmatory factor analysis under the structural equation method. Findings of data gathered from 142 hotel financial managers indicate that; 58 % of the hotels were benefited from bank loans in the investment stage, 80 % of the hotels were renovated in last 5 years and 39 % of the renovated hotels were benefited from domestic bank loans. The results of the study have indicated that the financial managers agree with the idea that green loans change the hotels’ performance positively. While under the “current circumstances”, managers perceive the performance criteria under three factors named as, “social”, “economic” and “cost control”; under the circumstances of “if benefited from green loans” managers perceive the performance factors under two factors named as “socio-economic”

and “cost control”. This result means that the financial managers perceive the “social” and “economic” performance factors together when it comes to loan “green” financial resources. Besides, gathered data has shown that 67 % of the finance managers of hotels are intended to recommend green loans to top management while 22 % of them are unsure. In line with the hotels intention to benefit from green loans in anticipation of positive changes in competitive advantages, cost control and social reputation, banking sector intent to supply green loans in anticipation of increase in competitive advantages, providing new financial products, reputation and social responsibilities as a result of qualitative face to face interviews as well. Through the interviews with banking loan managers, it has been understood that the hotels which need for the new or renovation investments, should prepare green and natural-social environment preservation based projects, and should have acceptable income statement and balance sheet. The proposed investment project to get fast and convenient loans for the hotels has been explained as energy efficiency and renewable energy resources by banks’ loan managers. Thus, with the investigating qualifactions of the green credits, conditions of green credits use, reason for making industries of use, alteration in hotels’ performance criteria and assesment by hotel financial managers on recommendation to top management, practical contributions have been proposed. Besides, investigating green credits with the scope of alteration in hotel performance criteria, teorical contributions have also been proposed.

Key words: Sustainable tourism, green hotelling, sustainable finance, green banking, green loans

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: KARIN MAKSİMİZE EDİLMESİNDEN DEĞER TEMELLİ YÖNETİM SÜRECİNE GEÇEN SÜREDE FİNANS FONKSİYONU	
I.1. Finans Fonksiyonunun Gelişimi.....	5
I.1.1. Değişen Finans Fonksiyonunda Finans Yöneticilerinin Sorumlulukları.....	8
I.2. Finansal Kararlar ve Karar Türleri.....	8
I.2.1. Yatırım Kararları ve Politikaları.....	9
I.2.2. Finansman Kararları ve Politikaları.....	10
I.2.2.1. Yatırımların Finansman Kaynakları.....	11
I.2.2.1.1. Kısa Süreli Yabancı Kaynakları.....	12
I.2.2.1.2. Orta Süreli Yabancı Kaynakları.....	12
I.2.2.1.3. Uzun Süreli Yabancı Kaynaklar.....	13
I.2.3. Kar Dağıtım Kararları.....	14
I.3. Finansal Kararları Etkileyen Unsurlar.....	15
I.4. Kar Maksimizasyonundan Firma Değeri Maksimizasyonu Anlayışına Geçiş.....	17

I.4.1.Değer Temelli Yönetim Yaklaşımı.....	18
I.4.2.Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Değişen Paydaş Yaklaşımı.....	20
I.5.Sürdürülebilir Yatırım Girişimlerinin Değer Yaratma Sürecine Etkisi.....	21
II. BÖLÜM: BİR DEĞER UNSURU OLARAK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM	
II.1.Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	24
II.1.1.Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nde Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Gelişimi.....	26
II.2.Sürdürülebilir Turizm.....	28
II.2.1.Sürdürülebilir Turizm Kalkınması.....	31
II.3.Turizm Yatırımlarının Genel Özellikleri.....	33
II.4.İşletmelerin Sürdürülebilir Yatırımlardan Beklentileri.....	35
II.4.1.Konaklama İşletmelerini Sürdürülebilir Yatırımlara Yönlendiren Faktörler ve Beklentiler.....	37
II.5.Konaklama Sektörü İçin Sürdürülebilir Bir Yatırım Alternatifi Olarak Yeşil Otelcilik.....	41
II.5.1.Yeşil Otelcilik.....	43
II.5.2.Yeşillenen Oteller İçin Yeşil Sertifikalar.....	45
II.5.3.Yeşil Otel Uygulama Örnekleri.....	47
III. BÖLÜM: FİNANS ENDÜSTRİSİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ DESTEKLEYİCİ YENİ BİR YAKLAŞIM: YEŞİL BANKACILIK	
III.1.Finansa Sürdürülebilirlik Anlayışının Gelişimi.....	49
III.1.1.Sürdürülebilir Bankacılık.....	51
III.1.2. Bankacılık Sektörünün Sürdürülebilirlik Algısı.....	53

III.2.Yeni Bir Bankacılık Stratejisi: Yeşil Bankacılık.....	55
III.2.1.Yeşil Bankacılığın Riskleri Yönetmede Önemi.....	57
III.2.2.Yeşil Kredi Kavramı	60
III.3.Uluslararası Finansal Çevre Girişimleri	63
III.4.Türkiye’de Turizm Endüstrisine Sağlanan Yeşil Kredi ve Teşvikler.....	67
III.4.1.Kalkınma Bankalarının Konaklama Sektörüne Sağladığı Krediler.....	67
III.4.1.1. Türkiye Kalkınma Bankası Kredileri.....	67
III.4.1.2.Türkiye Sınâî ve Kalkınma Bankası Kredileri.....	68
III.4.2.Ticari Bankaların Aracılık Ederek Turizm Sektörüne Kullandığı Yeşil Krediler.....	69
III.5.Yeni Teşvik Kanunu Uyarınca Turizm Yatırım Teşvikleri.....	70
III.5.1.Türkiye’deki Konaklama Sektörünün Teşviklerden Faydalanma Durumları.....	72

IV. BÖLÜM: BANKALAR VE OTELLERİN YEŞİL KREDİLERE BAKIŞ

AÇILARININ ARAŞTIRILMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

IV.1.Araştırmanın Amacı.....	74
IV.2.Araştırmanın Önemi.....	76
IV.3.Araştırma Yöntemi.....	79
IV.3.1.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	82
IV.3.2.Veri Toplama Teknikleri ve Verilerin İşlenişi.....	85
IV.3.3.Kullanılan Veri Analiz Teknikleri.....	91
IV.4.Araştırma Kısıtları	95
IV.5.Araştırmanın Soruları.....	96
IV.6. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirme	99

IV.6.1. Oteller ile Gerçekleştirilen Nicel Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Değerlendirme.....	99
IV.6.1.1.Otel İşletmelerinin Kategorik Özelliklerine İlişkin Bulgular.....	99
IV.6.1.2.Performans Göstergelerinin Mevcut Durum ve Yeşil Kredi Kullanma Durumuna İlişkin Bulgular.....	101
IV.6.1.3.Mevcut Durum ve Yeşil Kredi Kullanma Halindeki Performans Göstergelerine İlişkin Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	105
IV.6.1.4.Mevcut Durum ile Yeşil Kredi Kullanma Durumu Performans Göstergeleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Araştırma Sorusunun Sınanması.....	107
IV.6.1.5. Açıklayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizler.....	110
IV.6.1.5.1.Otellerin Performans Göstergelerinin Mevcut Durum Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları.....	111
IV.6.1.5.2.Otellerin Yeşil Kredi Kullanma Nedenlerini Açıklayan Ölçeğin Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları...	118
IV.6.1.6.Katılımcıların Yeşil Kredileri Önerme Eğilimlerine Yönelik Sonuçları.....	125
IV.6.2.Bankalar ile Gerçekleştirilen Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Değerlendirme	126
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	136
KAYNAKÇA.....	147
EKLER.....	164

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AFK: Fransız Kalkınma Ajansı

AİKB: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası

AKKB: Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası

ASF: Alman Sanayileşme Fonu

AYB: Avrupa Yatırım Bankası

CERCLA: Yoğunlaştırılmış Çevresel Müdahale, Tazminat Ve Sorumluluk Yasası

ÇED: Çevresel Etki Değerlendirme

DB: Dünya Bankası

DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi

DJSE: Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi

EPs: Ekvator Prensipleri

GRI: Evrensel Raporlama İnisiyatifi

GSMH: Gayrisafi Milli Hasıla

ICC: Sınıflar Arası Korelasyon Katsayıları

IFC: Uluslararası Finans Örgütü

IUCN: Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Uluslararası Birliği

KMO: Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Uygunluğu İstatistiği

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi

Başkanlığı

KOBİ: Küçük ve Orta Bütçeli İşletmeler

KSS: Kurumsal Sosyal Sorumluluk

LEED: Enerji ve Çevreci Dizaynda Öncülük

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

RMSEA: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü

TKB: Türkiye Kalkınma Bankası

TSKB: Türkiye Sınâî ve Kalkınma Bankası

TURSEFF: Türkiye Sürdürülebilir Enerji Finansmanı

TÜROFED: Türkiye Otelciler Federasyonu

UNEP: Birleşmiş Milletler Çevre Programı

UNEP-FI: Birleşmiş Milletler Çevre Programı-Finansal İnisiyatifi

UN-RPI: Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri

UNWCED: Birleşmiş Milletler Dünya Çevre Ve Kalkınma Konferansı

UNWTO: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

vb: ve benzeri

vd: ve diğerleri

WCED: Dünya Çevre ve Kalkınma Örgütü

WTTC: Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi

YDK: Yurt Dışı Kaynaklı Krediler

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Uzun Süreli Yabancı Kaynaklar İle Finansmanın Firmalar Açısından Üstünlükleri ve Sakıncaları	14
Tablo 2. Sürdürülebilir ve Sürdürülebilir Olmayan Turizm Gelişmesi Arasındaki Farklar	32
Tablo 3. Araştırmanın Kategorik Sorularına İlişkin İstatistikler	100
Tablo 4. Otellerin Performans Göstergelerinin Mevcut Durum İstatistikleri	102
Tablo 5. Otellerin Performans Göstergelerinin Yeşil Kredi Kullanmaları Halindeki İstatistikleri	103
Tablo 6. Katılımcıların Ölçekte Yer Alan Performans Göstergelerine İlişkin Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri	104
Tablo 7. Ölçeklere İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları	106
Tablo 8. Ölçekler Arası Bağımlı İki Örneklem t-Testi Sonuçları.....	109
Tablo 9. Mevcut Durum Performans Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları	114
Tablo 10. Yapısal Eşitlik Modelinde Uyum İndeksi Kriterleri ve Analiz Sonuçları 1.....	117
Tablo 11. Otellerin Yeşil Kredi Kullanma Nedenlerini Açıklayan Ölçeğin Faktör Analizi Sonuçları	120
Tablo 12. Yapısal Eşitlik Modelinde Uyum İndeks Kriterleri ve Analiz Sonuçları 2.....	122

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Faaliyete İlişkin Alınacak Kararların Firmalara Etkisi	16
Şekil 2. Sürdürülebilirliğin Değer Yaratılmasını Etkileme Biçimi	23
Şekil 3. Sürdürülebilir Turizm.....	30
Şekil 4. Sürdürülebilir Turizm ile Diğer Kavramlar Arasındaki İlişki.....	31
Şekil 5. Finans Kuruluşlarının Sürdürülebilirlik ile İlişkilendirdikleri Konular	54
Şekil 6. Bankaların Sürdürülebilirlik Konusunu Önemsene Nedenleri	54
Şekil 7. Ölçek Maddelerinde Yer Alan Performans Göstergelerinin Mevcut Durum ve Yeşil Kredi Kullanma Durumuna Göre Grafikselleştirilmesi	110
Şekil 8. Mevcut Durum Performans Ölçeği DFA Yol Diyagramı	115
Şekil 9. Otellerin Yeşil Kredi Kullanma Nedenlerini Açıklayan Ölçeğin DFA Yol Diyagramı	121

GİRİŞ

Dünyada sınır kavramının azalması, ulaşım olanaklarının artması, insanların farklı kültürleri tanıma arzusu, seyahatlerde demokratikleşme, teknolojik gelişmelerin hızlanması ve insanların boş zamanlarının artması turizm hareketleri üzerinde önemli etkiler göstermiştir. Yaşanan bu gelişmeler turizmi tüm gelişen ve gelişmekte olan ülkeler için önemli bir gelir sağlayan unsur haline getirmiştir. Böylelikle, birçok ülke ve bölge, temel gelir kaynağı olarak turizm faaliyetlerine ağırlık vermeye başlamıştır. Neredeyse tüm dünya ülkeleri ve bölgeleri, kendilerini birer turizm destinasyonu ilan ederek pastadan en çok payı alma yarışına girmişlerdir. Ancak bu sürecin gelişiminde turizmin ekonomik boyutunun çok ön planda tutulması ile ülkelerin, tarihi, kültürel, sosyal ve çevresel güzelliklerini ve çekiciliklerini kontrolsüz bir şekilde turizm ürünü olarak satma yarışına girmesi, turizmin sürdürülebilir bir anlayışla yapılmadığı gözler önüne sermiştir. Bilhassa gelişmekte olan ülkelerin turizmin fırsat maliyeti etkisini iyi değerlendirememiş olmaları, kaynaklarını turizme aktarırken içinde buldukları ekonomik koşulları yeterince göz önüne almamaları, ekonomik beklentinin, ekonomik hezimetlere dönüşmesine neden olmuştur.

Ekonomik beklentilerin başarılmasına yönelik kaygıların yanı sıra, yaşadığımız dünyanın ciddi biçimde etkilenmekte olduğu kirlenme ve küresel ısınma gibi çevresel sorunlar da turizm sektörünün iş yapış şeklini değiştirmesi gerektiğine yönelik bir diğer önemli işaret olmuştur. Bugün içinde yaşadığımız dünya, işletmelerin artık iş yapış şekilleri, etik değerleri ve sosyal sorumlukları ile yargılandıkları, iş yapış şekillerinden ortaya çıkan sosyo-ekonomik ve finansal sonuçların, herkesin farkında olduğu bir dünya haline gelmiştir. Dolayısıyla çevresel ve sosyal sorunların farkındaki insanlar, turizm

endüstrisinden de bu doğrultuda hareket etmelerini bekleyerek, işletmeleri sürdürülebilir faaliyetlere yönlendirmeye başlamıştır (Lee vd., 2010: 911).

Bugün Avrupa turizminin 2/3'üne hizmet veren kıyıların % 85'i aşırı hızlı kalkınmanın yol açtığı çevresel tehditler ile karşı karşıyadır (Machaira, Labropoulos, ve Zentelis, 2012: 5). Kitle turizmindeki artışın negatif etkilerinin ortaya çıkması ile birlikte tartışılmaya başlanan sürdürülebilir turizm modelleri ve akabinde yeşil-çevreci turizm modelleri (Swarbrooke, 1999: 8; Akış, 1999: 37; Modinos, 2000: 303; Wen Wu, 2009: 2) çevreye sorumlu davranışı, doğal kaynakları adil bir şekilde tüketmeyi ve yerel toplumların sosyo-kültürel yapılarını korumayı amaçlamaktadır (Swarbrooke, 1999: 14; Kahraman, 2006: 96-98; Garrod ve Fyall, 1998: 200; Forsyth, 1997: 4).

Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınmanın uluslararası çevre konferanslarında tartışılmasının ardından, sürdürülebilirliğin finansal boyutu da dikkate alınarak, finans kuruluşlarından kaynaklarını sürdürülebilir yatırımlara yöneltmeleri istenmiştir. 1944 yılında kurulan Dünya Bankası (DP) ve bu bankanın bir kolu olan Uluslararası Finans Kuruluşunun (IFC) kurulması, 1992 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans İnisiyatifinin kurulması (UNEP-FI), 2003 yılında Uluslararası Finans Kurumunun Ekvator Prensiplerini Açıklaması ve 2006 yılında Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkelerinin açıklanması, hem yatırımları fonlayan hem de fon talep edenler için sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden uluslararası finansal girişimler olmuştur. Bu uluslararası girişimler, sürdürülebilir yatırımlar yapmak isteyen, yatırımlarını daha sürdürülebilir bir hale getirmek isteyen, enerji verimliliği projeleri ile birlikte kaynaklarını daha verimli kullanmayı taahhüt eden ve KOBİ niteliği taşıyarak toplum ve çevre yararına faaliyetler yapmayı hedefleyen işletmeler için önemli miktarlarda finansal kaynaklar yaratmaya ve tahsis etmeye başlamıştır. Tez çalışması içerisinde, yeşil krediler olarak ifade

edilen bu finansal kaynaklar, belli bir çevresel ve sosyal bozulmayı durdurmak veya azaltmak amacıyla, çevresel, sosyal ve kültürel sorumluluğa sahip olan yatırım veya işletme projelerine özel imtiyazlar ile kullandırılan kaynaklar olarak ifade edilmektedir.

Yapılan bu tez çalışması ile bankacılık ve otelcilik sektörlerinin yeni bir finansal araç olan yeşil kredilere yönelik bakış açıları araştırılarak, üst düzey finansman yöneticilerin algılamaları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu amaca yönelik, bankalarla nitel görüşmeler ve oteller ile nicel anket uygulaması şeklinde araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Nitel çalışma ile bankaların KOBİ pazarlama ve kurumsal krediler birimlerinin müdürleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, temel olarak yeşil kredilerin nitelikleri ve bankaları yeşil kredi kullandırmaya iten faktörler incelenmiştir. Otellerin finansman müdürleri ile gerçekleştirilen anket çalışması ile otellere ait bazı betimleyici özellikler, otellerin mevcut performansları, otellerin yeşil kredi kullanmaları durumunda oluşabilecek performansları, mevcut performans durumları ile yeşil kredi kullanma durumunda ortaya çıkması düşünülen performans durumları arasındaki farklılıkların anlamlılığı, finans yöneticilerinin performans göstergelerini mevcut durum ve yeşil kredi kullanma durumuna göre alt boyutlar şeklinde algılayıp algılamadıkları ve finans yöneticilerinin yeşil kredileri bir üst yönetime önerme niyetleri araştırılmıştır.

Tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Tezin birinci bölümünde ilk olarak dünyadaki finansal yönetimde değişen anlayış, bu anlayış içerisinde bir finans yöneticisine düşen sorumluluklar ve finansal karar türleri ele alınmıştır. Daha sonra, işletmeler açısından maksimize edilmesi hedeflenen yeni unsur olan değer kavramı tartışılarak değişen paydaş yaklaşımı ve değer temelli yönetim yaklaşımı konuları irdelenmektedir. Tezin ikinci bölümünde, öncelikle sürdürülebilirlik kavramının genel bir tanımı ve tarihesine ilişkin bilgi verilmiş, ardından sürdürülebilir kalkınma üzerinde durularak, sürdürülebilirlik

anlayışının dünyadaki gelişiminden bahsedilmiştir. Daha sonra sürdürülebilirlik anlayışının turizm ile ilişkilendirilmesi üzerinde durularak, turizm sektöründeki yatırımlarının kendine özgü özellikleri anlatılmıştır. Bölümün devamında konaklama işletmelerini sürdürülebilir yatırım projelerine yönlendiren faktörler ve beklentiler üzerinde durulmuştur. Bölüme ilişkin alan yazın taraması, konaklama işletmeleri için sürdürülebilir bir yatırım alternatifi olarak yeşil otelcilik yaklaşımının ele alınmasıyla son bulmaktadır.

Tezin üçüncü bölümünde, öncelikle finans sektöründeki sürdürülebilirlik anlayışının gelişimine değinilerek, sürdürülebilir bankacılık, bankacılık sektörünün sürdürülebilirlik algılamaları, yeşil bankacılık ve fonksiyonları ile yeşil kredi kavramları anlatılmıştır. Bunun ardından, finansın yeşillenmesini sağlayan uluslararası çevre girişimlerinden bahsedilmiştir. Tezin üçüncü bölümü, Türkiye’de faaliyet gösteren ticari ve kalkınma bankalarının sürdürülebilir yatırım projelerine sağladığı kaynaklar, 2012 yılı Teşvik kanunu uyarınca yatırımlara sağlanan teşvikler ve Türkiye’deki konaklama sektörünün teşviklerden yararlanma durumlarının ortaya koyulması ile sona ermektedir. Tezin dördüncü ve son bölümünde ise, tez çalışması kapsamında yapılacak araştırmanın amacı, önemi, yöntemi, kısıtları ve araştırma soruları açıklanmıştır. Daha sonra araştırmanın amacına yönelik sorulan araştırma sorularını araştırmak üzere çeşitli analizler yapılarak bulgular ortaya konmuştur. Bulguların ortaya konmasından sonra mevcut bulgular alan yazın çerçevesinde tartışılarak sonuç ve öneriler yapılmıştır. Tez çalışması ilerde yapılabilecek araştırmalara yönelik öneriler ile son bulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARIN MAKSİMİZE EDİLMESİNDEN DEĞER TEMELLİ YÖNETİM SÜRECİNE GEÇEN SÜREDE FİNANS FONKSİYONU

Finansal yönetim yaklaşımının 1950 yıllardan itibaren, önceki dönemlere göre belirgin bir şekilde farklılaştığını söylemek mümkündür. Bilhassa işletmeler için maksimize edilecek unsurun kardan değere doğru değişmesiyle birlikte sürdürülebilir büyüme anlayışının benimsenmesi 1950'li yıllardan itibaren başlamıştır. Bu sebeple tez çalışmasının bu bölümünde, finansal yönetimde değişen anlayış, bu anlayış dâhilinde bir finans yöneticisine düşen sorumluluklar ve finansal karar türleri ele alınmıştır. Bunu takiben, yeni bir unsur olarak işletmeler açısından maksimize edilmesi hedeflen paydaş yaklaşımı ve değer temelli yönetim yaklaşımı konuları irdelenmektedir.

I.1.Finans Fonksiyonunun Gelişimi

1950'li yılların öncesine göz atıldığında finansın, büyük ekonomik buhranlar ve savaşlar döneminde yeni firmaların oluşumu ve bu oluşumların yasal yapılanmaları, iflas, para bulma, parayı kullanma (Akgüç, 1998: 1; Gürsoy, 2006: 19; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 4) ve menkul kıymetler borsasına yönelik düzenlemelere odaklandığı görülmüştür. 1950 yılı öncesi, firmaların bireysel inisiyatif almaktan uzak durdukları dönem olarak adlandırılabilir (Jensen ve Smith, 1984: 1). 1900'lü yılların ilk çeyreğindeki duruma işaret etmek adına, 1929'da New York Borsası hisselerinin % 90 değer kaybederek düşmesi ve hisse senetlerinin Eylül 1929 fiyatlarını yakalaması için, yaklaşık 15 senenin geçmesi gerektiği zamanlar (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 4) örnek olarak verilebilir ve dolayısıyla finansal yönetim anlayışındaki gelişmeler daha rahat anlaşılabilir.

Bu dönemde, para kazanma ve fon tedariki önem kazanmıştır (Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 37; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 2). Firma hissedarlarının değerini

maksimize etmeye yönelik sermaye yatırım projelerine, 1950 sonrası yeni dönemde odaklanılmıştır (Bringham ve Kapenski, 1991: 4; Van Horne ve Wachowicz, 1995: 2; Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 37). Bu dönemde meydana gelen temel değişiklik; “yatırım, finansman ve kar payı dağıtım politikalarının ne olacağı” şeklindeki tanımlayıcı sorularından, alternatif finans, yatırım ve kar payı dağıtım politikalarının işletmeye nasıl etki edebileceğine” yönelik analitik sorular sorulmaya başlanmasıdır (Jensen ve Smith, 1984: 2). Bu soruların sorulması, 1950'lere kadar normatif (Jensen ve Smith, 1984: 1) teorilere konu olan finans bilimini, firmaların finansal kararlarını nasıl almaları gerektiğinden ziyade, bu kararların hangi davranışlar referans alınarak alındığını ve bu davranışların firmaların piyasa değeri üzerine etkisini analitik yöntemler ile araştırma yapmaya tetiklemiştir (Jensen ve Smith, 1984: 2; Gürsoy, 2006: 19). Bu dönemde işletmeler daha çok bilançolarının aktif tarafına yapacağı yatırımlara odaklanmıştır (Korkmaz ve Ceylan, 2008: 5).

Scholtens (2006: 19), finansal sistemleri; ekonomik faaliyetlerin boyutunu ve zamanlamasını etkileyen, muhtemel yatırım ve sermaye kararları, hisse senedi yatırım, risklerin yönetimi vb. konularında önceden (ex-ante) bilgi üreten ve ekonomiyi yağlayan bir sistem olarak tanımlamaktadır. Bu önemli sistemin yönetim fonksiyonu; “İşletmelerin faaliyetlerini devam ettirme ve/veya yatırım kararları için ihtiyaç duydukları vadede fon kaynaklarını, en istendik koşul ve miktarlarda elde etmesi (en uygun), elde edilen fonların işletmenin sürdürülebilirliğini etkin kılacak şekilde yönetmesi” şeklinde tanımlanmıştır (Usta, 2005: 2; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 2). Finanstaki temel değişimin gelenekselden (Korkmaz ve Ceylan, 2008: 5) analitiğe (Jensen ve Smith, 1984: 2; Usta, 2005: 1; Neale ve Pike, 2009: 6) doğru değişiminin, finansal planlamana açısından öneminin anlaşılması için

Bringham ve Kapenski'nin (1991: 8) iki havaalanı firmasına ait finansal yönetim örneğinden bahsetmek faydalı olacaktır.

Örnek Olay; 1960'larda faaliyet gösteren iki havayolu firmasından Eastern Havayollarının hisse başı satış değeri 60 dolar iken Delta Havayollarının hisse senedinin satış fiyatı 10 dolardır. Aradan 30 sene geçtiğinde, Delta Havayollarının hisse senedi 90 dolara çıkarken Eastern Havayolları, Texas Havayolları ile çok ani bir birleşmeye girmiş ve iflas kanunları altında operasyonlarına devam ediyordu. Bu sonucun ortaya çıkmasının altında yatan pek çok sebep olmasına karşın, Bringham ve Kapenski (1991) bu durumu iki farklı firmanın aldığı farklı finansman kararlarının sonucu olarak görmektedir. Buna göre, Eastern firması büyük miktarda borçlanırken, Delta firması borçlanmaya gitmemiştir. Eastern firmasının bu büyük borçlanmasının faiz oranlarının yükseldiği döneme rastlamasıyla, maliyetleri aşırı derecede artarken, faiz oranlarındaki bu yükselme Delta'ya çok küçük etkiler yapmıştır. Devam eden süreçte petrol fiyatlarındaki büyük artış, havayolu firmalarının ekonomik yakıt tüketen uçaklar almasını zorunlu hale getirmiş ve Eastern Havayolları bu satın almaları gerçekleştirememiştir. Süreç sonunda Delta firması, uluslararası piyasalara açılan bir kurum haline gelirken, Eastern firması bunu başaramamıştır.

Bu örnek aslında para ve sermaye piyasaları, yatırım kararları ve finansal yönetim alanlarının birbiri ile ne kadar ilişkili bir alan olduğunu göstermektedir (Bringham ve Kapenski, 1991: 4). Ayrıca finansal yönetim içerisinde görev alacak kişilerin, uygun finansal yapının oluşturulması, özsermaye yapısının korunması, hedeflenen kar ve karlılığın sağlanması ve işletmenin likidite gücünün korunması (Usta, 2005: 2) konularında analitik bir değerlendirme yeteneğine sahip olmaları gerekliliğini göstermektedir.

I.1.1.Değişen Finans Fonksiyonunda Finans Yöneticilerinin Sorumlulukları

Modern işletmecilik kavramının gelişmesiyle birlikte dinamik bir rol üstlenen (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 2) finans yöneticisi işletmesinin çevresini oluşturan mikro ve makro gelişmeleri anlamak ve öngörmek ile sorumludur (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 2). Bir finans yöneticisinden, temel kalemler olarak sıralanırsa; finans piyasalarının işleyişi, finansal kurumlar, vergi, fon maliyetini oluşturan faktörler, faiz oranları, faiz oranlarını oluşturan faktörler, enflasyon, merkez bankası politikaları, cari açık ve ödemeler dengesi gibi konular hakkında bilgi sahibi olması beklenir (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 2). Finansmandan sorumlu yönetici, tüm çalışma boyunca sıklıkla duyacağımız “firma değeri” dolayısıyla firma ortaklarının servetinin maksimize edilmesi bağlamında alternatif kaynak (nakit) ve fonlar hakkında firma adına optimal kararları almak ve bulduğu bu kaynakları firmanın değerini arttırmak için doğru yatırımlara yönlendirmek ile yükümlü kişidir (Brigham ve Kapenski, 1991: 9; Akgüç, 1998: 1; Moyer, McGuian ve Rao, 2007: 2; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 3). Bununla birlikte, tüm bu önemli görev ve sorumluluklar, özellikle büyük işletmelerde daha çok kişiye dağıılmaktadır ve üst yönetim finansman kararları ile yakından ilgilidir (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 3). Üst yönetimin ve finansman yöneticilerinin alınacak finansal kararlarda karar verici ve uzman niteliğinin yanı sıra işletmelerin personel, satış, pazarlama ve teknik, mühendislik gibi benzeri işlevleri hakkında fikir sahibi olmaları alınacak finansal kararlarının daha başarılı olması adına faydalı olacaktır (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 22).

I.2.Finansal Kararlar ve Karar Türleri

Finansal yönetim, temel bir işletme amacı kapsamında (firma değeri maksimizasyonu) varlıkların elde edilmesi, finanse edilmesi ve yönetilmesi ile ilgilenen bir

yönetim fonksiyonudur (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 2). Bu yaklaşım kabulünde işletmelerin alacağı finansal karar ve sorumluluklar, temel olarak yatırım, finansman ve kar payı dağıtım kararları üzerinde yoğunlaşır ve bu üç kararın optimal bileşimi, firmaların piyasa değeri üzerinde olumlu etki yapar (Usta, 2005: 7). Özellikle yatırım ve finansman kararları arasındaki ilişki finansal yönetim teorisi ve pratiği açısından hayati önem taşımaktadır (Neale ve Pike, 2009: 6).

I.2.1.Yatırım Kararları ve Politikaları

Yatırım bütçeleme kararları, müşteri talebini karşılamak üzere mal ve hizmet üretmek üzere çoğunlukla maddi duran varlıkların (arazi, bina, tesis, malzeme), maddi olmayan varlıkların (patent, ticari marka, know-how) (Neale ve Pike, 2009: 6) ve hazır değerler ile müşteri kredilerinin (Usta, 2005: 9) elde edilmesine yönelik alınan kararlardır. Bu açıdan yatırım kavramını, bir işletmenin varlığını ve rekabet edebilirliğini korumak ve geliştirmek adına (Usta, 2005: 9) yeni üretim ünitelerinin kurulması, yenileme, yatırım ve stratejik yatırım harcamalarının (Akgüç, 1998: 322-324) bir başka deyişle, gelecekte fayda elde etmek amacıyla kaynakların ayrılması (Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 139) olarak değerlendirebiliriz. Sermaye kaynaklarını rasyonel kullanmak kaydıyla, yatırıma konu olan unsurları seçme kararları işletmenin “yatırım politikalarını”, bu politikaların uygulamaya konulmasında alınan kararlar ise “yatırım planlamasını” ortaya koyar (Usta, 2005: 9).

Yatırıma konu olan unsurların seçimi hakkında kararlar bütünü olarak adlandırılan yatırım politikaları; (i) işletmelerin karlılığını ve istikrarını uzun süre etkileyen uzun süreli yatırımları içermesi, (ii) sabit maliyet giderlerine karşın isabetli bir sermaye seçimi gerektiren maliyet yapısı ve (iii) yatırım için düşünülen fonların “kıt olması” durumu gibi nedenlerden ötürü çok önemlidir (Usta, 2005: 10-11). Ayrıca yatırım harcamalarının işletmeye sağlayacağı yararların zaman içinde dağılımı, yatırımın

ekonomik ömrü, yatırımın ekonomik ömrü sonundaki hurda değeri gibi verilerde (Akgüç, 1998: 326-329) isabetli yatırımlara yönelmesi ve sermayenin rasyonel ve optimal (bedellerin en az, getirinin en çok) kullanılması adına büyük önem taşır (Usta, 2005: 11).

Olası yatırımların rasyonel olarak belirlenmesinden sonra, yatırım fırsatları ve yatırımın firmaya sağlayacağı değer analiz edilir (Megginson ve Smart, 2006: 16). Copeland ve Weston (1992: 78), optimal yatırım kararının, tüketicinin tüketiminden kaynaklı tatminini en yükseğe çıkartan yatırım kararı olduğunu belirterek, tüketim ile işletmelerin hayatta kalması (survival) arasındaki ilişkinin önemini vurgulamaktadır. Benzer bir şekilde Megginson ve Smart (2006: 16), bir firmanın zenginleşmesinin, rekabetçi ekonomi içerisinde, tüketicilerin ilgisini çekecek en parlak ürün ve hizmetleri sunulabilmesiyle mümkün olabileceğini söylemektedir. Tüketimin artması ya da artacağı beklentisi, doğal olarak işletmelerin üretimini arttırmasına (yatırım) ve bu üretim artışından kaynaklı ilave fon gereksinimi duymasına neden olabilir (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 2).

Bu pozitif üretim ve hayatta kalma ilişkisine karşın, kaynak sınırlaması altında faaliyetini yürütmekte olan ve birbirleriyle rekabet içinde olan firmalar, yatırım önerileri arasında önem sırasına göre bir seçim yapmak ve kaynaklarını en iyi sonuç vereceğini düşündüğü yatırımlara tahsis edebilmek için (Akgüç, 1998: 330) (i) Karlılık Yöntemi (Sermayenin karlılığı), (ii) Geri Ödeme Süresi, (iii) Net Bugünkü Değer Yöntemi, (iv) İç Karlılık Yöntemi gibi yatırım değerlendirme yöntemleri ile alternatifler arasında bir seçim yapmaya çalışmalıdır (Usta, 2005: 12).

I.2.2.Finansman Kararları ve Politikaları

Finansman kararları, firmaların var olan veya planlanan yatırım operasyonları için ne kadar sermaye artırımına gideceğine ve en iyi finansal karışımın (Usta, 2005: 7) hangisinin olacağına karar verilmesini içeren analitik bir süreçtir (Neale ve Pike, 2009: 6).

Firmalar, ihtiyacı karşılayacak finansal kaynağın hangisi olduğuna karar vermeden önce; (a) her yıl için arttırılması gereken sermaye tutarı, (b) bu ihtiyaçların ne kadarının dış kaynak ne kadarının iç kaynaklar yoluyla tedarik edilebileceğini, (c) dış kaynak yoluyla borçlanmanın son limitinin ne kadar olabileceğini ve (d) dış kaynak ihtiyacının ne kadarının banka kredisi ne kadarının yatırımcılara hisse senedi satma yoluyla gerçekleşeceği gibi sorulara kendi içinde cevap bulmalıdır (Megginson ve Smart, 2006: 464).

Yatırıma konu olan finansal karışıma karar verirken hangi iç ve dış kaynaklardan fon tedarik edileceği ve bu fonların işletme değeri üzerine ne gibi etkiler yapacağı gibi değerlendirmeler yapılarak (Gürsoy, 2006: 16), seçilecek fon kaynağının tedariki, maliyeti, riski ve ek olarak işletme sermayesi yönetimine etkisi değerlendirmeye alınır (Usta, 2005: 7). Bu nedenle yatırım ve finansman kararları birbiriyle çok yakından ilişkilidir (Neale ve Pike, 2009: 6). Bu noktada çağdaş bir finans yöneticisinin yanıt araması gereken temel sorular, işletmenin hangi varlıklara ne kadar yatırım yapacağı (aktifler arasında nasıl dağıtacağı) ve yatırım için gerekli nakit akımının nereden ve hangi kaynak bileşimi ile elde edeceği olmalıdır (Akgüç, 1998: 1; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 2).

I.2.2.1.Yatırımların Finansman Kaynakları

Finans yöneticisi, firmanın sermaye yapısı içindeki optimum yabancı kaynak/özsermaye bileşimini belirlemenin yanı sıra, finansman kaynaklarının optimum sonucu verecek bileşiminin ayarlanmasından da sorumludur (Akgüç, 1998: 525). İşletmelerin yatırımlarını gerçekleştirebilmesi ve devam ettirebilmesi için ihtiyaç duydukları finans kaynakları yabancı kaynaklar ve özkaynaklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Akgüç, 1998: 525; Usta, 2005: 23).

I.2.2.1.1.Kısa Süreli Yabancı Kaynaklar

İşletmeler tarafından genellikle işletme sermayesinin (alacak ve stoklar vb.) finansmanında kullanılan, işletmenin bir yıllık faaliyet dönemi üzerinde ödemesi gereken ve sürekli kaynaklara (uzun vadeli) ulaşmaya kadar yatırımlardaki gecikmeyi engellemek adına kullanılabilen borçları ifade eder (Akgüç, 1998: 525; Usta, 2005: 24). Finans yöneticilerinden, kısa vadeli kaynak kullanımına karar verirken (i) firma varlıklarının dağılımı, (ii) mevsimsel değişimler, (iii) kaynakların maliyeti, (iv) faiz oranlarında değişmeye ilişkin beklentiler, (v) işletmenin likidite riski, (vi) kısa süreli borçları konsolide (dönüştürme) olanağı, (vii) ekonominin içinde bulunduğu koşullar ve (viii) firmanın kurumsal ve hukuki yapısı göz önünde tutularak optimum kaynak bileşimi yapması beklenir (Akgüç, 1998: 525; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 156). Duran varlık finansmanında sürekli kısa süreli kaynakların kullanılması, riskli bir iş olduğu gibi (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 156) piyasalarda durgunluk ve/veya faizlerin yükseldiği dönemlerde önemli sakıncalar da doğurur (Akgüç, 1998: 525-526). Kullanılması muhtemel kısa süreli yabancı kaynaklar; (i) kısa süreli ticari krediler, (ii) kısa süreli banka kredileri, (iii) kısa süreli bonolar, (iv) faktöring, (v) varlığa dayalı menkul kıymetler, (vi) dış ticaret finansman olanakları ve (vii) diğer kaynaklar şeklinde sıralanabilir (Akgüç, 1998: 527; Usta, 2005: 24).

I.2.2.1.2.Orta Süreli Yabancı Kaynakları

İşletmelerin kullanımına ayrılan bir diğer kaynak olan “Orta süreli finansman kaynakları” hakkında, finans yazınında vadelerin en az 1-5 yıl mı yoksa 1-10 yıl arasında mı olacağı konusunda bir tartışma vardır (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 195). Usta (2005: 26), işletmelerin bir-beş yıl arası değişen borçlarını; Akgüç (1998: 598) ise bir-on yıl vade aralığındaki kaynakları orta süreli finans kaynağı olarak ifade etmektedir. Daha çok

yenileme, makine ve teçhizat gibi maddi sabit varlıkların alınması ve kiralanması gibi amaçların karşılanması için sağlanan orta vadeli finans kaynakları; (i) orta vadeli banka kredileri, (ii) taksitli donanım kredileri, (iii) dönen (rotatif) krediler, (iv) orta vadeli satıcı krediler, (v) finansal kiralama, (vi) uluslararası finans pazarlarından borçlanma ve (vii) forfaiting (alacağın finans kuruluşlarına satımı) olanakları şeklinde sıralanabilir (Akgüç, 1998: 597; Usta, 2005: 26-257).

I.2.2.1.3.Uzun Süreli Yabancı Kaynaklar

İşletmelerin kuruluş sırasında veya büyük sabit varlık yatırımları yapacağı sırada ortaya çıkan fon ihtiyacını karşılamak üzere, süreleri genellikle 5 yıldan uzun olan ve işletmelerin faaliyetleri ve karları üzerinde uzun yıllar etkili olan kaynaklar olarak nitelenebilir (Usta, 2005: 27; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 218). Duran varlıklara yapılacak harcamalar için sermaye bütçelemesi adı verilen bir finansman planı hazırlanarak, işletmelerin giderleri ve bu giderlerin karşılanacağı kaynaklar net bir şekilde gösterilir (Usta, 2005: 27). Bir işletme için, yatırımların finansmanında kendi kaynakları dışında, uzun süreli kaynak arayışında başvurduğu başlıca dış kaynaklar (i) banka kredileri, (ii) tahvil ihracı, (iii) banka dışı finans kurumlarından ipotek karşılığı sağlanan krediler ve (iv) diğer kaynaklardan sağlanan uzun süreli borçlar şeklinde sıralanabilir (Akgüç, 1998: 645; Usta, 2005: 28-30; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 220). Uzun süreli yabancı kaynakların firmalar açısından üstünlükleri ve sakıncaları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Uzun Süreli Yabancı Kaynaklar ile Finansmanın Firmalar Açısından Üstünlükleri ve Sakıncaları

Üstünlükleri	Sakıncaları
<ul style="list-style-type: none"> - Sabit faiz ile borçlanıldığında kaynağın maliyeti belli ve sınırlıdır. Firmanın karına iştirak söz konusu değildir. - Genellikle özsermaye ile finansmanına göre daha düşük maliyetlidir. - Faiz ödemelerinin vergi matrahından indirilebilmesi vergi avantajı sağlar. - Kredi sözleşmesine koyulabilecek maddeler ile borç esnek bir özellik taşıyabilir. - Firmanın belli koşullar altında finansal kaldıraçının yükselmesi ile firmanın özsermaye karlılığı artar. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kaynağın finansmanı faiz yükü getirdiğinden, firmanın satış ve karının dalgalandığı dönemlerde, firmalar sıkıntı yaşar. - Uzun süreli yabancı kaynaklar, firmaları uzun süren bir yükümlülük altına soktukları için, kaynak kullanımını öncesi tahmin edilen koşulların değişmesi firmalara ağır bir yük getirebilir. - Firmaların yabancı kaynak/öz kaynak oranının finans kurumları tarafından istenilen oranlarda olmaması, kredi talebini etkileyen önemli bir unsurdur. - Firmanın finansal kaldıraçının pozitif etkisiyle firma karlılığı yükselse dahi riskliliği artar.

(**Kaynak:** Akgüç, 1998: 646; Koller, Goedhalt ve Wessels, 2005: 476-478.)

Yabancı (dış) kaynak ile borçlanma sonucu ortaya çıkması muhtemel olumsuz senaryolardan biri, işletmenin faaliyet dengesinin bozulması veya iflastır. Yüksek borçlanmalardan ötürü, yüksek kaldıraç oranları ile faaliyet gösteren firmaların, yeni yatırım olanaklarını değerlendiremediği, araştırma-geliştirme faaliyetlerine istenen ödenekleri ayıramadığı, sonuç olarak da firmanın önemli değer yaratma fırsatlarını kaçırdığı görülmektedir (Koller, Goedhalt ve Wessels, 2005: 476).

I.2.3.Kar Dağıtım Kararları

Finans fonksiyonunun bir diğer görevi de işletmenin hissedarlarına nakit veya hisse senedi bağlamında dağıtılacak temettülerin miktarlarının belirlenmesi, bu faaliyetin istikrarının takip edilmesi ve ilgili diğer işlemlerin yapılmasını sağlayan kararların alınmasıdır (Usta, 2005: 7-8). Net karın ortaklar arasında dağıtımını belirleyen politikalar bütünü olan kar payı dağıtım politikaları, işletmelerin hem büyümeleri hem de ortaklarına

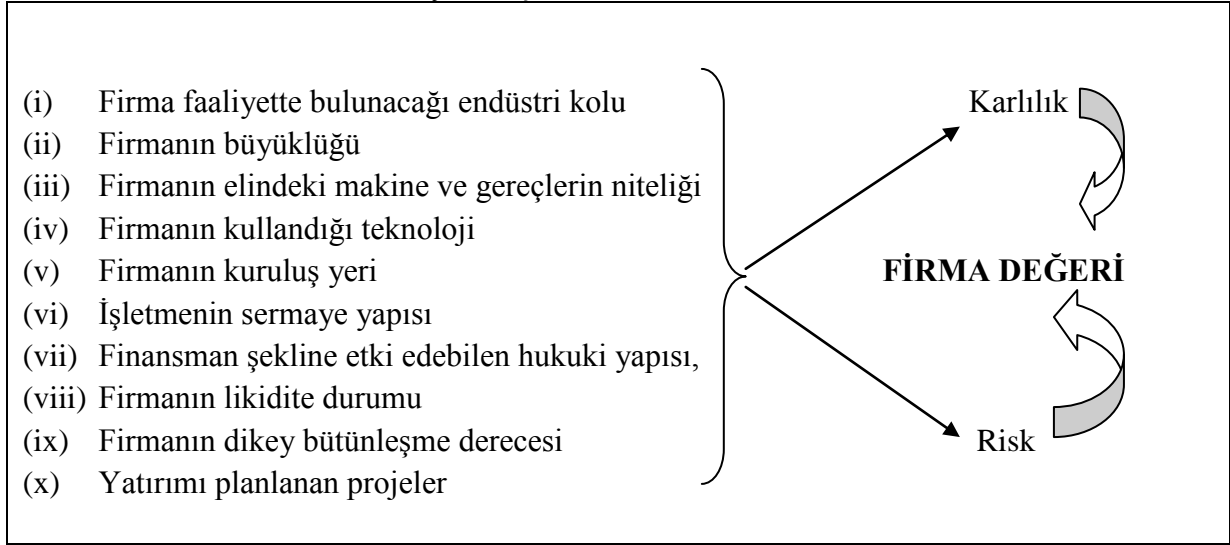
kar payı dağıtmak istemeleri gibi birbiriyle çelişen politikalar bütünüdür (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 273). İşletmelerde kar payı dağıtım politikalarına ilişkin iki görüş mevcuttur. Bu görüşlerden ilki, işletmenin piyasa değerini maksimize edecek olan kar payı dağıtım oranının belirlenerek, ortaklara dağıtılması gerektiğini aksi halde hisse senetlerinin piyasa fiyatını düşüreceğini savunurken, diğer görüş işletmenin hisse senetleri ile firmanın piyasa değeri arasında bir ilişki olmadığını, karın bu dönem dağıtılmadıysa bir sonraki dönem dağıtılabileceğini dolayısıyla karın hemen dağıtılması ya da dağıtılmaması arasında büyük bir farkın olmadığını iddia eder (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 273).

I.3.Finansal Kararları Etkileyen Unsurlar

Firmaların piyasa değerinin maksimize edilmesi, alınacak finansal kararların bir bütün olarak ne kadar iyi bir araya getirildiği ile yakından ilgilidir (Usta, 2005: 5-7). Bununla birlikte, firmaların piyasa değerinin maksimize edilmesi ve kısa sürede karı ve firma değerini maksimize etmek birbirinden farklı durumlardır (Akgüç, 1998: 2). Firmaların gelecekte elde edeceği gelirin yıllar arasındaki dağılımı ve sürdürülebilirliği dikkate alınmadığında, beklenen gelir akışındaki risk ve belirsizlik de göz ardı edilmiş olacaktır (Akgüç, 1998: 2). Bu durumda gelecek dönemlere ait beklenen geliri birbiriyle aynı olan iki firmadan, beklenen geliri gerçekleşmeme ihtimali yüksek olanın piyasa değeri diğerinden daha düşük olacaktır. Bu sebeple firmanın piyasa değerini artıma adına alınacak finansal kararların başarısı için, işletme içi ve dışı, bir diğer ifadeyle kontrol edilebilir ve kontrol edilemez faktörlerin de hesaba katılması ve analiz edilmesi çok önemlidir. İşletme içi faktörler, finansal karar almadan önce, işletmenin kendi içinde değerlendirmesi gereken unsurlardır. Çünkü firmaların faaliyetleriyle ilgili alacakları kararlar firmaların karlılığını ve riskliliğini, dolayısıyla firma değerini etkileyecektir (Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 38).

Şekil 1. Faaliyete İlişkin Alınacak Kararların Firmalara Etkisi

(Kaynak: Akgüç, 1998: 2)

İşletmelerin finansal yönetimlerini etkileyen dış faktörler ise; ülke ekonomileri ve dünya genelinde oluşabilecek makro düzeydeki ekonomik durgunluklardan ötürü üretim, tüketim, fiyat ve kredi politikalarında ortaya çıkan değişiklikler (faiz, enflasyon, kredi, vergi vb. oranlar), faaliyet gösterilen aynı pazar içerisinde yaşanan rekabet unsuru, üretilen mal ve hizmetlerin modasının geçme olasılığı ve teknolojik üstünlükler gibi faktörler, işletmelerin finansman faktörlerine dolayısıyla piyasa değerlerinin değişmesine etki edebilen faktörler olarak sıralanabilir (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 2; Akgüç, 1998: 2; Usta, 2005: 6-7). İşletmelerin finansal yönetimlerini etkileyen bu iç ve dış faktörler, firmaların tüm yatırımlarını etkileyebilen sistematik ve sistematik olmayan riskler kapsamında da değerlendirilebilir. Piyasa riski, politik risk, enflasyon riski, faiz oranı riski ve kur riski, yatırımları bir bütün olarak etkileyebilen ve çeşitlendirilemeyen risklere; finansal risk, endüstri riski ve yönetim riski ise ekonomiyi etkileyen faktörlerden bağımsız olarak işletmelerin çeşitlendirebileceği risklere örnek verilebilir (Usta, 2005: 231-234).

I.4.Kar Maksimizasyonundan Firma Değeri Maksimizasyonu Anlayışına Geçiş

Kar maksimizasyonu firmalar için uzun yıllar boyunca tek ortak amaç olarak ifade edilmiştir (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 4; Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 38). Ancak finans yöneticilerine rehberlik edecek öngörülerin, kar maksimizasyonu anlayışında eksik kalmış olması kar maksimizasyonundan, hissedar servetini maksimize etme anlayışına geçmeyi tetiklemiştir (Moyer, McGuian ve Rao, 2007: 5). Örneğin, kar maksimizasyonu yaklaşımındaki karlılık kavramının, ortaklar başına kar veya pay başına kazanç gibi konuları kapsamaması, bu yaklaşımın önemini sorgulatmıştır (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 4; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 14). Bununla birlikte, hisse başına kar anlayışı da paranın zaman değeri ve paranın elde edilme dönemi ile ilgili eksikliklerinden dolayı eleştirilmiştir (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 4). Kar maksimizasyonu anlayışındaki eksiklikleri sırasıyla (i) karlılığın uzun dönemli mi yoksa kısa dönemli mi olacağı konusundaki belirsizlik (Gürsoy, 2007: 7; Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 38), (ii) kar kavramın çok değişken bir kavram olması ve toplam karın mı yoksa hisse senedi başına karın mı temel alınacağıının belirsizliği ve (iii) kar maksimizasyonu anlayışının finans yöneticilerine alternatif kararların değerlendirilmesinde yol gösterici olmaması (Moyer, McGuian ve Rao, 2007: 5-6) olarak belirtmiştir.

Borsada işlem gören firmalar için hisse senetlerinin değeri temel alınarak, borsada işlem görmeyen firmalar için ise borsada işlem gören bir firma ile karşılaştırılarak tahmin edilmeye çalışılan değeri, firmaların değerini gösteren en önemli göstergedir (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 5; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 14). Çünkü bu değerlerin hesaplanmasında kazancın net akışı, zaman değeri, riski, kar payı dağıtım politikaları, talep ve diğer birçok faktör hesaba katılır (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 5; Ceylan ve

Korkmaz, 2008: 14). Finansal yönetim için en önemli anlayışların başında, bugün ele geçecek 1 lira, yarın ele geçecek olan 1 liradan daha değerlidir anlayışı gelir ve paranın büyüklüğü, zamanlaması ve risk derecesine göre finansman ve yatırım kararları alınır (Gürsoy, 2007: 8). Rasyonel olduğu varsayılan yatırımcılar, beklenen değeri eşit iki dağılımdan daha az riskli olanı, riski eşit olan iki dağılımdan ise beklenen değeri en yüksek olanı tercih ederler. Bu tercih sonucunda maksimize edilmeye çalışılan büyüklük temel anlamdaki kardan ziyade, işletmenin uzun dönemdeki net para girişlerinin diğer yatırımcılar gözündeki değerin maksimize edilmeye çalışılmasıdır (Gürsoy, 2007: 9). Hisse senetleri veya firma değerini işletme performansının bir göstergesi olarak gören hissedarlar, performansın memnuniyetine göre hisseleri ya elinde tutar ya da elinden çıkartıp başka bir varlığa yatırır (Van Horne ve Wachowicz, 1995: 5).

I.4.1. Değer Temelli Yönetim Yaklaşımı

Son yıllarda, ağırlaşan ekonomik şartlar ve rekabet ortamıyla birlikte (Önal, Karadeniz ve Kandır, 2008: 313) firmaların kullanmasına yönelik finansal kaynaklar çok büyük artış göstermiş, borçlanmalar çok farklı kaynaklar aracılığı ile yapılabilir hale gelmiştir (Koller, Goedhalt ve Wessels, 2005: 475). Daha önceleri karın maksimize edilmesi gibi yalın bir amaca sahip olan firmaların (Önal, Karadeniz ve Kandır, 2008: 317), bu düşünceleri 1950’li yılların başından itibaren “değerin maksimize edilmesi” yönünde değişerek, firmanın merkezine, hissedarlara değer yaratmayı koyan ve hissedarların değerini maksimize etme amacıyla (Ercan, Öztürk ve Demirgüneş, 2003: 20) rekabete dayanıklı, değişim göstermeye açık, çok çeşitli finansal ve yönetsel analitik tekniği bir arada kullanabilen yeni firmalar ortaya çıkmıştır (Önal, Karadeniz ve Kandır, 2008: 317). Değer anlayışı değişen işletmelerde, daha uygun kaynak ve devamlı bir büyüme sağlamak için yeni bir firma değeri tespit etme ihtiyacı doğmuş (Önal, Karadeniz

ve Kandır, 2008: 317) ve buna göre “firmaların gelecekte yaratacağı nakit akımlarının belirli bir iskonto üzerinden değerlendirilme tarihine (bugüne) indirilmesi” yaygın olarak kullanılan ve kabul gören firma değeri tespit etme yöntemi olarak ortaya çıkmıştır (Koller, 1994: 100; Ercan, Öztürk ve Demirgüneş, 2003: 5; Weaver, 2003: 5).

Değer temelli yönetim anlayışında, üst düzey yöneticilerin firmaya gerçekten değer yaratacak unsurları analitik bir anlayışla belirleyerek, firma performansını, mal ve hizmet üretimini, piyasa ve tüketicinin memnuniyet düzeyini sürdürülebilir şekilde etkileyecek, performans değişkenlerini tespit etmeleri gerekir (Koller, 1994: 90; Ercan, Öztürk ve Demirgüneş, 2003: 33-34). Değer temelli yönetim, firmaların tüm organizasyon kısımlarında, yöneticilerin daha iyi karar almalarını sağlamaya odaklanan, uygulandığı zaman firmalara büyük faydalar sağlayan ve daha gelişmiş bir ekonomik performans sağlayan bir yönetim şeklidir (Koller, 1994: 87). İyi çalışan bir değer temelli yönetim, karar alıcılara doğru ve teşvik edici bilgiler sağlayan bir yönetim şeklidir (Koller, 1994: 88). Buna göre değer temelli yönetim anlayışı; *“hissedarların servetini meydana getiren unsurlar üzerinde yönetimin stratejik ve operasyonel düzeyde kararlar almasına odaklanarak firma değerini maksimize etmeye çalışan analitik tekniklerden, yönetim sürecinden ve firmanın genel amaçlarından oluşan bir finansal yönetim anlayışı olarak”* tanımlanabilir (Önal, Karadeniz ve Karadeniz, 2005: 38). Firma içerisinde değer yaratma düşüncesinin ortaya çıkmasıyla başlayan değer temelli yönetim süreci, firmada değer yaratması beklenen unsurların saptanmasıyla devam eder ve sürekli değer yaratımını sürdürülebilir kılmak için süreç ve sistemlerin yapılandırılmasını gerektirir (Önal, Karadeniz ve Kandır, 2008: 347).

I.4.2.Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Değişen Paydaş Yaklaşımı

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların iç içe olduğu, uzun dönemli paydaş ve paydaş değeri yaratmayı hedefleyen bir işletme yaklaşımı olarak ifade edilebilir (Lo ve Sheu, 2010: 2856). Kurumsal sürdürülebilirlik anlayışına sahip bir işletmeden, paydaşlarının elde edeceği getiriler ile üçüncü şahısların taraf olduğu sosyal, toplumsal ve çevresel aktiviteleri birbirine denk görmesi beklenir (Van de Velde ve diğ., 2005: 129). Kurumsal sürdürülebilirliğin bir boyutu olan kurumsal sosyal sorumluluk kavramının (KSS), işletmeciliği yönlendiren yeni bir eğilim olduğu görülmektedir (Liu, 2004: 11; Strandberg, 2005: 5; Gonzalez, 2006: 290). KSS, bir kurumun gerek ulusal gerekse de uluslararası anlamda uyması gereken yasal ve etik zorunluluklar olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımın içindeki zorunluluklar ifadesi, işletmelerin faaliyetlerinin sosyal toplum, çalışanlar, doğa ve insan hakları üzerindeki etkilerini yönetmeleri için üzerlerine düşen sorumlulukları ifade eder (Gonzalez, 2006: 290).

Paydaş teorisi bağlamında, bir işletmenin sorumluluğunun yalnızca kendi paydaşlarına olduğunu savunan Friedman, *“Bir kurumun sosyal sorumluluğu kar elde etmektir”* ifadesi ile sosyal ve finansal performans arasındaki ilişkilerin araştırılmasını tetiklemiştir (Griffin ve Mahon, 1997: 6). Friedman’ın ifade etmeye çalıştığı sosyal faydanın yönü firma paydaşları değil hissedarlarıdır. Ancak işletmelerin çok taraflı bir paydaş yapısına karşı sorumlu olduğunu savunan Freeman ve Carroll’un paydaş teorilerinde geline duruma daha net açıklamaktadır (Gonzalez, 2006: 292). Paydaş kavramı; bir projeden direkt veya dolaylı olarak etkilenen veya bir projenin sonuçlarını olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilecek kişi ya da gruplar olarak tanımlanabilir (IFC, 2007: 10). Bu bağlamda paydaş yaklaşımı; karar vericilerin aldıkları kararlara,

çalışanlarını, tedarikçilerini, müşterilerini, yasal kuruluşları ve çevre unsurları katmasını kapsar (Pike ve Neale, 2009: 13-14).

Bringham ve Kapenski (1991: 3-4), "*Finansal Yönetim ve Teori*" kitabının birinci bölümünün ilk sayfasında, geleneksel finansman teorisindeki paydaş yaklaşımını sorgulamaya başlamış ve "Gerçekten bir finans yöneticisi yalnızca hissedarların karlarını maksimize eden kişi mi? yoksa firmanın diğer paydaşları olan tahvil sahipleri, çalışanlar, müşteriler ve tedarikçiler hakkında da endişelenmesi gereken kişi mi olmalıdır?" şeklinde bir giriş yapmıştır. Gürsoy (2006: 15), paydaş kavramını "*kader ortakları*" kelimesi ile izah ederek, kader ortaklarının işletmelerin çalışanları, müşteriler, satıcılar ve alacaklılar olarak açıklamıştır. Benzer şekilde Neale ve Pike, (2009: 3) kitaplarının finansal yönetime bir bakış isimli bölümünde, dünyanın en büyük şekerleme firması olan Cadbury firmasının paydaşlarına yönelik hedefini açıkladığı cümleye yer vermiştir. Buna göre Cadbury firması, "*Amacımız paydaşlarımıza sürekli olan mükemmel bir getiri sağlamaktır. Tüketicilere, müşterilerimize, tedarikçilerimize, meslektaşlarımıza, topluma ve içinde faaliyetlerimize devam ettiğimiz doğaya karşı çok belirgin sorumluluklar taşımaktayız*" görüşü ile paydaş yaklaşımını açıklamaktadır.

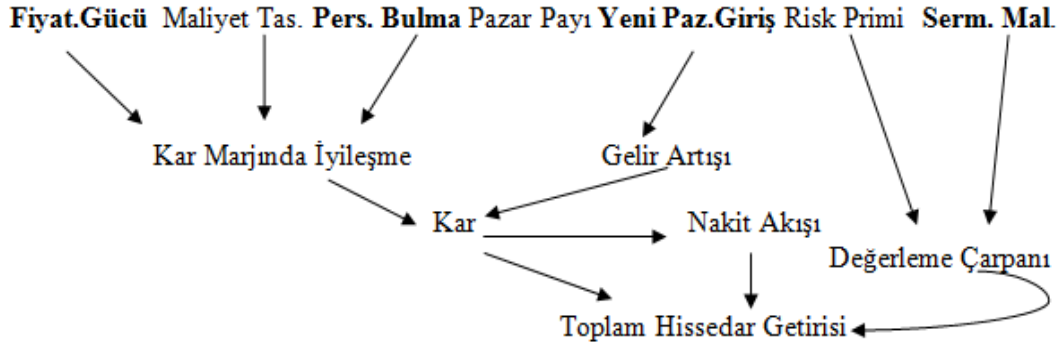
I.5.Sürdürülebilir Yatırım Girişimlerinin Değer Yaratma Sürecine Etkisi

Karar verme süreci, gerek finans gerekse işletmeler açısından risk konusu ile yüzleşmeyi gerektiren bir süreçtir (Rutkauskas, Miecinskiene ve Stasytyte, 2008: 417). Süreç içerisinde birlikte değerlendirilmesi gereken risk ve güvenilirlik, birbirlerine zıt yaklaşımlar olup, birinin artması durumunda, bir diğerinin düşme olasılığı mevcuttur (Rutkauskas, Miecinskiene ve Stasytyte, 2008: 417). Ancak sürdürülebilir projeler ile pozitif yatırım getirisi üretme değeri, negatif yatırım getirisi üretme değerine oranla daha yüksek bir olasılıktır (Phillips ve Phillips, 2011: 38). Yani risk ve yatırım güvenilirliği

konuların yatırımcıların lehine ilerlemesi daha olasıdır. İşletmelerin tüm karar alış süreçleri ve alınan bu kararların örgütün en önemli gördüğü amaç doğrultusunda yapılan faaliyetler olarak ifade edilebilecek olan strateji bir başka açıdan da alternatiflere yüklenen değer olarak ifade edilebilir (Rutkauskas, Miecinskiene ve Stasytyte, 2008: 418). Günümüzde “sürdürülebilirlik” sıfatını yanına alarak işlevsellik kazanmaya başlanan strateji kavramının finans içindeki anlamı; “en yüksek getiriye elde etmek için gerçekleştirilen plan ve hareketler” şeklinde ifade edilebilir (Rutkauskas, Miecinskiene ve Stasytyte, 2008: 418). Strateji kavramını yatırımlar açısından ele aldığımızda ise yatırımcının kendisine en yüksek karlılık ve değer kazandıracak yatırımlara girişmesi olarak değerlendirilebilir. Sürdürülebilir yatırım kararları da bu stratejileri içeren, böylelikle firmaların hisse senedi değerlerini piyasaların altında bir değer olmadan koruma ve bunun yanında yatırılan sermayenin de değerini arttırmayı amaçlayan kararlardan oluşur (Rutkauskas, Miecinskiene ve Stasytyte, 2008: 419). İlerlemeci ve ufku açık işletmeler sürdürülebilirlik odaklı stratejileri, yenilikçi olmak, değer üretmek ve rekabet avantajını elinde tutmak amacı ile kullanırlar (Phillips ve Phillips, 2011: 38).

Berns vd. (2009), 1500 kişi üzerinde yaptığı araştırmada, yeşil projeler ve sürdürülebilir yatırımların etkilerini incelemiş ve bu etkilerin değer yaratma kaldıraçlarını ve bu yolla sürdürülebilir projelerin firma değeri yaratmadaki etkilerini, üst düzey yöneticilerin gözünden araştırmıştır (Phillips ve Phillips, 2011: 38). Sürdürülebilirlik yatırımların potansiyel faydalarını; fiyatlandırma gücü, maliyet tasarrufu, personel bulma olanağı, pazar payı, yeni pazarlara giriş, risklerin azaltılması ve daha kolay finansman bulabilme olanağı olarak algılayan katılımcıların bu sürdürülebilir yatırımlar sayesinde elde edeceği değere ulaşma yolu Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Sürdürülebilirliğin Değer Yaratılmasını Etkileme Biçimi

(Kaynak: Phillips, P. P. ve Phillips, 2011: 40)

Şekil 2’de gösterildiği üzere, fiyat rekabeti, maliyetlerden tasarruf etmek ve personel bulmak, kar payında iyileşmeler sağlayarak kara etki ederken, pazar payının artırılması ve yeni pazarlara giriş gelir artırıcı olarak kara etki etmektedir. Bu iki yol ile kar edilmesinin düzenli bir nakit akışına ve toplam hissedar getirisine yani değer maksimizasyonuna etki edeceği düşünülmektedir. Şekil 2’de ayrıca, yatırım kararlarıyla ilgili unsurlar olan risk primi ve sermayenin maliyeti de toplam hissedar getirisine etki eden başlıca unsurlar olarak ifade edilmektedir. Finansman kararları bölümünde değinilen yatırım ve finans kararlarının türleri ve seçimi, sürdürülebilir girişimlerde yatırım getirisine ve firma değerine etki eden başlıca unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Yatırımcıların değişen maksimizasyon anlayışı bağlamında değerlendirilmesi gereken sürdürülebilir yatırımlar, karı maksimize etmekten ziyade firmaya değer katacak bir çok unsurda iyileşmeler sağlayarak, düzenli bir kar sağlamaya çalışır. Bu yolla düzenli ve sağlıklı bir nakit akışı sağlayacak olan yatırımların sadece hissedarlara değil, bütün paydaşlara katkı sağlaması beklenir.

İKİNCİ BÖLÜM

BİR DEĞER UNSURU OLARAK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ve SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

Tezin bu bölümünde öncelikle sürdürülebilirlik kavramının genel bir tanımı ve tarihçesine ilişkin bilgi verilmiş, ardından sürdürülebilir kalkınma üzerinde durularak, sürdürülebilirlik anlayışının dünyadaki gelişiminden bahsedilmiştir. Daha sonra sürdürülebilirlik anlayışının turizm ile ilişkilendirilmesi üzerinde durularak turizm sektöründeki yatırımlarının kendine özgü özellikleri anlatılmıştır. Bölümün devamında turizm endüstrisinin önemli paydaşlarından birisi olan konaklama işletmelerini sürdürülebilir yatırım projelerine yönelmeye teşvik eden beklentiler üzerinde durulmuştur. Bölüme ilişkin alan yazın taraması, konaklama işletmeleri için sürdürülebilir bir yatırım alternatifi olarak yeşil otelcilik yaklaşımının ele alınması ile son bulmaktadır.

II.1.Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma

İkinci ve üçüncü sanayi devrimlerinden sonra doğaya karşı artan müdahaleler ve “*ne pahasına olursa olsun ekonomik büyüme ve maksimum kar*” yaklaşımı insan-doğa dengesini bozmuştur (Swarbrooke, 1999: 4). Bu dönemden sonra gerçekleşen ekonomik faaliyetler temel olarak ekolojik ve sosyal gelişme süreçlerini zayıflığa uğratarak doğal yaşamı ve insan davranışlarını yeniden biçimlendirmiştir (Bozlağan, 2002: 56).

1970’li yıllardan itibaren önemli uluslararası çevre örgütlerinin düzenlemeye başladıkları konferans ve zirvelerde tartışılmaya başlanan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları için çeşitli tanımlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Doğanın kalabalıklaşan nüfusla başa çıkamaması, tüketim ve üretim arasındaki dengenin giderek bozulması ve negatif etkilerin günlük yaşamda giderek daha fazla hissedilmesi

sürdürülebilirlik kavramını toplum içinde felsefi bir kavram olarak yaygınlaştı (Demir ve Çevirgen, 2006: 94; Kaypak, 2010: 96).

En bilinen ve yaygın tanımı ile sürdürülebilirlik; devamlılığa sahip herhangi bir yapının, yaşam zarfında doğal kaynakları aşırı şekilde tüketmeden, sosyal, ekonomik ve çevresel yaşam içerisindeki dengeyi koruması olarak ifade edilebilir (Coccosis, 1996: 1-21). Bozlağan (2002), sürdürülebilirliği basit bir ifadeyle; “varlıkların yaşantılarının devam ettirilmesi ve (canlı/cansız) ömrünün uzatılması” olarak tanımlamıştır. Dünya Çevre ve Kalkınma Örgütü’nün (WCED), 1987 yılı Brundtland raporuna göre ise sürdürülebilirlik; “Gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılama fırsatlarını tehlikeye atmadan, ihtiyaçlarımızı karşılamamızı sağlayan kalkınma” olarak tanımlanmıştır (United Nations World Conference Environment and Development (UNWCED), 1987: 8).

İnsanoğlunun geçmişinde uzun zamandan beri var olan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları, Brundtland raporundaki tanım ile herkes tarafından kabul edilen bir ifade haline gelmiştir (Gladwin vd., 1995: 876; Akış, 1999: 37; Mahadevia, 2000: 2; Bebbington and Gray, 2001: 559). Ehrenfeld’in (2000) altını çizdiği üzere bu tanım, var olan sosyal ve ekonomik sistemin daha da verimli çalışmaya ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Sürdürülebilirlik sadece doğal çevrenin korunması değil aynı zamanda yapılan işlerin sosyal ve ekonomik sürekliliğini de göz önünde bulundurarak, ekonomik kalkınmayı sürekli hale getirmek demektir (Kahraman, 1994: 73; Melissen ve Roevens, 2007: 2).

Sürdürülebilirlik tek bir açıdan ele alınamayacak kadar karmaşık sosyal ve ekonomik bir yapıya sahiptir. Bununla birlikte, sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için birçok farklı amaç ve disiplininin birbiri ile uyum içinde çalışması gerekir (Modinos, 2000: 304; Mahadevia, 2000: 5; Macquaire University, 2008: 4). Bu nedenle sürdürülebilir karar

verme ve uygulama sürecinde normal olandan daha uzun vadeli bir planlama ve denetleme gerekmektedir (Swarbrooke, 1999: 4).

Sürdürülebilirlik kavramı zaman içerisinde gelişerek ve genişleyerek neo-klasik ekonomiden post-modern ideolojilere kadar birçok fikrin içine girmiştir. Bu sebeple tıpkı sürdürülebilirlikte olduğu gibi, sürdürülebilir kalkınmayı da tek bir ifadeye indirgemek oldukça zordur (Hall ve Lew, 1998: 1; Mahadevia, 2000). Dünya Çevre ve Kalkınma Örgütü (WCED 1987: 43), “Ortak Geleceğimiz” isimli Brundtland raporunda “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama fırsatlarını tehlikeye atmadan ihtiyaçlarımızı karşılamayı sağlayan kalkınma politikası” olarak tanımlanan sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik, sosyal ve çevresel eşitlik vurgusunu içermektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın öngördüğü eşitlik, şehirde-kırsalda, kuzeyde-güneyde, farklı sosyal-etnik gruplar arasında, farklı ekonomik imkânlarla sahip sınıflar arasında ya da şimdiki ile gelecek nesiller arasında bir fark gözetmez (Mahadevia, 2000: 5).

II.1.1. Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği’nde Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının Gelişimi

Yaygın olarak 1987 Brundtland Raporu ile adını duyuran sürdürülebilir kalkınma modelinin dünya genelinde tartışılması, Birleşmiş Milletler liderliğinde gerçekleştirilen pek çok uluslararası konferans ve zirve aracılığı ile gerçekleşmiştir. 1972 yılında “Stockholm Konferansı” ile başlayan bu süreç, 1980 yılında “Dünyayı Koruma Stratejileri Konferansı”, 1987 yılı “Ortak Geleceğimiz – Brundtland Raporu”, 1992 yılı “Rio Yeryüzü Zirvesi” ve 2002 yılı “Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi” ile devam ederek, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma anlayışının dünya genelinde tartışılması sağlanmıştır.

1972 Stockholm Konferansı'nda 23 maddeden oluşan "Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Bildirgesi kabul edilmiş ve (Sencar, 2007: 92), 1980 yılında "Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Uluslararası Birliği" (IUCN) tarafından Dünyayı Koruma Stratejileri Konferansında eko-kalkınma kavramı ilk defa dile getirilerek uluslararası gündemde tartışmaya açılmıştır (Hall ve Lew, 1998: 2; Hall, 1998: 23). Sürdürülebilirlik anlayışında bir dönüm noktası olarak sayılabilecek olan 1980 yılı Ortak Geleceğimiz – Brundtland Raporu ile sürdürülebilirlik kavramı günlük yaşamda konuşulan basit bir olaydan, politik ve yasal bir söyleve dönüşmüştür (Swarbrooke 1999: 5, Ceylan 2001: 170). 1992 yılında gerçekleştirilen Rio Yeryüzü Zirvesinde ise, çevresel tehditlerin artış hızına dikkat çekilmiş, daha önce gerçekleştirilen 1972 Stockholm Konferansı kararları teyit edilmiş ve daha geniş katılımlı ve yeni bir küresel birliğin kurulması kararları alınmıştır (<http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>). Rio konferansının en önemli çıktılarından birisi, 1990'lı yıllardan itibaren çevre ve ekonomiyi ilgilendiren alanlarda düzenlemeleri ve uluslar arası ölçekte yapılması gereken işbirliklerini anlatan "Gündem 21" (Agenda 21) isimli detaylı bir eylem planı olmuştur (Keleş ve Hamamcı, 2005: 203). Anago'nun (2002) belirttiği üzere, Gündem 21 eylem planı çevrenin korunması ile ilgili bütün alanlarda küresel, ulusal ve bölgesel organizasyonların harekete geçirilmesi hedeflenmiştir. Sürdürülebilir iyileştirmelerin yapılmasını küresel ortaklığın başarısına endeksleyen bu belge, alınacak önlem ve kararların küresel ölçekte kabul edilmesi gerektiğini dile getirmiştir (Algan ve Dündar, 2005: 16). Son olarak, R+10 olarak bilinen 2002 Johannesburg Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesinde Gündem 21 eylem planının odaklanılmış ve ölçülebilir verilerle nasıl daha verimli uygulanabileceği tartışılmıştır (http://www.un.org/jsummit/html/basic_info/basicinfo.html).

Avrupa Birliği (AB) açısından sürdürülebilir kalkınma anlayışı, 1997 yılında imzalanan Amsterdam antlaşması ile Avrupa Birliği'nin kuruluş amaçları ve temel hedefler arasına yerleşmiştir (Talu, 2007 :119). Ancak Avrupa Birliği üye ülkelerinin bireysel olarak sürdürülebilir kalkınma stratejileri hazırlaması gerekliliği Steurer ve Berger'in de (2010) belirttiği üzere, Gthenburg zirvesi ve sonrasında Johannesburg Zirvesi ile gerçekleşmiştir. 2 Ekim 1997 tarihli Amsterdam antlaşmasına dâhil edilen ve AB'nin temel hedeflerinden birisi olan sürdürülebilir kalkınma konusu, 15-16 Haziran 2001 Gothenburg Zirvesinde görüşülerek "Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri" adıyla kabul edilerek yayımlanmıştır. Carletti (2006) ve Talu'ya (2007) göre, AB'nin ilk sürdürülebilir kalkınma stratejisi olan bu plan, 2000 Lizbon Zirvesinde sürecinde ele alınan işsizlik, ekonomik reform ve sosyal denge konularına çevresel bir boyut kazandırmış ve sosyal sorumluluk bilincinin altını çizmiştir. İsveç'in Gothenburg kentinde yapılan zirvede, "Daha iyi bir dünya için Sürdürülebilir bir Avrupa" isimli Avrupa komisyonu stratejisi değerlendirilmiştir.

II.2.Sürdürülebilir Turizm

Turizm yatırımlarının hem bölgesel hem de ulusal çapta yarattığı istihdam katkısı, döviz girişı, alt ve st yapı gelişimine öncülük etmesi, ekonomide güçlü bir çarpan etkisine sahip olması ve kişı başına düşen milli geliri yükseltmesi gibi etkenler gelişmekte olan ülkelerin bu sektöre önem vermesine ve kalkınma çabalarını arttırmasına neden olmuştur (Kahraman, 1990: 5; Pınar, 1993: 15; Burr 1998: 108; Ayaş, 2007: 60). Uluslararası turizm faaliyetleri, dünya ülkelerinin % 83'nn en önemli beş kategorisinden biridir ve en azından % 38'inin döviz kazanmada temel kaynağını oluşturmaktadır. Ancak uzun yıllar boyunca turizmin yalnızca ekonomik yönünün baskın olması, evre ve turizm arasındaki ilişkinin sürdürülebilir olmasına engel olmuştur (Akış 1999: 36). Bu nedenle

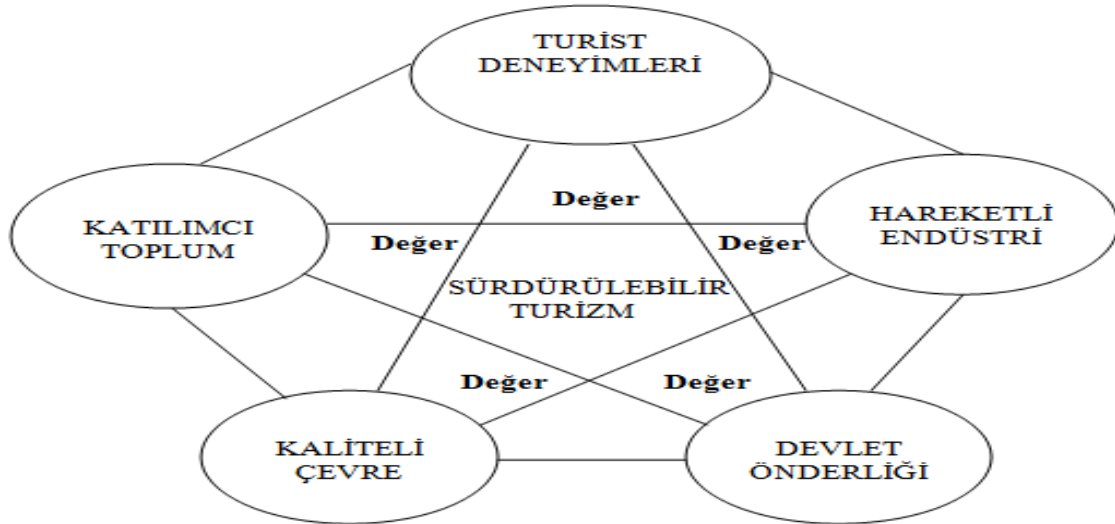
sürdürülebilirlik konusu, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren uluslararası çevre kuruluşlarının ve turizm endüstrisinin önem verdiği konulardan birisi olmaya başlamıştır (Neto, 2003: 10; Demir ve Çevirgen, 2006: 116; Van Wyk, 2007: 8).

Sürdürülebilir turizmin herkes tarafından kabul gören bir tanımı yoktur ve kişilerin bakış açılarına ve pozisyonlarına göre birçok farklı anlama gelebilmektedir (William, 1998: 115; Swarbrooke, 1999: 13; Sharpley, 2000: 1-2; UN, 2001: 19; Bramwell ve Lane, 2005: 52). Ancak sürdürülebilir turizm tanımlarının 1987 Brundtland Raporunun sürdürülebilirlik tanımını temel aldığı ve böylelikle turizm kavramı ile sürdürülebilirlik kavramının bütünleştirilmeye çalışıldığı söylenebilir (Tosun, 2001: 289; UN, 2001: 19, Kaypak, 2010: 97). Buna göre sürdürülebilir turizm için; “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılamalarını tehlikeye atmayacak şekilde, turistlerin, turizm endüstrisinin ve yerel toplumların ihtiyaçlarını karşılayabilen turizm çeşididir” tanımı yapılabilir (Tosun, 1998: 596; Prayag vd., 2010: 700).

Bu anlamda çevresel ve sosyal değerlere sahip çıkılması prensibine dayanan, turizm endüstrisi, turistler, turistlere ev sahipliği yapan yerli halk ve çevre arasındaki uyumu en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan pozitif bir yaklaşım olarak değerlendirilen sürdürülebilir turizm için (Garrod ve Fyall, 1998: 201); “sektörü besleyen doğal çevre ve beşeri kaynakları olumsuz yönde etkilemeden turizm kapasitesini ve ürün-hizmet kalitesini arttırmak” tanımı yapılabilir (Akış, 1999: 37). Aslında, turizmin sürdürülebilir olmasına dayanan tez, çeşitli insan gruplarının ihtiyaç ve memnuniyetlerini karşılarken aynı zamanda bu memnuniyeti sağlayan kaynakların korunarak gelecek nesiller için de kullanılmasına teşvik etmekten geçer (Kuhn, 2007: 289). Dünyanın en hızlı büyüyen sektörlerinden birisi olan turizmin yaşamını sürdürmesi, içinde bulunduğu sosyal, kültürel ve çevresel kaynaklar ile ilişkisine ve uyumuna bağlıdır. Bu kaynakların zarar görmesi ya

da devamlılığının tehlike altında olması turizm faaliyetlerini kısıtlar. Bu açıdan sürdürülebilirlik kalkınma modeli hem turizm sektörü hem de içinde bulunduğu bölge için hayati bir öneme sahiptir (Çavuş ve Tanrıverdi, 2000: 153; UN, 2001: 49; Bramwell ve Lane, 2005: 52; Demir ve Çevirgen, 2006: 99). Şekil 3'te gösterildiği üzere sürdürülebilir bir değer yaratabilmek için bir çok unsurun bir araya gelmesi gerekmektedir. Katılımcı bir yerli halkın bulunduğu, kaliteli bir çevrede, turistlerin geçireceği zaman ve elde edeceği deneyimlere ek olarak turizm sektörü dışında faaliyet gösteren diğer endüstrilerin de iş yapış tarzları ve devletin yasalar ile varlığını hissettirmesi sürdürülebilir turizm değeri yaratmada etkili olması beklenen unsurlardandır.

Şekil 3. Sürdürülebilir Turizm

(Kaynak: www.tourismtasmania.com.au/tasind/sustbly/sustainable.htm)

1992 Rio zirvesi ve devamında ortaya çıkan Seyahat ve Turizm Endüstrileri için Gündem 21 Eylem Raporu ile sürdürülebilir kalkınma kavramı seyahat ve turizm endüstrilerine yerleştirilmeye başlamıştır (Kahraman, 1994: 73; Neto, 2003: 11; Demir ve Çevirgen, 2006: 99). Bu gelişmeler akabinde “sürdürülebilir turizm” kavramı 1995 yılında AB tarafından basılan Yeşil Rapor ile resmi olarak tanınmıştır (Demir ve Çevirgen, 2006: 101). 4 Nisan 1995 tarihli yeşil rapor turizm alanında özellikle dört ana konu üzerinde

durmuştur. Bu konular turizm sektörü, turistin tatmini, kültürel ve doğal mirasın korunması ve birliğin bu alanda kendisini geliştirmesi olarak sıralanabilir (Dinçer, 1997: 126). Bu rapor Avrupa turizm endüstrisinin operasyonlarını geniş çapta belirlenmiş olan sürdürülebilir kalkınma prensiplerine göre yönetmesi konusunu içerir. Ayrıca, raporda turizm sektörünün muhtemel çevresel, ekonomik, sosyal ve politik faydaları ve maliyetleri değerlendirilmiştir (Modinos, 2000: 302).

II.2.1.Sürdürülebilir Turizm Kalkınması

Sürdürülebilir turizm yaklaşımı ortaya çıktığı ilk zamanlarda bazı turizm çeşitlerine özgü bir yaklaşım olarak değerlendirilirken, zaman içerisinde ulaşılması gereken ana amaç düşüncesi yönünde değişim göstermiştir (Clarke, 1997: 224). Ancak sürdürülebilir turizm, hangi turizm çeşidi olursa olsun, çevreye sorumlu davranmayı, doğal kaynakları adil bir şekilde tüketmeyi ve yerel toplumların yapılarını bozmamayı kendisine amaç edinmiştir (Forsyth, 1997:4; Garrod ve Fyall, 1998:200; Swarbrooke, 1999: 14; Kahraman, 2006: 96-98).

Şekil 4. Sürdürülebilir Turizm ile Diğer Kavramlar Arasındaki İlişki

(Kaynak: Swarbrooke, 1999: 14)

Turizmde sürdürülebilir bir gelişme sağlanabilmesi için turizme ev sahipliği yapan bölgenin doğal, tarihi, kültürel ve biyolojik çeşitliliğinin zarar görmemesi gerekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006: 99). Çevre ile yoğun bir etkileşime sahip olan turizmin, sürdürülebilir olmasını gerektiren üç ana unsur (Kahraman, 1994: 75);

- Çevrenin turist için temel çekim gücü olması
- Çevresel gelişmelerin turizmi etkilemesi
- Turizmin çevre üzerinde yarattığı etki, olarak gösterilmektedir.

Sürdürülebilir ve sürdürülebilir olmayan turizm arasındaki davranış ve kavram farklılıklarının ortaya konması, uygulanacak herhangi bir turizm çeşidinin ne kadar sürdürülebilir fayda götüğünü belirlemek açısından önemli olacaktır. Böylelikle isimlerin farklılığı ya da benzerliği değil işlevleri üzerinden sürdürülebilir olacaklardır.

Tablo 2. Sürdürülebilir ve Sürdürülebilir Olmayan Turizm Gelişmesi Arasındaki Farklar

Sürdürülebilir	Sürdürülebilir Olmayan
<p>Genel Kavramlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yavaş gelişme • Kontrollü gelişme • Uygun ölçekli • Uzun dönemli • Kalite ön planda • Yerel kontrol <p>Gelişme Stratejileri</p> <ul style="list-style-type: none"> • Önce plan, daha sonra gelişme • Kavramsal planlar • Tüm çevrenin dikkate alınması • Fayda ve baskıların artırılması • Yerel yatırımcılar • Yerel işgücü • Yerel mimari <p>Turist Davranışları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Küçük gruplar halinde • Önceden zihinsel çaba gösteren • Yerel dile meraklı • Kibar ve saygılı • Sessiz • Tekrar ziyaret eden 	<ul style="list-style-type: none"> • Hızlı gelişme • Kontrolsüz gelişme • Uygun olmayan ölçek • Kısa dönemli • Nicelik ön planda • Uzaktan kontrol <ul style="list-style-type: none"> • Plansız gelişme • Projeye dayalı planlar • Çekicilik noktalarına odaklılık • Kapasitenin artırılması • Dış yatırımcılar • İthal işgücü • Genel mimari <ul style="list-style-type: none"> • Kalabalık gruplar halinde • Az ya da hiç zihinsel çaba • Yerel dile meraklı değil • Bencil ve hassas olmayan • Gürültülü • Büyük olasılıkla tekrar ziyaret etmeyen

(Kaynak: Swarbrooke, 1999: 15)

Aslında, sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir olmayan turizm arasındaki tercih, aslında hızlı bir ekonomik gelişme ile çevresel dengenin korunması ve orantılı gelişme arasında tercih yapmak anlamına gelir. Kısa dönemli ekonomik beklentiler ön plana çıktığında, süreç sonunda ortaya çıkan çevresel ve sosyal bozulma geri döndürülemez boyutlara ulaşabilir. Uzun dönemli ekonomik beklentilerin ön plana çıkması halinde ise, teknolojik ve yapısal bazı değişikliklerin yardımı ile toplumsal ve ekolojik yararların ön planda tutulması sağlanır (Ceylan, 2001: 172).

II.3.Turizm Yatırımlarının Genel Özellikleri

Turizm yatırımı kavramı, bir turizm işletmesinin hedeflerini amaçladığı şekilde yerine getirebilmesi için, bir yıldan uzun sürede kullanılacak duran varlıklar elde edebilmek ya da faaliyetlerini sekteye uğratmadan sürdürebilmesi amacıyla, işletme sermayesi (dönen varlık) ortaya koymak olarak ifade edilebilir (Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 40). Yatırımı düşünülen bir turizm projesi ise, turizm amaçlı gelen turistlerin beklentilerinin karşılanabilmesi amacıyla hazırlanmış ve firmaların geleceğe yönelik nakit girdi ve çıktılardan oluşan ayrıntılı bir stratejik plan olarak değerlendirilebilir (Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 40). Hizmet üretim yapısı gereği diğer endüstrilerden farklı özellikler taşıyan turizm endüstrisinde, yatırım yapmayı planlayan kişi, kuruluş ve bu yatırım projelerinde sorumluluk alacak yürütücülerin etkin ve doğru yatırım kararları alabilmeleri için şu özellikleri dikkate alması faydalı olacaktır: (Gee, 1994: 127; Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 81)

- (i) Turizm yatırımları, özellikle de konaklama işletmeleri, ilk kuruluş ve işletme aşamasında yüksek tutarda duran varlık ve işletme sermayesi ihtiyacı duyar. Kurulması planlanan bir konaklama tesisi için satın alınacak arsa, makine ve teçhizat

ile inşa edilecek bina gibi masraflar, bilançodaki duran varlıkların % 85-90'nına ulaşır.

- (ii) Turizm endüstrisinde değişen tüketici tercih ve zevklerine bağlı olarak yapılan teknik yatırımlar pahalı yatırımlardır.
- (iii) Turizm endüstrisinin sabit maliyetleri sürekli olarak yükselen bir ivmedeyken, elde edilen karlar aynı ivmede değildir.
- (iv) Turizm yatırımlarının karlılığı, sağlam bir altyapı yatırımından geçer.
- (v) Turizm gerek ulusal gerekse küresel ölçekli ekonomik, sosyal ve politik faktörlere karşı oldukça duyarlı ve talep esnekliği çok yüksek olan bir endüstridir.
- (vi) Turizm endüstrisinin bir ayağı olan otel işletmeciliği, nihai tüketici konumundan dolayı yüksek miktarda bir vergi yükü ile karşı karşıyadır.
- (vii) Sektörün mevsimsellik özelliğinden dolayı, çalıştırılan işçiler mevsimlik çalışır ancak kalifiye personeli elde tutmak için, faaliyet gösterilmeyen zamanlarda da personel ücretleri ödenmek zorundadır.
- (viii) Turizm işletmelerinde müşterilere sunulan hizmetler ve ürünler zamana karşı duyarlıdır ve stoklanması mümkün olmayan bir hizmet üretimi vardır. Dolayısıyla, anlık talep çok büyük önem taşır.
- (ix) Sürdürülebilir bir turizm ve ekonomik kalkınma için turizm yatırım projeleri çevresel etki değerlendirmesini dikkate almak ve yüksek bir çevre bilincine sahip olmak zorundadır.

Yukarıda ifade edilen turizm sektörünün kendine özgü bu özelliklerinin yanı sıra, sektörün dinamik ve değişime açık yapısı, yeni yatırım ihtiyaçlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Komple yeni tesis yatırımları ya da var olan tesislerin modernizasyonu

yolu ile gerçekleştirilebilecek yatırımlar için yeni yaklaşım ve ihtiyaçların dikkatlice analiz edilmesi, işletmelerin sürdürülebilirliği için önemli olan bir başka unsurdur.

II.4.İşletmelerin Sürdürülebilir Yatırımlardan Beklentileri

Yasal düzenlemeler, artan maliyetler, işletmelerin aktivitelerinden kaynaklı ekolojik etkilerin farkına varılması ve paydaş baskısı gibi nedenler işletmelerin doğal çevreye karşı bakış açılarını stratejik olarak yeniden gözden geçirmelerine neden olmaktadır (Kassinis ve Soteriou, 2003: 388). Alan yazın incelendiğinde yapılan araştırmalar, çevresel yönetim pratiklerinin işletmelerce uygulanması sonucunda elde edilecek faydaları; düşük maliyet, verimlilik, mal veya hizmet farklılaşması sayesinde rekabet avantajı elde edilmesi, müşteri talebine cevap verecek yeni ürün ve hizmetlerin sunulması, işletme imajının kıymetlendirilmesi ve paydaşların memnuniyeti şeklinde sıralayabiliriz (Kassinis ve Soteriou, 2003: 388).

Alan yazındaki araştırmaların, işletmelerin ortaya koyacağı çevresel yönetim performansları ile işletmelerin finansal ve ekonomik performansları arasındaki ilişki üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Schaltagger ve Synnestvedt, 2002: 339). Konuya işletmelerin gözünden bakan çalışmalar, çevresel politikaları, işletme amaçlarına dahil etmenin ekonomik ve finansal performans ile arasındaki ilişkiyi (Klassen ve McLaughlin, 1996; King ve Lenox, 2001; Schaltagger ve Synnestvedt, 2002; Melissen ve Roevens, 2007), çevresel performans ile verimli kaynak kullanımı ve rekabet edebilirlik gücü arasındaki ilişkiyi (Porter ve Linde, 1995; Esty ve Porter, 1998; Altman, 2001; Pujari, Wright ve Peattie, 2003; Graci ve Dodds, 2008) ve işletmelerin neden yeşil projelere yöneldiğini (Bansal ve Roth, 2000; Tzschentke, Kassinis ve Soteriou, 2003, Kirk ve Lynch, 2004) ortaya koymaya çalışmışlardır. Doğal olarak, işletmeler stratejik kararlar bütününe içeren bir süreç olan sürdürülebilir yatırımlardan, katlandıkları maliyetlere ve

beklentilere göre bir getiri beklemektedirler (Phillips ve Phillips, 2011: 40). Yapılan alan araştırmaları incelendiğinde, sürdürülebilir yatırımların değer yaratma şeklinin kar maksimizasyonundan daha detaylı ve karmaşık bir şekilde birbirini etkileyen ve sonuçta değer maksimizasyonu yaratan bir dönüşüm olduğu ortaya çıkmaktadır.

Phillips ve Phillips (2011: 13), işletmeleri sürdürülebilir projelere iten en önemli güdünün kamuoyu önündeki imajları olduğunu ifade etmiştir. Berns vd.’nin (2009) ilk etapta dünya çapında 50 üst düzey yönetici ile ardından da 1500 üst düzey yönetici ile “sürdürülebilirliğin projelerde ele alınma gerekçeleri” konulu çalışmasının sonuçlarına göre; imaj konusu ve maliyet tasarrufu konusundan iki buçuk kat fazla oy almıştır (Phillips ve Phillips, 2011: 13). Benzer şekilde Penny’nin (2007) otellerin genel müdürleri ile yapmış olduğu çalışmada, müdürlerin % 65’inin sürdürülebilir yatırımların işletmelerin imajı ve rekabetçiliğine katkı yapan bir unsur olduğu yönünde düşüncelerine ulaşmıştır. Önem sıraları dikkatlice incelendiğinde, sürdürülebilir yatırımlar için katlanılan girişim maliyetinin istenilen değeri yaratabilmesi için, maliyet kontrolünün önemli ancak bir yatırım projesini tek başına değerli kılacak kadar önemli algılanmadığı anlaşılmaktadır. Berns vd.’nin (2009) çalışması firmaları sürdürülebilir yatırımlara yönelten faktörler önem sıralarına göre; (a) şirket ya da marka imajı, (b) maliyet tasarrufu, (c) rekabet avantajı, (d) çalışan memnuniyeti, (e) ürün, hizmet ve pazara yönelik yenilikler, (f) iş veya süreç yönelik yenilikler, (g) yeni gelir ya da nakit akışı ve (h) etkin risk yönetimi şeklinde sıralanmıştır.

Bu sıralama incelendiğinde işletmelerin sürdürülebilir yatırımlardan elde edeceklerini düşündükleri faydayı paydaş teorisi bağlamında değerlendirdikleri görülmektedir. Sürdürülebilir yatırımların gelir getirici etkisinin işletmeler tarafından işletme imajı ve çalışan memnuniyeti gibi sosyal faktörlerden sonra gelmesi oldukça dikkat

çekicidir. Bir diğer dikkat çekici unsur ise maliyet tasarrufunun, işletme imajından daha az önemli görüldüğüdür. İşletmelerin marka imajlarına verdikleri önem, markanın yaratılması, piyasada tutunabilmesi ve sürdürülebilir bir değer kazanmasına harcadıkları zaman ve para düşünüldüğünde, sürdürülebilir bir yatırımdan öncelikle bu yönde katkı beklentileri doğaldır. Bununla birlikte değişen bilgi toplumunda işletmelerin imajlarına yönelik negatif haberlerin oldukça hızlı ve küresel bir şekilde duyuluyor olması, yatırım kararlarından beklenen pozitif imaj kaygısını oldukça anlamlı kılmaktadır. İmaj ve maliyet kontrolüne yönelik beklentilerin ardından işletmelerin pazarlama ve satışa yönelik beklentilerinin geldiği görülmektedir. Araştırmaya katılanlar tarafından pazarda rekabet avantajı sağlama ve pazara yönelik yeni ürün ve/veya hizmet sunmanın bir yolu olarak değerlendirilen sürdürülebilir yatırımların bir diğer getirisi de etkin risk yönetimi olarak ifade edilmiştir.

Temel yatırım çeşitlerinden yeni yatırım projeleri, yenileme yatırım projeleri, modernizasyon yatırım projeleri ve tamamlama-genişletme yatırım projeleri şeklinde hazırlanabilecek sürdürülebilir yatırım proje türleri, harcanacak zaman, emek, para dikkate alınarak çok doğru seçilmeli, kaynakların verimli kullanılması ön planda tutulmalı ve işletmelerin menfaatleri uzun vadeli ve sürdürülebilir olmalıdır. Ancak bu tür bir değerlendirme ile firmaların değer maksimizasyonu istedik şekilde gerçekleştirilebilir.

II.4.1.Konaklama İşletmelerini Sürdürülebilir Yatırımlara Yönlendiren Faktörler ve Beklentiler

Son zamanlarda tüm gözlerin turizm sektörünün çevresel, sosyal ve kültürel negatif etkileri üzerine yoğunlaşmasına karşın, başlangıçta “*bacasız sanayi*” (Kasim, 2007: 26) olarak değerlendirilen turizm endüstrisi 1980’li yıllardan itibaren artan ulusal ve uluslararası ekonomik faydaları ile çok hızlı bir büyüme ivmesi yakalamıştır (Faulk, 2000:

4; Saveriades, 2000: 147; Bohdanowicz vd., 2001: 2). Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi 2011 (WTTC 2011) raporuna göre; turizm endüstrisi yaklaşık 258 milyon 592 bin istihdam ile dünyadaki toplam istihdamın % 8,8'ini, dünyadaki gayri safi yurtiçi hâsılanın ise % 9,1'ini oluşturmaktadır. Diğer bir taraftan 1 milyar 162 bin 700 dolar ile toplam ihracatın % 5,8'ini ve 652,4 milyar dolar ile dünyadaki yatırımların % 4,5'ini oluşturan dünyanın en büyük endüstrilerinden birisidir. Bununla birlikte turistlerin harcamalarından elde edilen artışlar da sektörün geldiği noktayı görmek açısından değerlidir. 1990'lı yıllarda yaklaşık 262 milyon dolar harcayan turistler, 2010 yılı sonu verilerine göre yaklaşık 919 milyon dolarlık bir harcama potansiyeline ulaşmıştır.

Turizm faaliyetlerin temel yapıtaşlarından olan konaklama hizmetleri ise, dünyanın en hızlı büyüyen sektörlerinden birisi olan turizm sektörü içinde en hızlı büyüyen sektörlerden birisi olmuştur. 1990'lı yılların başında ekonomik krizlerin etkisiyle, düşük doluluk oranları sıkıntısıyla yüzleşen konaklama sektörü, bu süreçte 1980'li yıllardan beri yenilemediği yatırımlarını yenileyerek 1993 yılına karlılığını ve performansını arttırmaya yönelik yeni yatırımlar ile girmiştir (Block, 1998 aktaran, Tsai, Pan ve Lee, 2011: 953). STR Global firmasının yaptığı araştırmaya göre 2012 yılı rakamlarına göre küresel otel odası sayısı 13 milyon 433 bin 14'e ulaşmıştır (<http://turizmuncel.com/haber/dunyadaki-toplam-otel-odasi-sayisi-134-milyona-ulasti-h10433.html>). Deloitte danışmanlık firmasının 2010 yılı Türkiye turizm sektör raporu incelendiğinde benzer bir artışın Türkiye ölçeğinde de yaşandığı görülmektedir. Otel, tatil köyü, apart otel ve diğer konaklama tesislerinin 2009 yılı sonu itibariyle tamamlanmış ve tamamlanacak olan yatak sayılarının toplam 826,202'ye ulaştığı görülmektedir (<http://www.invest.gov.tr/tr-TR/infocenter/publications/Documents/TURIZM.SEKTORU.pdf>).

Harcama miktarındaki bu gelişmelerin yanı sıra, kaynakların bilinçsiz tüketimi ve taşıma kapasitesi konusunda dikkat edilmeyen noktalar ve özellikle tek yönlü olarak yalnızca ekonomik beklentiye odaklanılmasından kaynaklı sorunlar, turizm sektörün çevresel yönetim odaklı projelere olan ilgisinin artmasına neden olmuştur (Kirk, 1998: 34). Turizm ve konaklama endüstrilerini çevre dostu projelere yönelmeye zorlayan başlıca faktörler: (a) müşteri talebi, (b) artan çevresel yasalar, (c) etiksel endişeler, (d) müşteri memnuniyeti, (e) bulunulan alan ile ilgili teknik gereksinimler ve (f) estetik ihtiyaçlar olarak söylenebilir (Foster, Sampson ve Dunn, 2000, aktaran Faulk, 2000: 4). Bununla birlikte, içinde bankaların da olduğu yatırımcıların yeşil yönetim şekline etkilenmiş olmalarından dolayı, finansal kaynakların çevresel risk içeren projelere aktarılmamaya başlaması, turizm ve konaklama endüstrilerini, çevre dostu projelere yönelmeye iten bir diğer faktör olmuştur (Roarty, 1997 aktaran, Faulk 2000: 4).

Konaklama işletmelerini sürdürülebilir yatırımlar yapmaya iten bir diğer etmen de değişen müşteri talepleridir. Müşteri memnuniyeti ve ekonomik karlılık hedeflerini de içeren bir yaklaşım olan sürdürülebilir turizm yaklaşımı, seyahat eden turistlerin çevresel duyarlılıklarının sert ya da yumuşak olmasına göre değişiklik gösterebilir (Kahraman ve Türkay, 2006: 124). Kasim (2004), Gustin ve Weaver'ın (1996), müşterilerin yeşil otellerde kalma niyetini araştırdıkları çalışmada, katılımcıların % 73'ü kendilerini çevreci turist olarak nitelemekte, % 71'i çevreci stratejilere sahip otellerde kalma eğiliminde, buna karşın % 49'u fazladan bir ücret ödemeye yanaşmamakta, yalnızca % 27'lik bir kesimin fiyatta artışa olumlu baktığı belirtilmiştir. Seers ve Mair'in (2009) 166 katılımcı üzerine yaptığı araştırmada, benzer şekilde kişilerin çevreci turizm işletmelerinin turizm ürünleri için fazladan ödeme yapma niyetlerini araştırmıştır. Elde edilen bulgular, yalnızca yoğun bir şekilde çevreci olan müşterilerin fazladan para ödeme niyetinde

olduklarını göstermektedir. Lee vd. (2010) müşterilerin yeşil otelleri nasıl değerlendirdiğine yönelik araştırmasında, 416 katılımcıdan aldığı yanıtlar sonucunda, katılımcıların yeşil otellerde tekrar kalmak istediklerini ve başkalarına önerme niyetinde olduklarını buna karşın, yeşil bir otelde kalabilmek için fazladan para ödeme niyetinde olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Millar ve Baloğlu'da (2011) 571 iş ve tatil seyahatçileri üzerinde yaptıkları araştırmada, katılımcıların yalnızca % 18'i daha fazla ödeme yapma niyetinde olduklarını ve bu kişiler de en fazla % 10 fazla ödeme niyetinde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde yurtdışına çıkan bir grup İngiliz turist üzerinde yapılan bir çalışmada, katılımcıların % 21'i tatillerine çıkmadan önce konaklama işletmelerin iyi çalışma koşulları ve çevresel korumayı yazılı olarak taahhüt etmeleri durumunda % 5 daha fazla ödeme yapabileceklerini belirtmişlerdir (Ipsos 1999, aktaran Faulk, 2000: 5).

Tüm bu araştırmalardan, turistlerin kalmak istedikleri konaklama işletmesinin çevreci olmasını fazladan bir özellik olarak değil, zaten olması gereken bir özellik olarak gördükleri şeklinde bir sonuç çıkartılabilir. Bu nedenle yeşil konaklama işletmesi yatırımlarından, ürün ve hizmetlerin fiyatları artışıyla alakalı doğrudan gelir bekleyen işletmeler için bu beklenti hatalı olabilir. Konaklama işletmeleri tüketicilerin ekolojik odaklı hizmet ve ürün beklentisini karşılayabilmek için (Watkins, 1994: 70) bu doğrultuda hizmet ve mal üretimine yönelirken, elde edeceği getiri rekabet avantajı aracılığıyla gerçekleşmeye daha yakındır (Kassinis ve Soteriou, 2003: 388). Kasım (2007), otel işletmelerinin faaliyetlerine çevresel sorumluluğu yerleştirmelerinin faydalarını; maliyetlerin azaltılması, pazar etkinliği, personel aidiyeti ve motivasyonu, pozitif işletme imajı, çevresel risklerin azaltılması ve yasal sorumluluklar başlıklarıyla değerlendirmiştir.

Dolayısıyla konaklama sektörünün çevre dostu yatırımlara yönelmesindeki temel faktörler; müşteri talebi, değişen müşteri profili, artan maliyetler, finansal kaynak bulma kolaylıkları, çevresel yasalar, etiksel endişeler, müşteri memnuniyeti, bulunulan alan ile ilgili teknik gereksinimler ve estetik ihtiyaçlar olarak sıralanabilirken, çevre dostu projelerden temel beklentilerin ikiye ayrıldığı söylenebilir. Bunlar, ekonomik ve halkla ilişkiler-sosyal sorumluluk odaklı beklentiler olarak sıralanabilir. Maliyetlerin düşürülmeye çalışılması, yeni hizmet ve ürün üretilmesi, rekabetçilik, uygun maliyetli finansal kaynak bulmak gibi faktörler ile ekonomik amaç, bu amacın müşterilerde çevreye pozitif katkı yaptığı hissini uyandırması ve bu gelişmelerin medya, halk ve piyasa tarafından bilinir hale gelmesi ile de halkla ilişkiler ve sosyal sorumluluğa yönelik çabalar gerçekleştirilmeye çalışılır.

II.5.Konaklama Sektörü İçin Sürdürülebilir Bir Yatırım Alternatifi Olarak Yeşil Otelcilik

Turizm destinasyonlarının rekabetçi olabilmeleri, destinasyona ait doğal, ekonomik ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilirliklerinin ne ölçüde dikkate alındığı ile yakından ilgilidir (Kozak ve Nield, 2004: 138). Turizm ve seyahat endüstrisinin en önemli bileşenlerinden birisi olan konaklama sektörü, doğası gereği çok büyük miktarda su, enerji ve dayanıksız birçok kaynağı yoğun bir şekilde kullanır ve faaliyette bulunduğu yerel bölgenin kaynaklarını tüketerek, kirliliğe sebep olur (Erdoğan ve Barış, 2006: 604). Örneğin Hindistan'ın batı kıyılarında yer alan Goa eyaletinde, turizm faaliyetlerinin hızlı ve plansız gelişmesi sonucu kurulan çok sayıda otel, zaman içerisinde doğal kaynak ve kuyu sularından günde 66.000 galon su tüketerek, kuyu ve nehirlerin kurumasına yol açmıştır (Alexander ve Kennedy, 2002: 2). Doğal kaynakların bu denli hızlı ve vahşice

tüketilmesi, otellerin sürdürülebilir bir performans göstermelerine olanak sağlamayacağı gibi bölgenin turizm bölgesi imajına da kalıcı zararlar vermektedir.

Her ne kadar bacasız sanayi olarak görülse de, harcadıkları doğal kaynaklar değerlendirildiğinde, büyük bir tüketici olduğu görülen otellerin su ve enerji tüketimleri dikkat çekicidir. Tropik bir iklimde faaliyet gösteren bir otelin günde 1.000 ila 1.400 metre küp su tüketmesi, ya da İspanya'da yapılan bir çalışmada bir turistin günde 0.88 metre küp su harcadığı buna karşın İspanya ortalamasının 0.25 metre küp olması, yine Akdeniz bölgesinde bir turistin günde 0.44 metre küp su harcaması buna karşılık yerli halk ortalamalarının 0.07 olması, su kaynaklarının aşırı tüketimine yönelik önemli örnekler olabilir (Kasım, 2007: 26-27). Dünyada bir buçuk milyar insanın içme suyu sıkıntısı çektiği düşünüldüğünde doğal kaynakların aşırı kullanımının yarattığı ciddi durum açıktır (Kasım, 2007: 26-27). Benzer şekilde, operasyonların devam etmesi için gereken enerji miktarı, klima ve ısınma sistemleri için gereken enerji miktarı, otellerin dolu olup olmamasından bağımsız olarak sıcak su ihtiyacının karşılanması için işletmelerin gerek elektrik gerekse fosil yakıt tüketimlerini arttırmaları, doğal olarak otelleri küresel ısınmadan sorumlu tutmaktadır (Kasım, 2007: 28). Otellerin yüzleştiği bir başka çevre sorunlarından birisi de atık konusudur. Otellerin büyüklüğü ve sunduğu hizmetlerin çeşitlerine göre değişen atık miktarı, bilhassa atık alanı konusunda sıkıntı yaşayan bölgeler için oldukça önemli bir sorun teşkil etmektedir (Kasım, 2007: 29).

Otelcilik sektörünün yüzleştiği tüm bu çevresel sorunlara ek olarak tüketicilerin de bu sorunları önemsiyor olması, konaklama sektörünü yeni bir yaklaşım olan yeşil otelciliğe itmiştir (Chan ve Ho, 2006: 303). Müşterilerin kendilerini çevreci tüketici olarak nitelendirmeye başlamaları ve konaklama işletmesi tercihlerinde bu tutumlarının belirleyici unsur olacağını belirtmeleri konaklama sektörünü daha çevreci

yatırım ve yönetim kararları almaya zorlamaktadır. Yapılan araştırmalara göre, dünya çapında kendisini çevreci olarak niteleyen, orta ve üzeri sosyal sınıfa ait ve bilinçli olarak çevreci tesisleri konaklama türü olarak seçen yaklaşık 43 milyon turist vardır (Machaira, Labropoulos ve Zentelis, 2012: 6). Bu rakamlar göz önüne alındığında, otel işletmeleri maliyetlerine bakarak çevreci davranmasının yanı sıra değişen tüketim anlayışının da otelleri yeşil olmaya iten başka bir unsur olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çevresel yönetimi, finansal yönetim performansı ile doğru ilişkili gören, ve toplum gözünde olumlu imaj duygusunu kazandığını düşünen otellerin sayısının artması (Chan ve Ho, 2006: 303) yeşil otelciliğe özendirilen bir diğer unsur olmuştur.

II.5.1.Yeşil Otelcilik

1990'lı yıllardan sonra büyük ve küçük işletmeler için giderek önem kazanmaya başlayan “çevre dostu” ya da “yeşil” odaklı plan ve politikalar (Revilla, Dodd ve Hoover, 2001: 112; Erdoğan ve Barış, 2007: 604) hızla turizm sektörünün anahtar unsurlarından birisi olan konaklama sektörünün uygulamalarına konu olmaya başlamıştır. Yeşillenme ifadesi aslında işletmelerin karşılaştıkları çevresel sorunları kendi adlarına gerçek bir sorun olarak görüp, sorunun çözümüne yönelik katkıda bulunmaları olarak ifade edilebilir (Melissen ve Roevens, 2007: 2). Yeşil olma stratejileri ise, yatırım kararlarının finansal performans ve çevre bileşimi açısından mantıklı olarak belirlenerek, temelde doğa üzerinde pozitif etki bırakan stratejilerdir (Olson, 2008: 22). Örneğin, Yeni Zelanda'daki The Hyatt Regency International Hotel, müşterilerinin odadan çıkarken ısıtma ve soğutma sistemlerini açık bırakması sorununu çözmek üzere yaptığı 16.000 dolarlık bir yatırım, 14 ay içerisinde 14.000 dolarlık bir tasarruf sağlayarak, işletmeye önemli bir katkı sağlamıştır (Alexander ve Kennedy, 2002: 3). Dolayısıyla, ısıtma ve soğutma sistemlerinden kaynaklı aşırı enerji tüketimine çözüm bulunması ile doğal kaynakların korunması, ısıdan kaynaklı

sera gazlarının azaltılması ile küresel ısınmanın azaltılması, işletmenin değişken maliyetlerini gözle görülürü biçimde azaltarak, daha verimli ve etkin üretim yöntemlerinin kullanılması ve yapılan yatırımın finansal olarak hızlı geri dönmesini içeren bu örnek yeşil stratejilerin bütüncül değerini ortaya koyması açısından önemli sayılabilir.

Yeşil stratejiler ile sıfırdan yatırım yapılarak ya da modernizasyon yoluyla kurulan otelleri nitelendirmek amacıyla kullanılan yeşil otel kavramı “verimli enerji, su, atık yönetimleri ile doğal kaynakları doğaya saygılı biçimde kullanarak kaliteli hizmet üreten” otelleri tanımlamaktadır (Cooper, 1998: 112). Yeşil Oteller Birliği’nin yapmış olduğu yeşil otel tanımı ise; “su-enerji tasarrufu sağlamak ve atıkları azaltmak için gerekli uygulamaları yapan ve sahip olduğumuz dünyayı korunmaya yardımcı olan çevre dostu işletmelerdir” şeklindedir (Lee vd., 2010: 902).

Bu bakış açısıyla kurulan otellerde “işletmelerin yürüttükleri operasyonlar süresince, kendi sorumluluklarından kaynaklanan olumsuz çevresel ve sosyal etkileri azaltma ve ortadan kaldırmaya yönelik” bir yönetim anlayışı mevcuttur (Cooper, 1998: 112; Kahraman ve Türkay, 2006:130). Yeşil stratejiler yoluyla yeşil yönetim anlayışının sahip olduğu konaklama işletmelerinin yeşil otel olarak çağırılabilmesi için belirli kontrollerden geçerek, hava kalitesi enerji, su ve atık ve yönetimleri açısından yeterli olduklarını göstermeleri gerekmektedir. Tüketiciler bir hizmeti ya da ürünü seçerken bazı ipuçlarını veya göstergeleri görmek isteyebilirler (Millar ve Baloğlu, 2011: 303). Bu nedenle gerek otellerin kuruluş aşamalarında gerekse yenileme-modernizasyon yatırımları sonrasında devlet ya da özel sektör tarafından verilen sertifikalar ile yeşil otel olduklarını göstermeleri gerekmektedir.

II.5.2.Yeşillenen Oteller İçin Yeşil Sertifikalar

Otel işletmelerinin yeşil işletme yaklaşımları, parasal ve parasal olmayan getirilerin birlikte düşünülmesi sonucu ortaya çıkan sürdürülebilir temelli yönetime dayanmaktadır. İşletmelerin yaşı, türü, konumu, hitap ettiği pazar, pazarın geleceği, tüketici talepleri vb. birçok unsurun yatırım kararlarında rol oynadığı bilinmektedir. İşletmelerin bu özelliklerine göre yeşil yatırım harcamalarının değişmesine karşın yeşil yatırımların oldukça pahalı olduğu bilinmektedir. Kuruluş maliyetlerinin yanı sıra bakım-onarım maliyetlerinin de yüksek olması otelleri ellerindeki bu yeni ürünü müşterilerine karşı tanıtmaya ve satmaya çabasına girmelerine neden olmaktadır.

1992 yılında düzenlenen Rio Zirvesinde 182 ülke tarafından kabul edilen Gündem 21 eylem planının bir sonucu olarak ortaya çıkan çevresel sertifikalar, turizm endüstrisinin ekonomik kalkınmasını, doğayı koruma ve çevresel sorunları azaltması ile bütünleştirilen sertifikalardır (Sasidharan, Sirakaya ve Kerstetter, 2002: 161). Turizm endüstrisinin çevreciliğini etiketlemesi dolayısıyla eko-etiketler olarak da ifade edilen bu sertifikaların sayısındaki çokluk her ne kadar tanımını zorlaştırırsa da, yeşil sertifikalar, “turizm endüstrisinin ürettikleri ürünlerin, üretim yöntemlerinin, hizmet ve süreçlerin çevrede oluşturduğu zararı en aza indirirken, turizm bölgesinin çevresel kalitesini iyileştiren etkili enstrümanlar” olarak tanımlanabilir (Kozak ve Nield, 2004: 141). Turizm endüstrisi açısından topluma karşı çevresel yeterliliği göstermenin bir yolu olarak görülen bu sertifikalar aynı zamanda, müşterilerin üretilen ürün ve hizmete karşı olumlu tutumlar takınmalarını sağlamayı ve işletmelerin rakiplerine karşı farklı avantajlar elde etmelerini amaçlar (Sasidharan, Sirakaya ve Kerstetter, 2002: 161; Kozak ve Nield, 2004: 141). Turizm endüstrisinde hizmet veren birçok sektöre (marina, restoran, golf tesisi vb.) verilebilen bu sertifikalardan, konaklama işletmelerine verilenlerinden en yaygın olan

uluslararası sertifikalar; Ecofriendly Hotels Worldwide, Ecotel ve Green Globe dur. Bunun dışında en çok bilinen ulusal sertifikalar ise; Green Key, Green Leaf ve LEED dir (UNEP, 1998: 8-9'dan aktaran, Sasidharan, Sirakaya ve Kerstetter, 2002: 161; Bobbett, 2010: 22).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygın olarak kullanılan programlardan birisi olan Leadership in Energy and Environmental Design (LEED) sertifika programı, yeşil sertifikaların işleyişinin anlaşılabilmesi adına önemlidir. LEED sertifikası sürdürülebilirliğin işletmenin tümüne yayılıp yayılmadığını kontrol ederek, otelleri; insan ve çevre sağlığı, sürdürülebilir bölge kalkınması, su tasarrufu, enerji verimliliği, çevre odaklı ürün seçimi ve iç hava kalitesi unsurlarında gösterdikleri performansa göre değerlendiren, bu performanslar sonucunda ortaya çıkan en az 40, 50, 60 ve 80 puan barajlarına göre normal, altın, gümüş ve platin gibi farklı derecelerde yeterlilikler veren bir programdır (Bobbett, 2010: 22-23; Millar ve Baloğlu, 2011: 303). Birçok yeşil sertifika programı gibi gönüllülük esasına dayanan bu program, oldukça pahalıdır ve 2011 yılına kadar dünyada yalnızca 27 otel bu sertifika ile ödüllendirilmiştir (Millar ve Baloğlu, 2011: 303).

Benzeri sertifikalara örnek olarak konaklama işletmelerinin yeşil otel olduklarını kanıtlamaları için Türkiye'de verilen sertifikalar ise Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen "Yeşil Yıldız" ve Türkiye Otelciler Federasyonu (TÜROFED) tarafından verilen "Beyaz Yıldız Çevre Programı" sertifikalarıdır. 1993 yılından 2008 yılına dek yeşil çam simgesi ile çevre dostu nitelikleri taşıyan konaklama işletmelerine verilen sertifika, Turizm Bakanlığı'nın 2008 yılında almış olduğu kararlar ile yeşil yıldız (Çevreye Duyarlılık Kampanyası) sertifikası ile değiştirilmiştir. Çevreye duyarlı tesisler için oluşturulmuş sınıflandırma formu aracılığıyla asgari puanı oluşturmak için standartları karşılayan otellere verilen bu yıldızın ayrıcalıkları, işletmelerin doğayı korumaya yardımcı

olmasının yanı sıra tanıtım ve pazarlama stratejilerine de katkı sağlamak olarak ifade edilmiştir (<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11596/cevreye-duyarlilik-kampanyasi-yesil-yildiz.html>). TÜROFED'in asgari koşulları sağlayan konaklama işletmelerine vermekte olduğu "beyaz yıldız çevre programı" ise işletmeleri çevre bilinci, çevre yönetim sistemi, çevre uyumu ve çevre düzenleme etkinlikleri, ekolojik mimari, enerji, su, hava, atık, deterjan, dezenfektan ve tehlikeli kimyasallar konularında inceleyerek, ortaya çıkan puanlara göre A+, A ve B seviyelerinde değişen sertifikalar ile ödüllendirmektedir (<http://turofed.org.tr/Projeler.aspx>).

II.5.3.Yeşil Otel Uygulama Örnekleri

1992 – 1995 yılları arasında Uluslararası Otel ve Restoranlar Birliği'nin çevre ödülleri adı altında bazı otellerin uygulamalarını ödüllendirmesi ile gelişen sürecin bugün çok daha bütünleşik, teknolojik gelişmeler ile desteklenen, pahalı ancak ayırt edici bir sürece dönüştüğü söylenebilir. Daha önceleri, işletme amaçlarını gerçekleştirmede aracı bir rol üstlenen yeşil stratejilerin, günümüzde erişilmek istenen temel amaçlar olarak görülmeye başlandığı söylenebilir. Türkay'ın (2011: 467) Hilton oteller zincirinin 2009-2014 yılları arasında sahibi ve ortağı oldukları işletmeler için belirledikleri net çevreci hedefleri incelediği çalışmasında, Hilton oteller zincirinin sürdürülebilirlik hedeflerinin enerji tüketimini, yayılan CO₂'yi, katı atıkları ve su tüketimi % 20 azaltmak, bu maliyet kontrollerinden elde edilen karlar ile sürdürülebilir yapı ve tasarım teknolojisine sahip binalar ve operasyonlar yapmak ve dünya genelindeki tüm Hilton otellerinde yenilebilir enerji kullanılmasında aşama kaydetmek olduğu ifade edilmiştir.

Marriot International oteller zinciri ise Marriot, Renaissance, Courtyard ve Residence Inn ismiyle faaliyet gösteren tüm oteller zincirinde, 2017 yılına kadar oda başına enerji tüketimini % 25 düşürmeyi, Accor oteller zinciri 2015 yılına kadar eko

etiketli ürün kullanımını arttırmayı ve otellerindeki elektrik ve su tüketimlerini azaltmayı hedeflediğini açıklamıştır (Business Dergisi, 2012: 102). Enerji ihtiyacını, yenilenebilir enerji kullanarak karşılayan, soğutma sistemlerinden çıkan termik ısıyı su ısıtma sistemlerinde kullanan ve güneş enerjisinden faydalanarak % 15 enerji verimliliği sağlayan Limak Oteller grubunun çevreci faaliyetlerini değerlendirdiğimizde ise, hızla gelişen teknolojik yenilikleri işletmelerine dâhil edemeyen oteller için gerçek anlamda gerek finansal gerekse sosyal karlılığın sağlanmasının pek mümkün olmayacağı görülmektedir (Business Dergisi, 2012: 102).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FINANS ENDÜSTRİSİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ DESTEKLEYİCİ YENİ BİR YAKLAŞIM: YEŞİL BANKACILIK

Tezin bu bölümünde, öncelikle finans sektöründeki sürdürülebilirlik anlayışının gelişimine değinilerek, sürdürülebilir bankacılık, bankaların sürdürülebilirlik algılamaları, yeşil bankacılık ve yeşil kredi konuları anlatılmıştır. Bunun ardından, finansın yeşillenmesini sağlayan uluslararası çevre girişimlerinden bahsedilmiştir. Tezin üçüncü bölümü, Türkiye’de faaliyet gösteren ticari ve kalkınma bankalarının sürdürülebilir yatırım projelerine sağladığı kaynaklar ve 2012 yılı Teşvik kanunu uyarınca yatırımlara sağlanan teşviklerin anlatılması ve Türkiye’deki konaklama sektörünün teşviklerden yararlanma durumlarının ortaya koyulması ile sona ermektedir.

III.1.Finansa Sürdürülebilirlik Anlayışının Gelişimi

Sürdürülebilirlik anlayışı, işletmelere ekonomik ve finansal değer katmanın yanı sıra karmaşık yapıya hitap eden çevresel ve sosyal değerlerin geliştirilmesi anlamına gelmektedir. Verdikleri finansal yatırım ve borç verme kararları nedeniyle ekonomik kalkınma, çevresel koruma ve sosyal sorumluluk konularında önemli roller üstlenen finansal kuruluşlar için (Sullivan ve O’Dwyer, 2009: 554; Kurt, 2009: 70) sürdürülebilirlik, karar alma ve borç verme aşamalarında “sosyal ve çevresel riskleri” yönetme anlamı taşır (IFC, 2007: 7-8). Dolayısıyla finans sektöründe sürdürülebilirlik, hem finansal kuruluşlarının sistematik ve sistematik olmayan risklerini yönetmesinde hem de sağladığı finansal ürün ve hizmetler ile diğer endüstrilerin doğal, ekonomik ve sosyal çevreye etkilerini şekillendirmesinde rol oynayan önemli bir yönetim anlayışı olarak ifade edilebilir. Uluslararası Finans Kurumu’nun (2007: 7-8) yaptığı sürdürülebilir finans tanımı ise; “finansal sermayenin ve risk yönetiminin, ekonomik zenginlik, çevresel koruma ve

sosyal adalete zarar vermeyecek ve bunları teşvik edecek projelere aktarılması” dır (IFC, 2007: 7-8).

1980’li yılların sonuna doğru Amerika’da faaliyet gösteren finans kuruluşlarının, müşterilerine kullandırdıkları kaynakların yol açtığı çevresel bozulmadan sorumlu tutulmaları ve kuruluşların büyük maddi cezalara çarptırılmaları sonucunda, finans endüstrisinin önemli bir unsuru olan bankacılık sektörü borç verme kararlarında çevresel etkileri dikkate almak zorunda kalmıştır (Jeucken, 2004: 21; Thompson ve Cowton, 2004: 197; Scholz ve diğ., 2008: 150; Sahoo ve Nayak, 2008: 5). Kaynak kullanarak faaliyetlerini yürüten işletmelerin doğal kaynaklar ve çevreye doğrudan veya dolaylı etkilerinin finans kuruluşları tarafından anlaşılması ile (Thompson, 1998: 129) sermayenin akışı için yeni bir dönemin başladığı söylenebilir. Buna göre dünya genelinde, finans kuruluşlarının çevresel ve sosyal sorunların farkına varmasını sağlayan, yasama ve gönüllülük esasıyla oluşturulan önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır. Bu gelişmelerden bazıları şu şekildedir: (Kurt, 2009: 72)

- ✓ 1972: Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın (UNEP) oluşturulması
- ✓ 1974: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)-Kirlenen öder temel prensibinin uygulanmasının kabulü
- ✓ 1980: Amerika- Superfund ve Yoğunlaştırılmış Çevresel Müdahale, Tazminat ve Sorumluluk Yasası (CERCLA) çevre düzenleme yasası
- ✓ 1992: Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans İnisiyatifi’nin kurulması (UNEP-FI)
- ✓ 1994: Amerika: Çevreci Bankacılar Birliği’nin kurulması
- ✓ 1995: İngiltere: Çevre Kanununun çıkarılarak, finans kuruluşlarının verdikleri yatırım kredilerinin çevresel bozulmalardan suçlu tutulması
- ✓ 1997: Birleşmiş Milletler: Evrensel Raporlama İnisiyatif (GRI) kurulması

- ✓ 1999: Amerika: Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'nin (DJSE) kurulması
- ✓ 2000: Birleşmiş Milletler: Evrensel Sözleşmenin (Global Compact) açıklanması
- ✓ 2002: İngiltere: Finans kurumlarının sosyal ve çevresel sorunları yönetmesine yönelik "Londra Prensiplerinin" yayınlanması
- ✓ 2003: Dünya Bankası Uluslararası Finans Kurumu: Ekvator Prensiplerinin Açıklanması
- ✓ 2005: Birleşmiş Milletler: 1997 yılında imzalanan evrensel raporlama sözleşmesinin resmi olarak uygulanmaya başlaması

III.1.1.Sürdürülebilir Bankacılık

Doğal kaynakların ekonomik zenginlik elde etme amacıyla aşırı kullanımına cevap olarak ortaya çıkan sürdürülebilir kalkınma anlayışı, güvenilir ekonomik enstrümanların ve yasal düzenlemelerin olduğu piyasalarda daha sağlıklı bir gelişim gösterecektir (Sahoo ve Nayak, 2008: 2). Yatırımlar için temel sermaye kaynağı olan finans sektöründe ve özelde bankacılık sisteminde görülen aksamalar ya da olası belirsizlikler ekonominin tüm unsurlarını olumsuz etkiler. Ülkelerin ulusal politikalarının oluşmasında çok önemli bir yere sahip olan bankacılık sektörü (Kurt, 2009: 70; O'Sullivan ve O'Dyer, 2009: 554) aynı zamanda çevresel ve sosyal yatırımları desteklemesi bakımından kilit bir role sahiptir (Sahoo ve Nayak, 2008: 2).

Geleneksel işleyişi, halktan çeşitli yollarla alınan mevduatı, üçüncü kişilere borç verme ya da kiralama şeklinde özetlenebilecek bankacılık için, günümüzde gelinen nokta bunun çok ötesindedir (Capella, 2002: 19; Liu, 2004: 14). Bu zengin çeşitliliği başarılı bir şekilde yönetebilmek için çevresel ve sosyal sorunları ticari işlemler, portfolyo yönetimi ve itibar yönetimi açısından dikkate alan bankacılık sektörü için, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi bir düşünceden öteye geçerek, nasıl gerçekleşeceğinin pratikleri önem kazanmıştır (Coulson, 2009: 149). UNEP başkanı, bankacılığın

sürdürülebilir kalkınmanın başarılması üzerine etkisini “*eğer finansal kuruluşlar çevrenin korunması hususunda ön planda yer almazsa, sürdürülebilirlik kalkınma hedefi gücünü kaybedecektir*” şeklinde ifade etmiştir (Capella, 2002: 19).

İlk bakışta çevreye bir zararı olmayan, çevreyi kirletmeyen ya da zararlı atık üretmeyen bir sektör olarak görülen bankacılık sektörü için çevre konusu, kendi iç çevresel yönetimi ile sınırlı gibi görülebilir. Buna karşın bankaların finanse ettikleri yatırım ve projeler çevreye doğrudan veya dolaylı zararlar verebilir. (Thompson, 1998: 129; Thompson ve Cowton, 2000: 166; Ecofact, 2002: 1). Kredi ve yatırım işlemlerinde uzun vadeli bir kar beklentisi içinde olan bankalar için her yatırım ve kredi süreci, çevresel mesuliyetlerden ötürü geri ödenmeme veya değer kaybı riski ile karşı karşıyadır. Bu nedenle, bankaların projelere finansman sağlamadan önce projelerin çevresel değerlendirmesini yapması gerekir (Sahoo ve Nayak, 2008: 3).

Sürdürülebilirlik çerçevesinde birçok iş yapış şeklinin değiştiği gibi bankacılık sektöründe de belirgin değişimler gözlenmektedir. Buna göre, Bouma, Jeucken ve Klinkers (2001) sürdürülebilir bankacılığı; “finansal hizmet ve ürünlerin, aktivitelerinden doğabilecek çevresel ve sosyal etkileri hesaba katan şahıs ve işletmelere sağlanması” şeklinde tanımlanmıştır. Bankaların sürdürülebilir olmalarına kadar geçen süreç, savunmacı bankacılıktan başlayıp, üç evrenin sonunda “sürdürülebilir banka” olmaları ile sona ereceği şeklinde ifade edilmektedir (Jeucken ve Bouma, 1999: 29-30). İlk evre, savunmacı bankacılık olarak ifade edilen; fazladan maliyet korkusu ile hiçbir adımın atılmadığı dönemi, ikinci evre, korumacı bankacılık olarak ifade edilen; maliyet kontrolü ve sosyal baskıların önemli algılandığı dönemi ve üçüncü evre, atak bankacılık olarak isimlendirilen çevre ve sürdürülebilirliğin bir işletme riskinden öte görülerek (Weber, 2005: 83), çevre dostu yatırımların kurumsal sosyal sorumluluk anlayışı ile desteklendiği

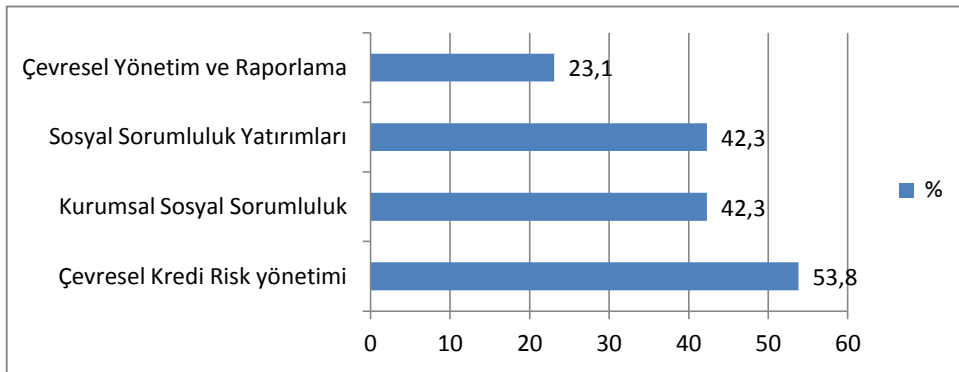
ve çevresel raporların düzenlendiği “yeşil bankacılık” faaliyetlerini içerir (Bouma, Jeucken ve Klinkers, 2001: 34). Doğrudan veya dolaylı çevresel risklerin yönetimi ve yeşil fon olanaklarını içeren korumacı ve atak bankacılık faaliyetleri, sürdürülebilir bankacılık için yol haritası görevi görür (Guo, 2005: 11).

Bankacılık sektörünün borç verme faaliyetleri sebebiyle çevre üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Bankaların ellerinde bulundurdukları parasal kaynakların büyüklüğü ve çeşitli endüstriler arasında bu kaynakları dağıtma hakkının bulunması, ekonomik kalkınmayı etkilediği gibi, çevresel etkiyi yönetebilme kabiliyetiyle de sürdürülebilir kalkınmanın başarılmasını çok önemli derecede etkilemektedir (Capella, 2002: 19).

III.1.2. Bankacılık Sektörünün Sürdürülebilirlik Algısı

Birleşmiş Milletler önderliğinde uzun yıllardır tartışmaya açılan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma anlayışının, bankacılık sektöründeki algılanışı üzerine gerçekleştirilen araştırmalar, bankaların sürdürülebilirliği hangi konular ile ilişkilendirdiklerine yönelik önemli bulgular ortaya koymaktadır. UNEP-FI'nin (2004) aralarında Türkiye İş Bankası'nın da bulunduğu 26 finans kuruluşu üzerinde yapmış olduğu araştırmada, sürdürülebilirliğin finans kuruluşları için öneminin gelecekteki durumu ve sürdürülebilirlik ile ilişkilendirilen konulara ilişkin veriler bulunmaktadır. Buna göre bankaların % 75'lik kısmı sürdürülebilirliğin öneminin daha da büyüyeceğini, geri kalan % 25'lik kesim ise kararsız olduklarını belirtmiştir. Orta ve Doğu Avrupa'daki finans kuruluşlarının sürdürülebilirlik konusunu ilişkilendirdiği konular ise Şekil 5'te gösterilmektedir.

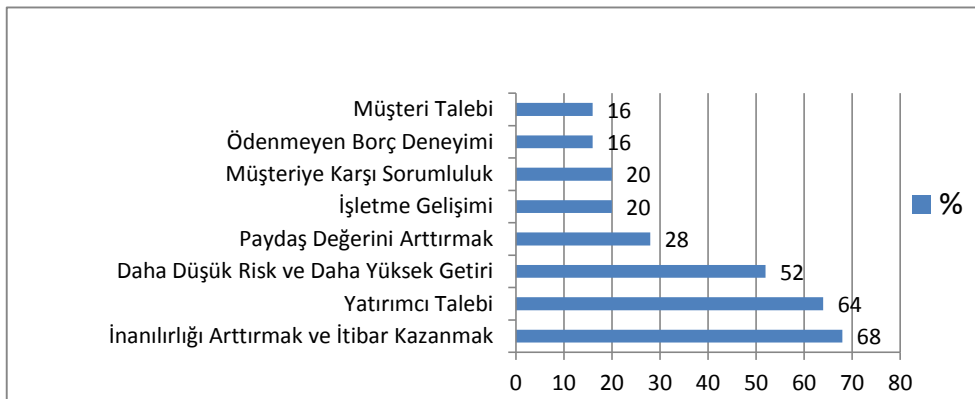
Şekil 5. Finans Kuruluşlarının Sürdürülebilirlik ile İlişkilendirdikleri Konular

(Kaynak: UNEP-FI, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporu, 2004: 2)

Şekil 5'te gösterildiği üzere, finans kuruluşlarının sürdürülebilirlik ile ilişkilendirdiği konuların başında % 53,8 ile çevresel risk yönetiminin geldiği görülmektedir. Bunu takiben % 42,3'lük oranlar ile kurumsal sosyal sorumluluk ve sosyal sorumluluk yatırımları konusu gelmektedir. 2005 yılında IFC'nin 120 finans kuruluş ile yaptığı "Sürdürülebilirlik konusunu neden önemsiyorsunuz?" sorusu araştırmada, risk yönetimi ve itibar yönetimi konularının ön plana çıktığı görülmektedir. Buna göre elde edilen bulgular Şekil 6'te gösterilmektedir.

Şekil 6. Bankaların Sürdürülebilirlik Konusunu Önemsenme Nedenleri

(Kaynak: IFC, Finansal Kuruluşların Sürdürülebilirliği Araştırması, 2005)

Şekil 6'deki bulgular, UNEP'in yapmış olduğu çalışmayı destekler biçimdedir. Buna göre her iki araştırmada da risk yönetimi konusu % 50 civarında bir öneme sahiptir.

Ancak dikkat çekici olan finans kuruluşlarının en yüksek oranları itibar, inandırıcılık ve yatırımcı talebi gibi sosyal konulara vermesidir. % 68 ile itibar yönetimi ve % 64 ile yatırımcı talebinin, sürdürülebilir olmaya neden olarak gösterilmesi, finans kuruluşlarının yönetim pratiklerinde bugünkü gelinen noktayı oldukça iyi açıklamaktadır. Buna karşın, finans kuruluşlarının risklerini yöneterek, çözüm bulabileceği bir başka önemli husus olan verilen kredilerin geri ödenmemesi hususunun % 16 ile bankaların pek fazla yaşadığı bir deneyim olmadığını dolayısıyla da sürdürülebilir olmak için başlıca nedenlerden biri olmadığı görülmektedir.

III.2.Yeni Bir Bankacılık Stratejisi: Yeşil Bankacılık

Günümüzde çevresel problemler hükümetler ve direkt kirletenler açısından olduğu kadar, bankalar gibi ekonomik kalkınma ile çevre arasındaki ilişkileri etkileyen diğer paydaşlar tarafından da giderek önemslenmektedir (Sahoo ve Nayak, 2008: 3). White'ın (1996: 202) belirttiği üzere, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1960 yılından bu yana çevresel korumaya harcanan para, ülkenin gayri safi yurtiçi hâsılasının artış hızından üç kat daha fazladır. 1992 yılında 170 milyar dolar olan çevresel ürün ve hizmet masrafları, 2000'li yıllarda 250 milyar dolara yükselmiştir. Bu rakamlar tüm dünyada 2000'li yıllarda 600 milyar dolarlık bir hacme yükselerek % 20'lik bir artış göstermiştir (White, 1996: 202).

Bankacılık sektörü açısından, çevresel yönetim, risklerin yönetimi anlamı taşımaktadır (Sahoo ve Nayak, 2008: 2). Yeşil yatırımları desteklemek, risklerini yöneterek zararlarını azaltıp, getirilerini arttırmayı hedefleyen bankaların üzerine düşen sorumlulardan birisidir (Sahoo ve Nayak, 2008: 2). Bu sorumluluk kapsamında, hali hazırda yeşil olan ya da yeşil olmak için önemli girişimlerde bulunma yatırımcıları destekleyici, işletmeleri daha yeşil yapan ve doğal çevrenin korunmasını esas alan finans

yöntemi “Yeşil bankacılık” olarak ifade edilebilir (Sahoo ve Nayak, 2008: 2-3). Bu “Yeşil bankacılık” stratejisi hem bankalara ve endüstrilere hem de ekonomiye katkı sağlayacak bir stratejidir (Sahoo ve Nayak, 2008: 3). Yeşil bankacılık stratejisinin diğer finansal stratejilere göre en belirgin farklılığı, tüm faaliyetlerinde doğal ve beşeri çevrenin korunmasına öncelik vermesidir. Bununla birlikte yeşil bankacılık yalnızca çevresel faydaları olan yatırımları değil, sosyal ve toplumsal faydası olan yatırımları da desteklemeye öncelik veren bir bankacılık yöntemidir. Scholtens (2006: 26), yeşil proje finansı olarak adlandırdığı bu yöntemi, çevrenin korunması ve gelişimini sağlayan yatırım projelerine kredi verilmesi olarak ifade etmektedir. Scholtens (2006: 26), yeşil projelere aktarılan tutarın 6,5 milyar Euro’dan fazla olduğunu belirtmekle birlikte bu tür yatırımların bankalar adına daha az gelir getirici finansal faaliyetler olduğunu belirtmektedir.

Ülkelerin yüzleştiği çevresel, sosyal veya kültürel bozulmaların yoğunluğuna göre, kaynakların ayrımı değişiklik gösterebilir. Örneğin, 1988 yılında Almanya’da kurulan dünyanın ilk yeşil bankası olan “Ökobank” fonlarını çevresel sorunlar, sosyal adalet, eğitim ve eşit fırsatlar konularına yönlendirmişken, Amerika’da kurulan South Shore Bankası, kaynaklarını yağmur ormanlarını koruma temeline dayanan çevresel ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak yatırımlara yönlendirmiştir (White, 1996: 204). Bu bankalara ek olarak İsveç’te kurulan Ekobank ve İngiliz Cooperative bankaları da çevresel konuları borç verme prosedürlerinin önemli bir ayağı olarak gördüklerini belirterek, yatırımları fonlamayı yalnızca bankanın karlılığı gibi tekil bir unsur olarak görmediklerini ifade etmektedirler (Lundgren ve Catusus, 2000, 191).

Lundgren ve Catusus (2000), yeşil bankacılık anlayışına şüpheli bakarak, bankaların düşük oranlar ile çevreci yatırımları desteklemek istemeyeceklerini, isteseler bile bunun çok düşük oranlarda kalacağını, bankaların borç verme süreçlerinde, toplum

için önemli olan değerleri yükseltme rolüne girmeyi pek istemeyeceklerini ifade etmiştir. Aynı şekilde Scholtens (2006) de yeşil bankacılık faaliyetlerinden elde edilen getirilerin, diğer ticari bankacılık anlayışlarına göre daha düşük olduğunu belirtmiştir. Yeşil bankacılık faaliyetlerini ya da yeşil projelere kaynak sağlamayı tek başına sağlayacakları getiri ile değerlendirmek pek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Yeşil bankacılık faaliyetleri, bankalar için salt getiri odaklı bir faaliyet olmaktan ziyade doğrudan ve/veya dolaylı risklerin yönetilebilmesini sağlayan bir bankacılık faaliyetidir. Yeşil bankacılık, bankaların kaynaklarını yalnızca yeşil yatırımlara aktarmasını içeren bir faaliyet değil, bunun yanında bankaların yatırımlara kaynak sağlaması esnasında yatırımların yeşile yönelik herhangi bir (çevresel-sosyal-kültürel-ekonomik) sorunu çözüp çözmediğinin incelemesi ve buna göre kaynak tahsisi ve kaynağın özelliklerinin belirlenmesini içeren bir faaliyet çeşididir.

III.2.1.Yeşil Bankacılığın Riskleri Yönetmede Önemi

Yeşil bankacılığın çıkış noktasına baktığımız zaman 1980'li yıllarda, Amerikan bankalarının, mahkemeler tarafından doğrudan ya da dolaylı çevresel zarara yol açtığı için büyük tutarda para cezasına çarptırılmasının bir milat olduğu söylenebilir (Sahoo ve Nayak, 2008: 3). 11 Kasım 1980 tarihinde Amerikan Kongresi tarafından çıkartılan, CERCLA yasası, halk sağlığını ve çevreyi kirleten endüstrilerin sahipleri ile birlikte bankaları da sorumlu tutmuş ve bazı bankaları tazminat ödemeye mahkûm etmiştir (Weber, 2008: 150). Öyle ki bazı bankalar için verilen ceza tutarları, bankaların sağladığı kaynağın tutarını büyük ölçüde aşmıştır (White, 1996: 203; Case, 1996 aktaran, Thompson and Cowton, 2004: 200). Örneğin 1990 yılında Fleet Factor şirketi olayı olarak hatırlanan davada, Fleet Factor (FF) finans kuruluşu, Amerikan Mahkemesi tarafından suçlu

bulunarak 400.000 dolar temizleme maliyetini ödemeye mahkûm edilmiştir (Breast ve Cuddy, 1990: 30; Cowton ve Thompson, 2000: 167; Sahoo ve Nayak 2008: 5-6).

Bir başka benzer sorun HSBC Bank ile New York eyalet mahkemesi arasında yaşanmıştır. HSBC'nin, borç verdiği işletmenin operasyonel fonlarına el koyması üzerine, borçlunun çevresel sorunlarla baş edecek finansal kabiliyetinin kalmadığına hükmeden eyalet yönetimi, yapılan anlaşma sonucu HSBC bankasını 850.000 dolar toplumsal ceza, 115.680 dolar da temizleme maliyeti ödemeye mahkûm etmiştir (Ahrens ve Langer, 2008: 482). Bu örnekler bankaların herhangi bir yatırıma kaynak sağlaması durumunda yatırımların çevresel riskinin olup olmadığını ve yatırımın çevresel riski varsa bu riskin bankaya ne tür riskler doğurabileceğini çok iyi analiz etmesi gerektiğini açık bir şekilde göstermektedir.

Bankacılık sektörü için çevresel risk kavramı, borç portföylerindeki değerlerin zarar görme olasılığı olarak algılanmaktadır (Gilroy, 1992 aktaran, Thompson, 1998: 129). Bu sebeple çevresel riskin bankalar için finansal risk yönetimi temelinde değerlendirildiği söylenebilir (Smith, 1994 aktaran, Thompson, 1998: 129). Sağladığı kaynak ile aktivitelerini yürüten borçluların faaliyetlerinden ötürü doğrudan veya dolaylı riskleri üstlenen bankalar için, bazen gözden kaçırılan ancak bir başka önemli risk de 'itibar riski' dir (Thompson, 1998: 129). Dolayısıyla bankaların borç verme faaliyetlerinden dolayı ortaya çıkan riskler üç boyutta incelenmektedir.

Doğrudan riskler, bankaların tahsis ettikleri kredi karşılığında rehin aldıkları arazinin aşırı kirlenmesinden kaynaklı değerini yitirmesi ve/veya kirletilen alanların sahiplerinin bulunamaması veya iflas etmeleri yüzünden, bankaların sorumlu tutularak yüksek para cezaları ödemesine yol açması olarak ifade edilmektedir (Thomson, 1998: 129; Thompson ve Cowton, 2004: 200). Dolaylı riskler ise; borçlu yatırımcının ilişkide

olduğu ticari faaliyetlerinin neden olduğu aşırı kirlenmeden dolayı alacağı herhangi bir yasal para cezası veya halk önünde itibarının düşmesinden ötürü ticari faaliyetlerinin zarar görmesin, borçlunun karlılığının ve nakit akımının etkilenecek, borçlunun bankaya olan kredi borcunu geri ödemesini aksatması olarak ifade edilmektedir (Thompson, 1998: 130; Thompson ve Cowton, 2004: 200). İtibar riski ise; bankaların finanse ettikleri proje ve/veya borçluların çevre dostu olarak görülmemesinden kaynaklı olarak, bankaların müşteriler, medya ve sivil toplum kuruluşları gibi baskı grupları tarafından boykot edilmesi ve baskı altında tutulması olarak tanımlanabilir (Thompson, 1998: 130).

Bankaların oldukça kırılgan olduğu bir nokta olan itibar konusu, özellikle çevresel alanlarda ve gelişmekte olan ülkelerdeki yatırımların fonlanması durumunda daha da hassas bir hale gelir (Capella, 2002: 17). Bu tür alanlardaki yatırımlara, çevresel risklerin doğru analiz edilmeden kaynak sağlanması, hem borçlu hem de borç veren banka adına olumsuz imajın ortaya çıkmasına neden olabilir (Capella, 2002: 17). Özellikle sivil toplum kuruluşları, çevreyi etkileyebileceğini düşündükleri finansal projeleri dikkatle takip ederek, önemli roller üstlenirler. Bouma, Jeucken ve Klinkers, (2001) bu rolü şu şekilde açıklamaktadır. *“Medya ve/veya halktan bu tür baskıların gelmesi bir banka açısından önemli sorunlar teşkil eder. Bu nedenle bir bankanın yatırım projeleriyle ilgili basit bir şekilde yalnızca çevresel izinlerin alınıp alınmadığının kontrolü yeterli değildir. Bilhassa gelişmiş ülkelerde firmalar ve projeler fonlanmadan önce yerleşmiş bir kural olarak çevresel açıdan detaylı bir şekilde incelenmelidir”*. İtibar riskinin bankalar adına taşıdığı olumsuz imaj riskinin yanı sıra var olan müşterilerini kaybetme ya da yeni müşterilerin gelmesini engelleyici gibi bankanın finansal durumunu da etkileyebilir (Capella, 2002: 17).

Bankaların yeşil bankacılık stratejisini iş genel operasyonlarına dahil etmeleri yukarıda anlatılan risklerle başa çıkmada yardımcı olabilecek bir stratejidir (Sahoo ve Nayak, 2008: 6). Yeşil bankacılık stratejisi ile (a) bankaların kendilerine adapte ettiği

çevresel yönetim sistemleriyle proje ve firmaların riskliliğini incelenmesi ve “çevresel risk kontrolü”, (b) toplumun desteklediği ve aynı zamanda çevreye de faydalı olabilecek yenilikçi ürün ve hizmetlerin ortaya konmasıyla da “yeni ürün/hizmet geliştirme” işlevleri gerçekleştirilebilir (Sahoo ve Nayak, 2008: 6). Örneğin, doğal çevreyi, toplumun kültürel ve sosyal değerlerini koruyucu ve geliştirici özellikler taşıyan yatırım projelerine, belirli imtiyazlarla sağlanan yeşil krediler, yenilikçi ürün ve hizmetlerden birisi olarak ifade edilebilir.

III.2.2.Yeşil Kredi Kavramı

Son yıllarda küresel ısınma, kuraklık, bitki ve hayvan türlerinde azalma gibi pek çok şiddetli çevresel sorunun sosyal ve ekonomik kalkınmayı etkilemesi sebebiyle, (Aizawa ve Yang, 2010: 119) sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma anlayışını geliştirici yatırımlar dünya çapında destek görmeye başlamıştır. Dünya Bankası (DB), Avrupa Yatırım Bankası (AYB), Eximbank, Fransız Kalkınma Ajansı, Japon Kalkınma Bankası, Alman Kalkınma Bankası vb. birçok finansal kuruluş, belirli koşullar altında, farklı sektörlerle ait projelere kaynak sağlamaya başlamıştır. Bu kaynaklar genellikle, sendikasyon kredisi başlığı altında, ülkelerdeki finans kuruluşlarına aktarılmaktadır ve risk sahibi ülkede faaliyet göstererek kaynağa aracılık eden bankaya aittir. Projelerin onaylanmasının nihai kararı, fonu ülkeye aktaran bankaya aittir. Son zamanlarda sağlanan kaynakların çok büyük kısmı KOBİ kapsamına giren yatırımlara, enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji projeleri hazırlayan işletmelere aktarılmaktadır. Özellikle işletmelerin daha rekabetçi fiyatlarla enerji tüketimini sağlayan yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği projelerine ayrılan kaynaklar son yıllarda oldukça artmıştır (Haralambopoulos ve Polatidis, 2003: 961-962). Turizm işletmeleri de bu kapsamda birçok kaynaktan faydalanabilme imkânına sahiptir. Özellikle krediler olarak nitelenen yurt dışı kaynaklı kredilerin yanı sıra

ülkelerin kendi finans kuruluşları ve ticari bankalarının “sektörel destek paketleri” de mevcuttur. Temelinde ödemesiz dönem kolaylığına sahip olan bu krediler, her finansal kuruluş ve bankanın kendi sübjektif değerlendirmeleri sonucu kullandırıldıkları için, yeşil kredi olarak adlandırılmaları doğru olmayacaktır.

Yeşil kredi tanımının hangi tür kredileri kapsadığını bir örnek üzerinde anlattıktan sonra, tanımına geçmek daha anlaşılır olacaktır. 2007 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Çevre Bakanlığı, Çin Bankalar Birliği Düzenleme Kurulu ve Çin Halk Bankası'nın bir araya gelerek Çin'deki tüm bankalara fonlarını, doğal ve enerji kaynaklarını aşırı tüketen ve/veya kirliliğe sebebiyet veren firmalara, imtiyazlı şartlar ile proje hazırlanması koşuluyla kullandırmak üzere saklamalarını dikte eden “yeşil kredi politikasını” duyurmuştur (Aizawa ve Yang, 2010: 119).

İşte bu tür çevresel ve sosyal bozulmayı durdurmak veya azaltmak amacıyla, projeler altında, belirli çevresel ve sosyal sorumlulukları yerine getirme şartı ve özel imtiyazlar ile kullandırılan uzun vadeli kredilere “yeşil krediler” denmesi uygun olacaktır. Bu nedenle, DB, AYB vb. kuruluşların kullandıkları kredileri “yeşil kredi” olarak çağırabilirken, bir yatırım projesinden mahrum olarak, finansal bir ürün çeşitlendirmesi olarak görülebilecek sektörel destek kredileri, “yeşil kredi” olarak değerlendirilmemelidir. Ticari bankaların sektörel destek paketlerinde kaynak kullandırırken projelerin çevresel kontrollerini yapmaları, kredilerin temel veriliş amaçlarında doğal, sosyal ve/veya kültürel bozulmalarının azaltılması değil, farklı sektörlerde uygun zaman diliminde ödeme yapma kolaylığı sağlayarak, ürün çeşitlendirmesi amacı vardır. Örneğin, kredilerin başlarında yer alan “yeşil turizm kredisi” ya da “çevreci turizm kredisi” gibi isimler kredinin içeriğinden ziyade son zamanlarda yeni bir eğilim olan çevrecilik kavramını kullanarak bir sosyal mesaj verme çabasını yansıtmaktadır.

Buna karşın, DB ve AYB gibi uluslararası kuruluşların sağladıkları krediler, sözleşmeler ile ne tür yatırımlara verilebileceği sınırlanmış kredilerdir. Bu ön koşullar sağlanmadan, bankaların diğer süreçleri işletmesi mümkün değildir. Bu nedenle yeşil krediyi, diğer kredilerden ayıran farklılık “Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED)” konusunda gösterilen hassasiyetten ziyade, projelerde kullanılan kaynağın dikte ettiği çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik bozulmalardan herhangi birisinin azaltılmasına yoğunlaşan projelere fon sağlamasıdır. Yeşil krediler, sürdürülebilir finans ile aynı amaca hizmet eden, çevresel ve sosyal sorunlara karşı finans endüstrisinin kullandığı finansal bir araç olarak nitelendirilebilir (Aizawa ve Yang, 2010:120).

Alan yazın incelendiğinde, uzun vadeli kaynak kullanımına ilişkin çalışmaların çoğunlukla, işletmeleri uzun vadeli kaynak kullanımına yönlendiren faktörler ve işletmelerin finansal sorunları çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Örneğin, Ayrıçay ve Kök, (2009) Kahramanmaraş'ta faaliyet gösteren 100 KOBİ üzerinde yaptığı araştırmasında, işletmelerin kredi kullanımını etkileyen faktörleri betimleyici olarak ifade edilebilecek göstergeler olan işletme yaşı, kurumsallık düzeyi, nakit yaratma düzeyi, işgücü düzeyi ve finans yöneticisinin eğitim düzeyi olarak belirlemiştir. Hatipoğlu (2007), “İlişkiye dayalı kredilendirme sürecinin belirleyicileri” üzerine hazırladığı yüksek lisans tezinde, KOBİ'lerin banka seçiminde dikkat ettikleri unsurları, firmaların birden fazla banka ile çalışmasının nedenleri, kredi kullanmalarında dikkate aldığı faktörleri ve kredi kararı almada etkili olan faktörleri araştırarak, sonuçları tekstil, inşaat, gıda ve diğer sektörlere göre karşılaştıran analizler yapmıştır. Bayraktar ve Köse'nin (2004), Zonguldak'ta faaliyet gösteren, 55 KOBİ ve 13 bankadan sağladığı veriler ile gerçekleştirdiği çalışmada, KOBİ'lerin finansal yapılarını belirleyen faktörlere araştırılarak, firmaların banka kredisi tercihleri ile bağımsız değişkenler arasında ilişkileri

aramıştır. Çalışmanın bulguları; bankalar ile firmalar arasındaki ilişkilerin süresinin uzunluğunun ve sürekli aynı banka ile çalışılmasının ek finansman ihtiyacı ile doğru ilişkili olduğu, KOBİ'lerin hasılatları düştükçe ek finansman ihtiyaçlarını bankalardan ziyade eş-dosttan karşıladıkları, daha büyük ölçekli KOBİ'lerin küçük ölçekli KOBİ'lere göre daha kararlı sermaye yapılarına sahip oldukları ve daha az riskli projelere girme eğilimleri içinde oldukları şeklinde özetlenebilir. Tsai, Pan ve Lee'nin (2011) konaklama sektöründeki finansal yönetim konulu 1998-2009 yılları arasındaki çalışmaların Meta analizini yaptığı çalışmada, uzun dönemli finansal kaynak seçimini etkileyen faktörleri araştıran çalışmalara yer vermiş ve işletme riski, esnekliği, işletme sahiplerinin risk algılamaları ve vergileri uzun vadeli borç kullanmayı etkileyen faktörler olarak ifade etmiştir (Elgonemy, 2002 aktaran, Tsai, Pan ve Lee, 2011: 943). Yeşil bankacılık ve yeşil krediler bağlamında Sahoo ve Nayak'ın (2008) ve Aizawa ve Yang,'ın (2010) teorik altyapıya ilişkin çalışmaları bulunmakla birlikte, yeşil kredilerin genel olarak sürdürülebilir finans ve bankacılık konuları içerisinde değinilen bir strateji olarak kısıtlı kaldığı görülmektedir.

III.3.Uluslararası Finansal Çevre Girişimleri

1970'li yıllardan itibaren dünyanın farklı yerlerinde yapılan sürdürülebilir kalkınma toplantıları ile finans endüstrisi içinde yer alan tüm aktörler bu yönde cesaretlendirilmeye başlamıştır. Çeşitli ulusal ve uluslararası kuruluşların oluşturulmasının yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının baskısı ve kurumların kendi inisiyatifleri bu sürecin hızlanmasına yol açmıştır. Her ülkenin kendi içerisinde finans sektörünü düzenleyici çevresel girişimlerin olmasına karşın (Richardson, 2005: 282) uluslararası alanda finans ve bankacılık kuruluşlarına direkt ve dolaylı baskılar uygulayan temel oluşumlardan bazıları şöyledir: (Sahoo ve Nayak, 2008: 8-9)

- **Birleşmiş Milletler Çevre Programı-Finans Girişimi (UNEP-FI):** 192 finansal kuruluştan oluşan, üyelerinin % 68'i banka olan UNEP-FI, ortak çevresel amaçlar doğrultusunda sürdürülebilir kalkınmayı finans kuruluşlarına adres gösteren finansal bir inisiyatifdir (Richardson, 2005: 282; Sahoo ve Nayak, 2008: 8). Üyelerinin % 44'ü Avrupa'dan olan bu girişime, Türkiye'den Garanti Bankası ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankaları (TSKB) üyedir (<http://www.unepfi.org/signatories/index.html>). 1992 ve 1997 yıllarında yayınlanan "Finans kuruluşları için Çevresel ve Sürdürülebilir Kalkınma" isimli rapor ile finans kuruluşları, daha iyi bir finansal performans için çevresel risklerini yönetmeleri hususunda teşvik edilmiştir (Richardson, 2005: 283). Bu bağlamda UNEP-FI, finans kuruluşlarına günlük iş operasyonları, yatırım yönetimleri ve kredi kararlarında çevresel yönetim stratejilerini dahil etmelerini önermektedir (Sahoo ve Nayak, 2008: 8). UNEP-FI'nin finans kuruluşlarını teşvik ettiği ve standartlarını belirlemeye çalıştığı diğer bir konu ise sürdürülebilir kalkınmayı teşvik edici "sosyal sorumluluk" ve "çevre dostu" yatırımlardır (Richardson, 2005: 283).

- **Uluslararası Finans Kuruluşu (IFC):** Dünya bankasının, özel sektöre kaynak sağlama amacıyla kurduğu birim olan IFC (Write ve Rwabizambuga, 2006: 99) Türkiye'nin de arasında bulunduğu toplam 184 üyeden oluşur ve elindeki fon kaynaklarının toplamı yaklaşık 48,8 milyar dolardır (www.ifc.org). Küresel yoksulluğu azaltmayı hedefleyen IFC, gelişmekte olan ülkelerdeki açık ve rekabetçi piyasaları desteklemeyi kendisine misyon edinmiştir. IFC yabancı kaynak başvurularında, projelerin teknik ve ekonomik olabirliğinin yanı sıra, kendi hazırladığı 8 farklı kategoride incelediği sosyal ve çevresel standartlarının karşılanıp karşılanmadığını da göz önünde tutmaktadır (IFC, 2012: 2-4).

- **Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri (UN-RPI):** Bu ilkeler, yatırım kararı verirken çevre, sosyal ve yönetim ilkelerini benimseyerek, uzun vadeli yatırım kararlarının alınmasına yardımcı olma amacı gütmektedir. 2006 yılında oluşturulan bu ilkeler ile uzun vadeli bakış açısı sağlamak, varlıkların değerlerini arttırmak, ortaklıktan doğan riskleri azaltmak ve toplumsal fayda sağlayacak yatırımlar yapılması konusunda şirketleri özendirici faaliyetler yapmaktadır (Kurt, 2009: 79-80).

- **Ekvator Prensipleri (EPs):** 2003 yılında Dünya Bankasının finansman destekleyici kolu olan IFC'nin dünyanın önde gelen ticari bankaları ile proje finansmanı değerlendirmesinde yaşanan çevresel ve sosyal sorunları konuşması üzerine 7 farklı ülkeden, 10 bankanın önderliğinde gönüllü bir rehber hazırlanmıştır (Richardson, 2005: 283; Coulson, 2009:155; Aizawa ve Yang, 2010: 128). Plan ve politika bağlamında IFC'yi temel alarak ortaya çıkan ekvator prensipleri, projelerin finansman imkanlarını değerlendirmeye sürecinde sosyal ve çevresel ilkelerin uygulanmasına yönelik bir çerçevedir (Write ve Rwabizambuga, 2006: 99; Scholtens, 2006: 27). Bu çerçeve, gelişmekte olan ülkelerde proje bazlı dış borç kullanmak isteyenlere yönelik finansman değerlendirmeyi düzenleyen prensiplerden biraraya gelir (Richardson, 2005: 285; Scholtens, 2006: 27).

2012 yılına dek toplam 76 finansal kuruluşun imzasının bulunduğu sürdürülebilir ve yeşil bankacılık konseptlerinin temelini oluşturan bu prensiplerde hiçbir Türk sermayeli finansal kuruluşun imzası bulunmamaktadır. Buna karşın Türkiye'de faaliyet gösteren HSBC Bankası, ING bankası ve Citibank kuruluşlarının imzası bulunmaktadır (<http://www.equator-principles.com/index.php/members-reporting>). 2006 yılından önce değeri 50 milyon dolar ve üzerinde olan yatırımlarda uygulanması gerektiği düşünülen EPs, gelen eleştiriler üzerine 2006 yılında revize edilerek 10 milyon dolar ile 50 milyon dolarlık finansal destekler için uygulanır şeklinde değiştirilmiştir (Sahoo ve Nayak,

2008: 10). Bu değişikliğin altında bankaların EPs'yi yalnızca büyük ölçekli finans talepleri için değil daha düşük değerdeki proje bazlı finans talepleri ve hatta projersiz finans taleplerini değerlendirmede de kullanmaları etkili olmuştur. Örneğin JP Morgan Chase, Citigroup ve HSBC, EPs uygulamalarının çerçevesini genişleten kuruluşlar olmuştur (Richardson, 2005: 287). Proje finanslamayı, çok uluslu bankaların portföylerinin küçük bir kısmını oluşturduğu için, bu prensipler bankalar tarafından diğer aktivitelerin çevresel etkilerinin değerlendirilmesinde de kullanılmaktadır (Coulson, 2009: 156). Ekvator prensiplerine göre değerlendirilen projeler, çevresel izleme ve değerlendirmelere göre A, B ve C kategorilerine ayrılmaktadır. Write ve Rwabizambuga'nın (2009) belirttiği üzere, A kategorisi; yüksek-geri döndürülemez çevresel ve sosyal etki, B kategorisi; kısmi-alan etkisi ve C kategorisi; marjinal yan etki anlamına gelmektedir. A ve B kategorisine giren adayların mutlaka ÇED raporu hazırlamaları ve sorunu nasıl çözeceklerini, alacakları önlemleri ve çevresel yönetim planlarını açık bir biçimde belirtmeleri gerekmektedir. İstenen ÇED raporu, ülkenin kendi yasaları ve uluslararası çevre yasaları çerçevesinde hazırlanmış olmalıdır. Ek olarak bu projeler sosyal gruplara ve sivil toplum kuruluşlarına danışılarak, resmi dilde, herkesçe ulaşılabilecek özellikte olmalıdır (Richardson, 2005: 286).

Ekvator prensiplerin bu kadar benimsenmesindeki temel etken, sektörün kendisinin oluşturduğu, zorlama veya baskıcı bir bildiri yerine, ortak sorunlar ile karşılaştık bankalar tarafından hazırlanmış olması olabilir. Örneğin sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan, sert çevresel standartlardan meydana getirilen Collevchio Deklerasyonu'nun 101 üyesi içerisinde finans sektöründen çok az üye vardır.

III.4.Türkiye’de Turizm Endüstrisine Sağlanan Yeşil Kredi ve Teşvikler

Yeşil kredilerin, teşvik edilmesinin temel amacı sosyal, çevresel ve kültürel sorunları çözmeye yarayacak, aynı zamanda işletmelerin iş yapış şeklini değiştirecek projelere fon sağlamak iken, ticari bankaların bu yeşil kaynakları sektörlere aktarmasındaki temel amaç, “ürün çeşitlendirmesi ve sosyal sorumluluk” olarak ifade edilebilir. Ticari bankaların dışında, ülkelerin kalkınma bankaları, girişimci geliştirme ve destekleme fonları ve teşvik fonları tarafından proje tabanlı yatırım talepleri desteklenmektedir. Örneğin Türkiye’deki Türkiye Kalkınma Bankası, Türkiye Sınâi ve Kalkınma Bankası, Türk Eximbank, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve Turizm Bakanlığı gibi devlet kuruluşları hem özsermayeleri hem de yurtdışından elde ettikleri finansal kaynaklarıyla turizm sektörünün gelişmesi ve kalkınması amacıyla turizm sektörüne kaynak kullandırmaktadırlar.

III.4.1.Kalkınma Bankalarının Konaklama Sektörüne Sağladığı Krediler

Türkiye turizmini uluslararası turizmden kendine düşen payı alması için turizm yatırımlarının teşviki, turizm yatırımlarının elverişli bölgelerde toplanması ve iç turizm hareketlerinin teşvik edilmesi amacıyla 1989 yılından itibaren sektöre düşük faizli krediler kullandırılmıştır (Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 123-124). Türkiye’de biri devlete diğeri özel sektöre ait olmak üzere iki adet kalkınma bankası faaliyet göstermektedir.

III.4.1.1. Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) Kredileri

Ülkenin kalkınması ve sürdürülebilir büyümenin gerçekleşmesi için, anonim şirket statüsündeki teşebbüslerin yatırımlarını yurtiçi-yurtdışı kaynaklarla destekleyerek, öncü/örnek işletmelere iştirak etmek, girişimcilere teknik destek sağlamak ve sermaye piyasalarının gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla TKB kredileri yer almaktadır. Ayrıca, turizm sektörüne kullandırılmak üzere, KOBİ sınıfına dahil olan ve

yenilenebilir enerji yatırımları yapmak isteyen otel işletmelerinin kullanabileceği DB ve AYB'nin "Enerji Verimliliği ve Çevre Kredisi" ile birlikte AYB kaynaklı "KOBİ Geliştirme Kredisi" adı altında kredileri mevcuttur (<http://www.kalkinma.com.tr/avrupa-yatirim-bankasi-kaynakli-yatirim-kredisi.aspx>). TKB'nin kullandığı DB kredisinin kredi limiti en fazla 50 milyon dolar iken yatırımcılardan en az % 15 öz kaynak oranı istenir ve yatırım tutarının en fazla % 75'ini finanse edilir. AYB Enerji Verimliliği kredisinin kredi limiti en fazla 25 milyon euro iken, yatırımcılardan projenin çevresel kirlenmeyi azaltacak yönde enerji verimliliği projeleri hazırlaması beklenir ve yatırımların en fazla % 50'si finanse edilir. Son olarak KOBİlerin yatırım ve enerji verimliliği projelerini desteklemek için kullanılan "AYB KOBİ Destek Kredisi" en fazla 5 milyon euroluk projelere fon sağlamakta, ancak yatırımın toplam tutarının 25 milyon euroyu geçmemesi ve çalışan sayısının 250 den az olması koşulu mevcuttur (<http://www.kalkinma.com.tr/krediler.aspx>). TKB, proje finansmanı ve kredi değerlendirme sürecinde herhangi bir yatırım projesine kredi verilebilmeyi; (i) yatırımcının anonim şirket olması, (ii) turizm yatırımları için Turizm Bakanlığından yatırım ve/veya işletme belgesine sahip olmayı, (iii) belirli bir fondan kredi verilecekse fonun işleyişi ile ilgili kararname ve tebliğde belirtilen şartları taşınması ve (iv) şirket hakkında yapılacak istihbarat sonuçları ve proje ile ilgili teknik, ekonomik ve mali değerlendirme sonuçlarının olumlu olması şartlarına bağlamıştır (<http://www.kalkinma.com.tr/basvuru-ve-on-degerlendirme.aspx>).

III.4.1.2. Türkiye Sınâî ve Kalkınma Bankası (TSKB) Kredileri

Türkiye'nin ISO 14001 çevresel yönetim belgesine ilk sahip olan 2008 yılı "Doğu Avrupa Sürdürülebilir Banka" ödülüne sahip olan ve Garanti Bankası ile birlikte UNEP-FI'ye üye iki bankadan birisi olan Türkiye'nin özel sermayeli ilk ve tek bankası olan TSKB, 1950 yılından bu yana sanayi ve hizmet sektörünün yatırım projeleri ile çevre

ve yenilenebilir enerji projelerine fon sağlamaktadır ve projelerin çevresel riskini ön planda tutmaktadır (http://www.tskb.com.tr/sirket_profili). Çok geniş bir kredi portföyüne sahip olan TSKB, KOBİ kapsamına giren turizm işletmelerinin yatırım projelerini DB, AYB ve Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (AKKB) kaynaklarından sağlanan kaynaklarla fonlayan banka, çevresel koruma, enerji verimliliği, su-atık-elektrik tasarrufu sağlayan makine ve teçhizatların alımı gibi projeleri ise Alman Sanayileşme Fonu (ASF), Fransız Kalkınma Ajansı (AFK) ve DB gibi kaynaklardan sağladığı fonlar ile finanse etmektedir (http://www.tskb.com.tr/kredilendirme_proje_finansman).

III.4.2. Ticari Bankaların Aracılık Ederek Turizm Sektörüne

Kullandığı Yeşil Krediler

Türkiye’de faaliyet gösteren yerli ve yabancı sermayeli pek çok banka yurt dışı kaynaklı kredilere aracılık ederek, fonun sağlandığı kaynak ile imzalanan sözleşmelere bağlı kalmak şartı ile (kredinin kullanılması şartları) turizm sektörüne KOBİ, Yenilenebilir Enerji, Enerji Verimliliği gibi başlıklar altında krediler sunmaktadır. Örneğin Halkbankası AYB, FKA, DB ve AKKB kredilerine aracılık ederek, turizm sektörüne ilk 2 yılı anapara ödemesiz, toplam vadenin 4-10 yıla varan vade olanaklarında değişen orta ve uzun vadeli dış kaynakları kullandırmaktadır. Turizm sektörüne kredi bağlamında oldukça çeşitli fırsatlar sunan bir diğer banka ise Vakıfbanktır (Kandır, Önal ve Karadeniz, 2007: 123-124). Vakıfbank, üst limiti 12 milyon 500 bin euro olan, ilk 2 yılı anapara ödemesiz toplam 7 yıl vadeli, 3 yada 6 aylık LIBOR+risk primi şeklinde faizlendirilen AYB yatırım kredisi, üst limiti 5 milyon euro olan ilk 2 yılı anapara ödemesiz toplam 7 yıl vadeli, 6 aylık LIBOR+risk primi şeklinde faizlendirilen AKKB kredisi ve enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji projelerin finansmanı için, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (AİKB) ile Türkiye Sürdürülebilir Enerji Finansmanı (TURSEFF) programı kapsamında uzun

vadeli krediler sunmaktadır (<http://www.vakifbank.com.tr/avrupa-yatirim-bankasi-KOBİ.aspx>). Türkiye'nin UNEP-FI'ye üye bir diğer bankası olan Garanti Bankasının turizm sektörüne kullanılabileceği yeşil kredileri incelediğimizde, KOBİ özelliği taşıyan turizm işletmelerine kullanılmak üzere toplam kredi talebinin % 75'inin verildiği, ödemelerin vadesi ve para cinsini belirlemeyi yatırımcıya bırakan KOBİ kredileri ve enerji verimliliği ile yenilenebilir enerji projelerini desteklemek üzere AİKB, TURSEFF ve DB'nin liderliğinde kurulan “Temiz Teknoloji Fonundan” sektöre, 5 milyon dolara kadar 60 aydan 120 aya kadar değişen vadelerde ve tercih edilen para cinsinde krediyi görmekteyiz (<http://www.garanti.com.tr/tr/KOBİ/krediler.page?>). Benzer şekilde Akbank da AİKB, TURSEFF ve DB'nin liderliğinde kurulan Temiz Teknoloji Fonundan, turizm sektörünün enerji maliyetlerini düşürmek amacıyla işletmelere kaynak sağlamakta, bunun yanı sıra turizm sektörün yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacının karşılanması amacıyla AYB'den 2 ila 5 yıl vadeli kaynaklar sağlamaktadır (<http://www.akbank.com/KOBİ/krediler/nakit-krediler/ayb-kaynakli-kredi.aspx>).

III.5.Yeni Teşvik Kanunu Uyarınca Turizm Yatırım Teşvikleri

2012 yılı Şubat ayında, kamuoyu ile paylaşılan yeni teşvik kanunu incelendiğinde (<http://www.ktbayatirimisletmeler.gov.tr/TR,11608/turizm-tesvikleri.html>), 3624 sayılı KOSGEB, 2634 sayılı Turizm Teşvik, Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank) ve yurtdışı kaynaklı krediler bağlamında turizm yatırımlarının daha geniş bir şekilde destekleneceği görülmektedir. Teşvik ve destekler incelendiğinde ilk olarak 2009 yılında 3624 sayılı KOSGEB kanununda yapılan değişiklik ile KOBİ tanımında yer alan “sanayi” ifadesinin kaldırılıp yerine “işletmelerin” ifadesi getirilerek KOSGEB hizmet ve desteklerine turizm sektörü de dâhil edilmiş olduğunu görmekteyiz. Yapılan bu değişiklikten sonra oteller, moteller, kamplar, lokanta ve pastaneler, seyahat acenteleri ve

tur işletmeleri ve sınıflandırılmamış diğer tüm konaklama işletmeleri destek kapsamı içerisine alınmıştır. Buna karşın KOSGEB'in KOBİ tanımlarından herhangi birisine dâhil olan işletmeler için enerji verimliliği, yenilenebilir enerji veya çevresel sürdürülebilirliğe katkı bağlamında herhangi bir yeşil finansman kaynağı olmadığı görülmektedir.

Bununla birlikte 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu incelendiğinde turizm işletmelerine yönelik teşvik programının geniş, ancak yatırımın yapılacağı şehrin bulunduğu bölgeye göre artan veya azalan bir yapıda olduğu görülmektedir. Buna göre yatırımlara devlet yardımı kapsamında, vergi indirimi, sigorta primim işveren desteği, yatırım yeri tahsisi, gümrük vergisi muafiyeti, KDV istisnası ve faiz desteği şeklinde teşvikler sağlanacağı bildirilmiştir. Bu kapsamdaki teşvikler, yatırım yapılmasına karar verilen şehrin 6 bölgeden hangisine dâhil olduğuna göre artan veya azalan oranda hesaplanmaktadır (<http://dengemusavirlik.com/2012-yeni-yatirim-tesvik-belgesi-paketi.htm>). Turizm yatırım/işletme belgeli otelleri tatil köyleri, özel tesisler ve dağ-yayla evleri gibi turizm konaklama tesislerine, komple yeni yatırım, genişletme yatırımları, modernizasyon, ürün çeşitlendirme ve entegrasyon yatırımları kapsamında teşvikler verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsam içerisindeki genişletme, modernizasyon ve ürün çeşitlendirmeye yönelik kapsamlar, yeşil olmak isteyen turizm işletmelerinin teşvik almasını kolaylaştıracaktır.

Son olarak, KOBİ'lere yönelik Türk Eximbank ve AYB arasında imzalanan kredi anlaşma çerçevesine göre, turizm işletmelerinin de dâhil olduğu sermaye ve işletme yatırımı projelerinin desteklenebileceği yeni bir kaynak yaratılmıştır. Dolayısıyla, yeşil otel olmak isteyen otel işletmeleri, 2634 sayılı yeni turizm teşvik kanununun sağladığı teşvikler ve Bakanlığın Türk Eximbank aracılığı ile kullanıma açtığı kredi desteği aracılığı ile yeni yatırım ve modernizasyon yatırımları kapsamında projelere başvurabileceklerdir.

III.5.1.Türkiye'deki Konaklama Sektörünün Teşviklerden Faydalanma

Durumu

TÜROFED Haziran 2012 Turizm raporu incelendiğinde, Türkiye'deki 10 yaş altı turizm tesislerinin toplam tesis sayısına oranının % 44,6 olduğu, bu oranın rekabet içinde olduğumuz İspanya'da % 41,9, Portekiz'de % 21,2, İtalya'da % 19,1 ve Yunanistan'da %18, olduğu görülmektedir. Rakip ülkelere göre genç tesislere sahip olmanın sağlayacağı rekabet avantajının vurgulandığı raporda, Türkiye'nin bu avantajını sürdürebilmesi için tesislerin yenilenmesinin önemli olduğu vurgulanıyor. 10 yaşın üzerindeki tesisler için bir plan dâhilinde kapsamlı bir yenileme yapılması gerekiyor (TÜROFED, 2012: 10).

Raporda, bahsedilen bir diğer konu ise sektöre sağlanan teşvik kredilerinin miktarı, teşvik alan işletmelerin sayısı, illere göre dağılımı, yatırım projelerinin tesis türlerine göre dağılımı ve proje türleridir. Buna göre, 2009 yılında toplam 179 işletmenin almış olduğu teşvik belgesine bağlı yatırımların değeri, yaklaşık 2,5 milyar TL olmuştur. 2010 ilk 11 ayında, toplam 235 (öğrenci yurdu projeleri dâhil) proje teşvik belgesi alırken, bu projelerin toplam yatırım değeri 3,9 milyar TL'dir. Teşvik belgesine bağlanan yatırım projelerinin tesislere göre dağılımında ise turizm yatırımlarına teşvik olarak verilen 178 teşvik alan projelerin içerisinde, otel ve motel yatırımları % 23, üç yıldızlı otel yatırımları % 32, dört yıldızlı otel yatırımları % 28, beş yıldızlı tesis yatırımları % 14 ve butik ve diğer tesis yatırımları % 3 pay ile teşvik almışlardır. Geriye kalan % 10'luk pay ise konaklama işletmeleri sınıfına alınan yurt yapımlarına aittir. Teşvik belgesi alan yatırım projelerinin 57 tanesi tevsi, yenileme ve modernizasyon yatırımları üzerine teşvik alırken, 121 proje komple yeni yatırım teşviki almıştır (TÜROFED, 2011: 22).

Alınan bu teşvik belgeleri ile yatırımlarını finanse etme çabasına girecek olan konaklama tesislerin, bankalardan kredi kullanım alışkanlıklarına göz atmak faydalı olacaktır. Veriler incelendiğinde, konaklama sektörünün, turizm sektörü içerisinde borcuna en sadık kesimi olduğu anlaşılmaktadır. 2001 yılındaki yaşanan kriz dönemlerinde geri dönmeyen kredi oranı yaklaşık % 20'lerde iken, bu oranın 2010 yılının mart ayında % 2,96'ya düştüğü görülmektedir. 2010 yılı mart ayı verilerine göre konaklama sektörüne kullandırılan 12 milyar dolarlık kredinin, 355 milyon TL'lik bölümü tasfiye olmuştur (TÜROFED, 2010: 9). Dolayısıyla, turizm endüstrisinin hem kısa vadeli hem de uzun vadeli kredi kullanımını açısından gittikçe daha güvenilir bir sektör haline geldiğinin bankalar tarafından algılanması ve kredi faiz oranlarının turizm endüstrisinin rekabetçiliğini uluslararası alanda teşvik etmek üzere belirlenmesi bankacılık ve turizm endüstrisi açısından fayda sağlayacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKALAR VE OTELLERİN YEŞİL KREDİLERE BAKIŞ AÇILARININ

ARAŞTIRILMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Turizm sektörünü kalkındırmak ve desteklemek adına birçok yabancı kaynak bulunmasına karşın yeşil kredi kavramı hem otelcilik hem de diğer sektörler adına yeni bir kaynaktır. Genel olarak yeşil bankacılık konusu altında incelenen bu konuya ilişkin herhangi bir alan araştırması bulunmamaktadır. Tez çalışmasının bu bölümünde, yeşil kredileri sağlayan bankacılık ve yeşil kredileri kullanacak olan otelcilik sektörleri üzerinde yapılan bir araştırma ve bulguları sunulmaktadır. Bu bölümde ilk olarak tez çalışması bağlamında yapılan bu araştırmanın amacı, önemi, kısıtları ve yöntemi açıklanmaktadır. Ardından, gerçekleştirilen nitel ve nicel araştırmaların bulguları ortaya konarak, elde edilen sonuçlar mevcut alan yazın çerçevesinde tartışılmaktadır.

IV.1.Araştırmanın Amacı

Bir işletmenin varlığını ve rekabet edebilirliğini korumak ve geliştirmek adına yapacağı yatırımları (Usta, 2005: 9), en uygun kaynak bileşimi ile gerçekleştirebilmek (Akgüç, 1998: 1; Ceylan ve Korkmaz, 2008: 2) firmaların piyasa değeri üzerinde önemli etkiler gösterir (Usta, 2005: 7). Yatırım harcamalarının işletmeye sağlayacağı yararların zaman içinde dağılımı ve yatırımın ekonomik ömrü gibi (Akgüç, 1998: 326-329) göstergeler neticesinde isabetli yatırımlara yönelmek ve sermayenin en rasyonel ve uygun (bedellerin en az, getirinin en çok) biçimde kullanılması oldukça önemlidir (Usta, 2005: 11). Bu nedenle, bu tez çalışmasında, yatırımlara finansman kaynağı sağlamada yeni bir araç olan yeşil kredilere, bankaların ve bu kaynakları kullanması beklenen otellerin bakış açıları araştırılmıştır. Her iki sektör açısından yatırım ve finansman kararını içeren yeşil krediler hakkında bankacılık ve otelcilik sektörlerinin algıları araştırılmıştır.

Bankacılık sektörünün bakış açısının araştırılması amacı, bankaların neden yeşil kredi kullandıklarını, yeşil kredileri hangi koşullarla kullandıklarını ve yeşil kredi kullanmakla ne tür getiriler beklediklerini ortaya koymaktır. Böylelikle hem finansal kaynağı sağlayacak olan hem de finansal kaynağı kullanacak olan işletmelerin yöneticilerinin, yeşil kredilere bakış açıları araştırılmış olacaktır.

İşletmeler kullanmak isteyecekleri yabancı finansal kaynakları bedel ve getirileri ile değerlendirirler. İşletmeler yatırıma konu olan finansal karışıma karar verirken, hangi iç ve dış kaynaklardan fon tedarik edeceklerini, bu kaynakların işletme değeri üzerine hangi etkiler yapacağını değerlendirerek (Gürsoy, 2006: 16), seçilecek fon kaynağının tedariki, maliyeti, riski ve ek olarak işletme sermayesi yönetimine etkisini incelerler (Usta, 2005: 7). Bu nedenle alan araştırmasının bir diğer amacı da otellerin finansman müdürlerinin, yeşil kredi kullanmadan önceki ve krediyi kullandıklarını düşündükleri durum sonucunda otellerine ait performans niteliklerinin değişimini ve bu değişimin yönünün incelenmesidir. Bununla birlikte performans niteliklerinin ait olduğu boyutların algılanmasının mevcut durum ve yeşil kredi kullanmaları haline göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi de araştırmanın bir diğer amacıdır.

Alan yazın taramasında, işletmelerin sürdürülebilir yatırımlara hangi performans beklentileri ile girdiklerine yönelik pek çok alan araştırması bulunmasına karşın, kredi kullanarak sürdürülebilir yatırımlara yönelmeden bekledikleri performans beklentilerine yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır. Araştırma konusunun konaklama işletmelerini kapsamaması sebebiyle, alan yazından alınan performans niteliklerine ek olarak konaklama sektörünün diğer yatırımlardan ayrılan performans niteliklerinin de ölçüğe koyulması ile ölçek geliştirilmiştir. Bu sebeple geliştirilen bu ölçeğin yeşil kredi özelinde

olmak üzere, geçerli ve güvenilir bir ölçek olup olmadığının araştırılması çalışmanın bir diğer amacıdır.

IV.2.Araştırmanın Önemi

Dünya Ekonomik Forumu'nun (WEF) 2009 yılında ikincisini yayınladığı “Turizmde Rekabet Raporu”ndaki veriler, bu çalışmanın hem gerekliliğine hem de önemi ışık tutması açısından önemlidir (Çetinkaya, 2011: 179-180). WEF'in raporu incelendiğinde, Türkiye'nin 133 ülke arasında 54. Sırada yer aldığı görülmektedir. Rapora göre Türkiye'nin zengin kültürel mirası, uluslar arası sergi ve fuarları ve yaratıcı endüstriler Türkiye'nin güçlü yanını oluştururken, güvenlik, sağlık, hijyen ve doğal kaynakların korunması konuları zayıf yönleri olarak belirtilmiştir. Rapordaki en dikkat çekici verilerden birisi Türkiye'nin turizminin “çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin yasa ve düzenlemeler” konusunda 133 ülke arasında 104. sırada olmasıdır. Benzer şekilde “çevresel kuralların katılığında” 84. sırada olan Türkiye, “çevresel kuralların uygulanmasında” 86., “çevresel anlaşmaların onayında” 125. sırada bulunmaktadır. Doğal kaynakların korunması başlığında değerlendirilen verilere göz atıldığında, Türkiye'nin “korunan alanlar” sıralamasında 114. sırada, “doğal çevrenin kalitesi” sıralamasında 116. sırada olduğu görülmektedir. Turizm faaliyetlerinin kalitesini etkileyen bu göstergelerin sıralamaları için oldukça objektif oldukları söylenebilir. WEF'in raporunda yer alan turizm ile doğrudan alakalı göstergelere bakmak resmin bütünü görmek adına faydalı olacaktır. Turizm alt yapısı başlığı altında incelenen “otel odalarının kalitesi” sıralamasında 64. sırada olan Türkiye turizmi, turizmde endüstrisinde fiyat rekabeti sıralamasında 109. sırada yer almıştır. Turizm endüstrisinde fiyat rekabetini etkileyen unsurlarda ise “satın alma gücü paritesinde” 96., “vergilemenin etkinliği ve hacminde” 122., “otel fiyat endeksinde” 57. ve “akaryakıt fiyat düzeyinde” 122. sırada yer almaktadır. Turizmin çekiciliği

başlığında incelenen Türkiye turizmi, yabancılara karşı tutumda tahmin edilebileceği gibi olumlu bir sıralamaya sahipken, turizmin şeffaflığı konusunda 96. sırada yer almıştır. Tüm bu olumsuz sıralamaları okurken insanın aklına gelen neden sorusuna yanıtın yine raporda yer aldığını söylemek mümkündür. Buna göre “turizmin önceliklendirilmesi” başlığında yapılan sıralamada, devletin turizme önceliği üst sıralarda (35.) yer alırken, devletin turizm harcamalarında 133 ülke arasında 121. sırada olduğu görülmektedir.

Bir kişinin bir şeyi çok yapmak istemesine rağmen, faaliyete geçmemesine benzeyen bu durum, doğal olarak turizm endüstrisinde yer alan işletmelerin kendi buyurduğu şekilde yatırım yapma, mal ve hizmet üretmesine neden olmuştur. Devletlerin endüstrilere yönelik politikalarıyla, endüstrilerin başarısı arasında ilişki olacağı çok açıktır. Ancak yukarıdaki rakamlardan da görüldüğü üzere, Türkiye’de yalnızca gelen turist sayısı ve gelir konuları söz konusu olmakta, turizm sektörünün ilerlemesi bir başka ifadeyle kalkınması farklı göstergeler ile değerlendirilmektedir. Tamamen ekonomik beklentiye yönelik bu bakış açıları, sürdürülebilirlik ve değer temelli büyümeye taban tabana zıt iş yapış süreçlerini yaygınlaştırmaya ve Türkiye’nin diğer ülkeler ile rekabetine zarar vermektedir. Bunla birlikte doğal ve beşeri kaynakların azalmasının, ülkenin ucuz imajını daha ne kadar taşıyabileceği de soru işaretidir.

Yukarıda bahsedilen olumsuzluklar gerek sektörün iş yapış şekillerinden kaynaklı gerekse yasal otoritelerin sürdürülebilirlik ve turizm konularını ele alışlarından kaynaklanmaktadır. Bu tez çalışması ile sürdürülebilir bir turizm kalkınması için önemli faydalar yaratacağını düşündüğümüz bir finansal aracın hem finans kuruluşları, hem de konaklama işletmeleri tarafından değerlendirilmesi sağlanarak, hem ekonomik kalkınmanın hem de sürdürülebilir iş yapış şekillerinin bir arada gerçekleşebileceğine yönelik savımız test edilmektedir. Tez çalışması ile çevreyi ve doğal kaynakları koruyarak iş yapan

yatırımcıları desteklemeye yönelik bir finansal araç olarak kısaca nitelendirilebilecek yeşil kredilerin, bankalar ve oteller tarafından nasıl algılandığı araştırılmaktadır. Bu algılamalar işletmelerin çeşitli performans kriterlerinde yeşil kredilerin kullanılması ile ortaya çıkması düşünülen durumun analiz edilmesi ile öğrenilebilecektir. Bu bakış açılarının incelenmesi ile bir finansal ürün olarak ortaya çıkan yeşil kredilerin bankacılık ve otelcilik sektörü açısından hangi unsurlar göz önünde tutularak, değerlendirmeye alındığı ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkacak bulguların hem bankacılık hem de otelcilik sektörü açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmada elde edilen verilerden, otel işletmelerinin yeşil kredi kullanmaları durumunda performanslarının, mevcut durum performanslarına nazaran önemli bir değişim gösterip göstermeyeceğine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Otellerin finans yöneticilerinin yeşil kredi kullanmaları durumunda performanslarında oluşabilecek değişimler hakkındaki düşüncelerinin bilinmesi, bankaların otel işletmelerine yönelik pazarlama mesajlarında vurgu yapılabilme fırsatı doğuracak unsurların bilinmesine yönelik bankalara önemli katkılar sağlayabilir. Buna ek olarak, otel işletmelerinin finans müdürlerinin olası bir yeşil kredi kullanımında elde edecekleri faydaların neler olacağını belirtmeleri, kaynak arayışındaki otel işletmelerinin finans yöneticileri için rehber niteliğinde olabilir. Ayrıca çalışma verileri içerisinde, çalışmaya katılan yöneticilerin yeşil kredileri önerme niyetlerinin bu kredilerin kullanılabilirliği açısından gerek bankacılık gerekse de otelcilik sektörü yöneticilerine fikir sağlayabilir.

Finansal ürünler içerisinde yeni bir kavram olan yeşil krediler, pek çok uluslararası finans kuruluşu tarafından, birçok farklı isim altında (sürdürülebilir kredi, eko-kredi, çevre duyarlılığını destekleyici kredi vb.) kullanılmakta ve çevreye, doğal kaynaklara ve sürdürülebilir yaşama değer katacak projelere aktarılan kaynakları ifade

etmektedir. Bununla birlikte alan yazın incelendiğinde, sürdürülebilir bankacılık ve yeşil bankacılık konuları, genellikle kavramların tarihsel gelişimi ve bankaları bu tür faaliyetlere iten sebepler bakımından incelendiği görülmektedir. Alan yazında yeşil bankacılık faaliyetleri altında yeni bir finansal ürün olan yeşil kredilere ilişkin teorik çalışmaların bulunmasına karşın, alan araştırması bakımından yeşil kredilerin performans kriterleri üzerinde yapabileceği değişimlerin araştırılmasına yönelik bir çalışmaya rastlanmamış olması yapılan bu araştırmayı hem akademik hem de uygulamaya yönelik katkıları bakımından önemli hale getirmektedir.

IV.3.Araştırma Yöntemi

Bir çalışmanın amacının belirlenmesi, o çalışmanın araştırma yöntemi ve düzeneğini büyük ölçüde netleştirir. Çünkü araştırmanın yöntemi ve düzeneği aslında ne bulmaya çalıştığınıza bağlıdır (Karasar, 2005: 75; Erkuş, 2009: 48). Erkuş (2009: 48), araştırmanın amacı belirlendikten sonra yazılan denencelerin, araştırmacının zihnindeki araştırma yöntemi ve düzeneğine paralel bir kurgu gösterdiğini ifade etmektedir. Araştırma denencelerinin sınanabilmesi için, problemin hangi değişkenlerden oluşacağı ve bununla birlikte araştırmacının araştırma olanakları, araştırma yöntemi ve düzeneğini belirlenmelidir. (Erkuş, 2009: 48). Özdamar (2003: 70-71) bir araştırma yönteminin, amaçları bakımından tanıtısal ya da analitik olarak iki temel gruba ayrıldığını belirtmiştir. Tanıtısal araştırmalar, araştırma değişkenlerinin toplum ya da örnekteki dağılımı, frekansı gibi bilgileri ortaya çıkarmaya çalışır. Analitik çalışmalar ise belirli hipotez ve araştırma sorularının denetlenerek, toplama ilişkin ortak nokta ve genellemelerin bulunması ile ilgili çalışmaları kapsar (Özdamar, 2003: 70-71). Araştırmanın yöntemini bir diğer deyişle bir problemi çözmek için izleyeceği yolu ve kullanacağı teknikleri (Karasar, 2005: 75) belirleyen bir araştırmacı, sürecin devamında veri toplamada yararlanacağı, araştırmanın

amacına uygun bir şekilde veri sağlayacak araştırma düzenini (modeli) belirlemesi gerekir (Özdamar, 2003: 70-74). Araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesi şeklinde açıklanan araştırma modeli, tarama ve deneme modelleri olarak iki grupta incelenebilir (Karasar, 2005: 76). Erkuş (2009: 60) ise araştırma modellerini “ilişki arayan” ve “ilişki aramayan” modeller şeklinde ikiye ayırarak, ilişki arayan çalışmaları kendi içerisinde ilişkisel ve deneysel düzenekler, ilişki aramayan çalışmaları ise betimsel modeller” olarak tanımlamıştır. Tarama modelleri var olan durumu gözlemlerken (Karasar, 2005: 87), deneme modellerinde ise gözlenmek istenenlerin araştırmacılar tarafından üretilmesi bu maddeleri neden sonuç ilişkisi kurmaya en elverişli modellerden birisi yapar (Erkuş, 2009: 60). Buna karşın, tarama modeli ile bulunan ilişkilerin deneysel bir araştırma yapılanmasındaki pratik ve etik zorluklardan dolayı neden-sonuç ilişkisi şeklinde yorumlanması gerekebilir (Karasar, 2005: 82). Tarama modelleri, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenden çekilen bir örneklem üzerinde yapılan genel taramalar ve iki veya daha çok sayıdaki değişkenin birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini araştıran modellerdir (Karasar, 2005: 77-81).

Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen nicel çalışmanın modeli için Erkuş’ un (2009) tanımıyla; ilişki arayan, ilişkisel bir araştırma düzeneği ya da Karasar’ın (2005) belirttiği üzere, tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli olarak bahsedilebilir. Araştırmada var olan performans göstergelerine atfedilen değer işletmelerin yeşil kredi kullanım kararlarına göre değişip değişmediği ve performans göstergelerinin ait olduğu performans boyutlarının işletmelerin yeşil kredi kullanım kararlarına göre değişip değişmediği ilişkisel olarak incelenecektir. Bu ilişkilerin daha önce araştırılmamış olması ve yeni bir finansal araç olan yeşil kredilerin performanslar üzerinde nasıl bir değişime

neden olacağı hakkında alan yazında daha önce bir çalışma olmaması bu araştırmaya keşfedici bir özellik katmaktadır.

Tez alan araştırmasının bir diğer veri toplama yöntemi ise niteliksel araştırma yöntemidir. Niteliksel araştırma yöntemi, araştırmacın herhangi bir ortamda gerçekleşen durumun hangi koşullarda neden ve nasıl gerçekleştiğini anlaması için, bir eylemi, sözcüğü ya da jesti bağlamından ayırmama eyleminden oluşan bir bilimsel araştırma yöntemi olarak nitelendirilebilir (Uzuner, 1999: 175-176). Nitel araştırmaların, bir olayı hep aynı gözle görüp değerlendirmeye çalışan nicel araştırmalara göre daha dinamik bir yaklaşım sağladığı söylenebilir (İslamoğlu, 2009: 180). Max Weber, sosyal bilimcilerin, bireylerin ya da grupların davranışlarını anlamak istiyorlarsa, kendilerini araştırılan kişilerin yerine koymaları gerektiğini belirtmiştir (Ekiz, 2009: 29). Katılımcı, araştırmacının amacını bilir, araştırmacı araştırmanın içindedir (Yüksel ve Yüksel 2004: 151). Nitel araştırmalarda çoğunlukla çevresel süreçlerle ilgili ve algılarla ilgili veriler toplanır. Yüksel ve Yüksel (2004), çevresel süreçleri, araştırmanın gerçekleştirildiği örneğe ait sosyal, psikolojik, kültürel, fiziksel ve demografik özellikler ile ilişkilendirirken, algılama verilerini ise araştırılan örneklemin süreç hakkındaki düşünceleri olarak ifade etmektedir.

Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen nitel çalışmada yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak bankaların yeşil kredilere ait algılarına ilişkin veriler toplanacaktır. Bankaların doğal ortamlarında, genel merkezlerine ait KOBİ pazarlama ya da kurumsal krediler bölümünde gerçekleştirilecek araştırmada bankaların yeşil kredi envanterleri, hangi koşullar ile bu kredileri kullandıkları ve bu kredilere ait maliyet rakamları nitel çalışmanın çevresel süreçlerine ilişkin yeşil kredileri hangi beklentiler ile kullandıkları, bu kredileri kullandırmanın bankalar açısından önemi ve turizm sektörüne kredi kullandırmaya yönelik algıları ise nitel araştırmanın algılar kısmına ilişkin veri ortaya

koymaktadır. Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen bu nitel araştırma ile elde edilecek veriler sistemli bir biçimde incelenerek, nicel alan araştırmasına ilişkin tanımlayıcı ve destekleyici bilgi sunma amacı taşımaktadır. Dolayısıyla, nitel araştırmaların amaçlarından birisi olan herhangi bir kuram üretme veya bir fenomeni yansıtacak teori ortaya koyma (Ekiz, 2009: 33) amacı taşımamaktadır.

IV.3.1.Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Yöntemi belirlenen bir araştırmanın bir sonraki adımı, araştırmanın genellenebilirliği ve araştırıcı olanaklarına bağlı olarak ne tür bir evrenden nasıl bir örneklem çekileceği ve kaç kişi üzerinde çalışılacağıdır (Erkuş, 2009: 48). Erkuş (2009: 91), evrenden çekilen örneklemin uygun olmaması durumunda, araştırma problemi ne kadar önemli olursa olsun, ya da uygulanan yöntem ve analizler ne kadar başarılı olursa olsun, yapılacak çalışmanın kuşku götüreceğini ifade etmektedir. İyi bir örnekleme yapılabilmesi için; çalışma evreninin tanımlanması, evrendekilerin listelenmesi, örnekleme türünün belirlenmesi, örneklem büyüklüğünün kararlaştırılması, örneklemin alınması ve temsilliğin sınanması işlemlerinin temel gereklilikleri karşılaması gerekir (Karasar, 2005:116). Erkuş (2009: 93), iyi bir örneklem oluşturmak için Karasar'a ek olarak (2005), araştırmanın probleminin ne olduğu, bağımlı değişkenin diğer değişkenlere göre değişme durumu, araştırmada kullanılan değişkenlerin ölçme düzeyi, sayısı ve niteliği ve araştırmacının zaman, emek ve ekonomik sınırlılıkları, gibi durumları hesaba katmak gerektiğini ifade etmiştir. Araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünü olarak ifade edilen evrenden (Karasar, 2005: 109; Erkuş, 2009: 91), belli kurallara göre seçilen ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul gören, üzerinde çalışılacak olan grup olarak ifade edilen örneklemin (Yüksel ve Yüksel, 2004: 114; Karasar, 2005: 110; Erkuş,

2009: 92), uygun bir şekilde örnekleme işlemi ile alınmasıyla veri toplama aracı ile gerçekleştirilir.

Buna göre alan araştırmasının bir diğer ayağı olan otellerin finans yöneticileri üzerinde gerçekleştirilen araştırmanın evreni, Antalya’da faaliyet gösteren 4 ve 5 yıldızlı otellerin finansman müdürlerinden oluşturmaktadır. Dünya Bankası ile 25 milyon dolarlık kredi anlaşması sonucunda 1976 yılından itibaren uygulanmaya başlanan “Güney Antalya Turizm Gelişmesi” projesi Türkiye’nin en önemli bütünleşik turizm gelişim projesidir (Örs, 2005: 204). Çalışmamızın amacına yönelik, en doğru ve geçerli verinin yaklaşık 35 senedir planlı bir turizm gelişmesi altında yaşamını sürdüren otellerin bulunduğu Antalya bölgesinden elde edilebileceği düşünülerek, alan araştırmasını Antalya bölgesinin 4 ve 5 yıldızlı otellerinin finansman müdürleri ile yapılması kararlaştırılmıştır. Bu kararın alınmasına etki eden temel nedenlerden birisi anket uygulamasının yapılacağı kişilerin nitelikleri ve niceliklerine yönelik detaylar olmuştur. 4 ve 5 yıldızlı otellerde daha profesyonelce bir finansal yönetim anlayışının olacağı, bununla birlikte 4 yıldızlı otellerin altındaki otel sınıflarında, finansman müdürü pozisyonundan ziyade muhasebe müdürü pozisyonunun yaygın olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, 4 yıldızlı otel işletmelerinin altındaki otel sınıflarının, çalışmanın amacına uygun nitelikte veri üretemeyecek olmaları, tez çalışmasının nicel alan araştırmasını 4 ve 5 yıldızlı finansman müdürleri ile sınırlamıştır.

Evrene ait yukarıdaki özellikler göz önünde alındığında, araştırmada olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden (Erkuş, 2009: 98), amaçlı örnekleme tekniği kullanılması uygun görülmüştür. Belirli, sınırlayıcı ve ulaşılması güç bireyler üzerinde yapılması uygun olan bir örnekleme türü olan amaçlı örneklemede, araştırmacı literatüre önemli bir katkı sunacağını düşündüğü kitle üzerinde çalışmasını yürütür, esas amaç ilgili

özelliklere sahip bireylere ulaşmaktır (Erkuş, 2009: 98-99). Birimler insanlardan oluştuğunda ve bireylerden birebir veri toplanacağında bireylerin rızasını almak, bilimsel etik için zorunluluktur (Erkuş, 2009: 98). Mitra vd. (1996) bu durumu, kişilere serbestlik ve gizlilik sağlaması açısından önerilen bir yol olarak değerlendirmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda; evren parametresine ilişkin bilgilere 3 farklı kanaldan ulaşılmıştır. Buna göre Alanya Sanayi ve Ticaret Odası'nın internet sitesinde yer alan Alanya otelleri listesi ve online rezervasyon yapan Booking.com, Hotels.com ve Hotelbook.com internet sitelerindeki tüm 4 ve 5 yıldızlı oteller listelenmiştir. Buna ek olarak, T.C. Turizm ve Kültür Bakanlığı'nın internet sitesinden bilgi edinme kanununa başvuru yapılarak, Antalya'da faaliyet gösteren tüm 4 ve 5 yıldızlı otellere ait sayısal ve iletişim bilgileri istenmiştir. Bakanlıktan cevap gelmeden hazırlanan listede toplam, 356 adet işletme sınıflandırılarak, iletişim bilgilerine ulaşılmıştır. Bakanlıktan gelen listeler ile diğer listelerin birleştirilmesinden sonra toplam 475 adet 4 ve 5 yıldızlı işletmenin olduğu anlaşılmıştır. Listelerdeki otellerin bazılarında iletişim bilgisi bulunmadığı, yapılan araştırmalar sonucunda iletişim bilgisi bulunmayan bu işletmelerin faaliyet göstermedikleri ya da hali hazırda yapım aşamasında oldukları anlaşılmıştır. Bunun üzerine anketlerin gönderilmesi mümkün olan, istenen niteliklerde 451 adet 4 ve 5 yıldızlı otel işletmesinin varlığı ortaya konmuştur. Örneklem seçimini etkileyen birçok değişken bulunduğundan, unutulmaması gereken husus, değişik istatistiksel analizlerin uygulanması söz konusu olduğunda, örneklem sayısının testler için gerekli koşulları sağlaması gerektiğidir (Yüksel ve Yüksel, 2004: 117).

Araştırmanın örnekleme tekniği olarak olasılıksız örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Olasılıksız örneklem tekniklerinden birisi olan amaçlı örneklemede, araştırmacı amacına uygun, daha küçük sayıda örnekleme içeren, konu

hakkında daha fazla bilgili insanların seçilmesini gerektiren araştırma tasarımları için uygundur (İslamoğlu, 2009: 181; Kuş, 2009: 46). Bu bağlamda araştırmanın örneklemini, araştırmaya katılım gösteren 4 ve 5 yıldızlı otellerin finansman müdürleri oluşturmaktadır.

Tez çalışması bağlamında gerçekleştirilen nitel alan araştırmanın evreni, genel merkezleri İstanbul ve Ankara’da bulunan 3 kamusal sermayeli mevduat bankası, 11 özel sermayeli mevduat bankası, 10 Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli mevduat bankası, 6 Türkiye’de şube açan yabancı bankalar, 3 kamu sermayeli kalkınma ve yatırım bankası, 6 özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankası, 4 yabancı sermayeli kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere toplamda 43 bankadan oluşmaktadır (http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/banka_listesi.asp?tarikh=30/06/2012).

Bankalar üzerinde yapılan araştırmanın evreni olarak genel merkezlerin tercih edilmesinin sebebi, bankaların genel politikalarını temsil etmesi bakımından şubelerden alınabilecek bilginin bankaların kurumsal bakış açılarını temsil etmede zafiyet gösterebilecek olmasıdır. Dolayısıyla, 4 adet faizsiz katılım bankası ile fona devredilen 1 banka araştırmanın evrenine dahil edilmemiştir.

IV.3.2. Veri Toplama Teknikleri ve Verilerin İşlenişi

Tez çalışmasının alan araştırmasına yönelik veriler iki yolla elde edilmiştir. Buna göre ilk veri toplama işlemi, 4 ve 5 yıldızlı otellerin finansman müdürlerinin yeşil kredilere bakış açılarını ölçmek üzere, alan yazın taramasından faydalanarak geliştirilen anket formu aracılığıyla gerçekleştirilecektir. Birtakım tekniklerle belirlenmiş örneklem grubuna (Cemaloglu, 2009: 136), birincil kaynaklardan bilgi toplamak için hazırlanan sistematik bir soru formu olan anket kullanılmasının amacı, araştırmanın problemini çözecek ve ele alınan araştırma sorusu ve/veya hipotezleri test edecek bilgileri sistematik biçimde toplamak ve saklamaktır (İslamoğlu, 2009: 113; Kuş, 2009: 44-45). Tez

çalışmasının veri toplaması sürecinde anketör ile cevaplayıcının bir araya gelmemesinden ötürü, soru formu olarak çağrılacak bu veri toplama aracı (İslamoğlu, 2009: 113), çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ilgili kişilerin e-posta adreslerine gönderilecektir. İnternet yoluyla anket uygulamasının avantajları, maliyetin düşük olması, gerekli şekilsel ve resimsel gösterilere yatkın olması ve anketörün hatalı tutumlarından etkilenme durumunun yaşanmaması olarak ifade edilebilir (İslamoğlu, 2009: 116). Buna karşın dezavantajları; geri dönüş oranlarının düşüklüğü, cevap verenin kim olduğunun denetlenememesi ve cevaplayıcıların kimler olduğunu ortaya çıkartabileceği endişesinden dolayı sır sayılabilecek sorulara cevap verilmemesi olarak belirtilmiştir (İslamoğlu, 2009: 116). Tez çalışmasındaki anket formunun dizaynı için, konunun uzmanı bilgisayar yazılım firması tarafından, istenilen şekilsel ve resimsel düzenlemelere uygun olarak yardım alınmıştır.

Tez çalışmasının nicel alan araştırması, temelde “otel yöneticilerinin yeşil kredi algılamaları konusunu, daha özeldede ise otellerin yeşik kredi kullanma durumlarında işletmelerinin performanslarında ne tür değişimler olabileceğini ortaya koymaları ile sınırlanmıştır. Dolayısıyla ankette yer alan sorular ile finans yöneticilerinin yeşil kredilerin genel niteliklerine yönelik algılamaları değil, yeşil kredi kullanmalarının belirtilen performanslarında ne tür değişim yaratacağı konusundaki düşünceleri araştırılacaktır.

Ankette yer alan performans göstergeleri, otel işletmelerini yeşil işletme olmaya güdüleyen performans beklentileri üzerinden oluşturulmuştur. Bunun nedeni ise, otellerin yeşil kredi kullanmaları durumunda kredinin kullandırılma şartları ve işletmelerin sürdürülebilir yatırımlara yönelecek olmaları ön kabulü ile performans göstergelerinin sürdürülebilir yeşil işletme olmadan kaynaklanacak göstergeler olacaktır.

Anket formu, Turizm Bakanlığından yeşil yıldız alma hakkı elde ederek yeşil otel olarak çağrılan 6 otel işletmesinin finansman müdürleri ile derinlemesine telefon görüşmeleri yapılarak ve alan yazında yapılmış nitel çalışmaların verileri derlenerek geliştirilmiştir. Görüşülen otellerin yeşil otel olarak seçilmesinin sebebi ise, yine yeşil kredi kullanarak komple yeni yatırım ya da yenileme yatırımı yapması muhtemel otellerin performanslarında meydana gelebilecek değişimi en iyi ifade edebilecek tesislerin yeşil oteller olduğunun düşünülmesidir.

İki gruptan oluşan anketin, ilk bölümünde katılımcılardan, otellerinin performans göstergeleri mevcut durumlarına ve yeşil kredi kullanmaları durumuna göre derecelendirmeleri istenmiştir. 16 maddeden oluşan performans ölçeği, Likert tipinde 5’li olarak derecelendirilmiş ve katılımcıların ilgili ifadeleri, 1=Çok kötü, 5=Çok iyi olacak şekilde değerlendirmeleri istenmiştir. İşletmelerin uzun vadeli yabancı kaynak kullanmasının, hangi performans niteliklerinde değişime yol açtığına araştırılmasına yönelik alan yazında bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple, öncelikle otellerin performans niteliklerinin hangi değişkenlerden oluşacağına karar vermek için alan yazında yer alan “otel işletmelerinin sürdürülebilir yatırımlardan bekledikleri performans göstergeleri” çalışmanın performans göstergelerine yönelik ölçek değişkenleri olarak kullanılmıştır.

Anket formunda yer alan performans göstergeleri, yeşil yönetime yönelen 30 otel işletmesinin, yeşil yönetim anlayışı uygulamasının altında yatan beklentileri araştırmak üzere nitel bir araştırma yapan Tzchentke, Kirk ve Lynch’nin (2004) çalışma sonuçları ve 5 tane yeşil otel ile gerçekleştirilen telefon görüşmeleri sonucunda, ölçeğe koyulan “sezonluk yenilik yapabilme”, “doluluk oranı”, “operatör ve acentelerle pazarlık gücü” ve “satış-pazarlama yönetimi” ifadelerinden oluşan toplam 16 performans

kriterinden oluşmaktadır. Anket formunun ikinci bölümü ise, otel işletmeleri hakkında nesnel (genel ve finansal) bilgiler araştıran 11 kategorik sorudan oluşmaktadır.

Anket formunun, anlaşılabilirliğini test etmek üzere, Mersin ilinde faaliyet gösteren 3 ayrı otelin muhasebe-finance müdürlerinden, anketi doldurmaları istenmiştir. Şahısların anketi doldururken sordukları sorular not alınarak, anlaşılmadığını düşündükleri maddeler not edilmiştir. Ardından kişilerin soruları ve anketi doldururken zorlandıkları noktalar analiz edilmiştir. Buna göre, ölçekteki **Verdiğim bu bilgiler ışığında “bu kredinin alınmasını”** “kesinlikle önermem”den “kesinlikle öneririme” doğru işaretlenmesi istenen sorunun ifadesi **“Verdiğim bu bilgiler ışığında “benden görüş sunmam istense bu kredinin alınmasını”** “kesinlikle önermem”den “kesinlikle öneririm”e doğru işaretlenmesi şeklinde değiştirilmiştir. Ayrıca ölçekte yer alan “satış pazarlama yönetimi” ifadesinin iki otel yöneticisi tarafından anlaşılmamış olmasından dolayı bu maddelerin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte görüşülen yöneticilerin, işletmelerin finansal bazı bilgilerini soran soruları yanıtlamadıkları görülmüştür. Ardından 13 – 18 Mayıs, 2012 tarihleri arasında 39 otel işletmesi üzerinde ön test uygulanmıştır. Bu süreç içerisinde, çalışmayı kabul ettiklerini belirten 39 katılımcıdan yalnızca 3 tanesi anketi cevaplamıştır. Bir paket program aracılığıyla katılımcıların çoğunun anketi doldurmaya başladığı ancak anketi yarıda keserek doldurma işlemini bitirdikleri anlaşılmıştır. Bunun üzerine işletmelerin bazıları ile görüşülmüş ankette yer alan “sermaye yapıları”, “yabancı kaynak yapıları” ve “kullandıkları kaynakların miktarlarına göre dağılımı” gibi rakamsal soruların gizlilik kapsamına girdiği anlaşılmıştır. Bu ifadelerin, anketlerin geri dönüş sayısını azaltacağı öngörülerek, soru formundan çıkartılmasına karar verilmiştir.

Ön testlerin tamamlanıp, anket formuna son şeklinin verilmesinin ardından, araştırmanın evrenini oluşturan 451 adet 4 ve 5 yıldızlı otelin, finansman müdürlerine telefon yoluyla ulaşılarak, çalışmanın konusu hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Ardından bu çalışmaya katkı yapmak isteyen finans müdürlerinin e-posta adresleri alınarak, çalışmanın veri toplama aracı, katılımcılara gönderilmiştir. Buna göre 348 finansman yöneticisine internet ortamından anketler gönderilmiştir. Anket uygulamasına 20 Mayıs 2012 günü başlanmış olup 15 Haziran 2012 tarihinde sonlandırılmıştır. Anket uygulamasının sonucunda 150 anket formuna ulaşılmıştır. Buna göre evrenden % 43'lük bir geri dönüş elde edilmiştir. Elde edilen veri havuzundan, eksik ve hatalı doldurulduğu anlaşılan 8 adet anket formu çıkartıldıktan sonra geriye kalan 142 geçerli veri ile anket değerlendirmeye alınmıştır.

Tez çalışmasının ikinci veri toplama işlemi ise, bankaların ana merkezlerinde görev yapan, üst düzey yönetici konumundaki kurumsal kredi müdürleri ve KOBİ satış-pazarlama müdürleri ile bankaların yeşil kredi algılamalarını anlamaya yönelik yarı yapılandırılmış, görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çoğunlukla görüşen ve görüşülenin yüz yüze gerçekleştirdiği, önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için etkileşimli bir iletişim süreci olan görüşme tekniklerinden (Yüksel ve Yüksel, 2004: 155) birisi olan yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşmenin bazı kısımları yapılandırılmış, bazı kısımları ise bireyin serbest görüş ve tepkilerini yansıtmaya olanak verecek şekilde yapılandırılmıştır (Erkuş, 2009: 118). Bu teknikte, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişiye kısmi esneklikler sağlayarak sorular üzerinde yeniden düzenleme ve tartışmalar yapabilir (Ekiz, 2009: 63). Araştırmacı, görüşmenin gidişatına göre görüşme soruları dışında sorular sorabilir, yanlış anlaşıldığında soruyu tekrar yöneltebilir, soruyu kişinin daha rahat anlayabilmesi için değiştirebilir,

sorunun sırasını atlayabilir ya da soruların sırasını değiştirebilir (Yüksel ve Yüksel, 2004: 155; İşlamoğlu, 2009: 114). Görüşme tekniğinin bu tür kolaylıkları bilgi toplayan kişiye oldukça önemli kolaylıklar sağlayacaktır. Karşı tarafın ne anlatmak istediği, kelimelerin altında yatan esas anlamların neler olduğu ve kişilerin jest ve mimiklerin neye işaret ettiği gibi unsurların bilgi toplayana önemli kolaylıklar sağladığı söylenebilir (Mil, 2007:4). Buna karşın maliyet, zaman, yanlılık olasılığı, kayıtlı ve yazılı bilgileri kullanamama, zaman ayırmada güçlülük, gizliliğin ortadan kalkma olasılığı ve bireylere ulaşma gibi zorluklar, görüşme yönteminin sınırlılıklarındandır (Mil, 2007: 11-12; İşlamoğlu, 2009: 114).

Yeşil kredilerin yöneticiler tarafından nasıl algılandığına yönelik doğrudan bir anket çalışmasına rastlamadığından, görüşme formu, Sahoo ve Nayak'ın (2008) yeşil bankacılık ve Aizawa ve Yang'ın (2010) sürdürülebilir bankacılık çalışmalarındaki ikincil veriler aracılığıyla oluşturulmuştur. Ardından oluşturulan görüşme formundaki yeşil krediye ait niteliklerin doğru belirlenip belirlenmediğini kontrol etmek amacıyla Mersin ilinden 2 banka ile yüz yüze görüşme, Antalya'nın Alanya ilçesinde faaliyet gösteren 4 adet banka ile telefonla görüşme yapılmıştır. Buna göre bankaların internet siteleri üzerinden oluşturulan yeşil kredilere ilişkin bilgiler daha güncel ve doğru bilgiler ile düzeltilerek, soru formuna yerleştirilmiştir.

Bankaların kobi pazarlama ya da kurumsal kredi pazarlama departmanları ile gerçekteştirilen randevu talebi görüşmelerine istinaden, 21 Mayıs – 28 Mayıs 2012 tarihleri arasında görüşme yapmayı kabul eden 7 bankanın üst düzey yöneticisi ile yüzyüze görüşmeler gerçekteştirilmiştir. Nicel yöntemlerde veri toplama süreci daha katı ve kontrollü bir bilimsellik karakteri taşıırken, nitel yöntemlerde veri toplama daha esnek, etkileşimli ve kişisel bir karakter taşır (Yüksel ve Yüksel, 2004: 151). Bu sebeple nitel

araştırmalar rneklemeye daha farklı yaklaşarak, nicelik temsiliyetinden ziyade, bir olguyu netleştirebilecek ve derinleştirebilecek olan belirli olgu ya da olayı elde etmeye yönelik elverişli veri rneği bulmaya odaklanılır (İslamoğlu, 2009: 181).

IV.3.3.Kullanılan Veri Analiz Teknikleri

Çalışmada elde edilen nicel ve nitel veriler araştırma bulgularını ortaya çıkarmak üzere değişik yollarla analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın nicel araştırması için veri analizi istatistik paket programı aracılığıyla; nitel görüşmelerin analizi için ise temel düzeyde betimsel ve yorumsal analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz tekniğindeki alıntıların doğrudan resmedilmesine ek olarak, neyin incelendiği üzerinde durularak, katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde yorumlamalar yapmayı sağlayan betimsel ve yorumsal analiz tekniğinde araştırmacının temel görevi gözlemlenen gerçeğin neye benzediğini göstermektir (Ekiz, 2009: 75-76).

Anket uygulaması sonucunda elde edilen verilerin istatistiksel analiz tekniklerine geçilmeden önce kategorik sorulara ait betimleyici istatistikler; frekans dağılımları, yüzdelik oranlar, ortalama değerler ve standart sapmalar verilmiştir. Ardından çalışmanın devamında kullanılacak istatistiksel analiz tekniklerinin, verilerin normal dağılımdan gelmesi n kabulüne dayanmasından ötürü öncelikle veri setinin normal dağılımdan gelip gelmediği araştırılmıştır. Çok değişkenli bir normal dağılım, çok değişkenli istatistiksel analizlerde önemli rolü olan bir dağılımdır ve çok değişkenli problemlerin incelenmesinde normal dağılım varsayımını kullanmak alışılmış bir yaklaşımdır (zdamar, 2010: 79-80).

alışamadaki verilere öncelikle sapan analizi ardından çoklu normala dağılım analizleri yapılmıştır. okluk, şekercioğlu ve Büyüköztürk, (2010: 42-44) sapan değer (u değer) ve çoklu normal dağılım için verilerin Mahalonobis uzaklıklarının alınmasını temel

alan yöntem üzerinden çeşitli işlemlere değinmiştir. Buna göre öncelikle veri setindeki performans göstergelerine sapan analizi yapılmıştır. Mahalobis uzaklıkları hesaplanan veri seti parametre sayısına bölünerek, uzaklık skorlarının, 15 madde için % 0.01 anlamlılık düzeyindeki T-testi dağılım tablosundaki değer olan t-değerinin (2,583) üstünde olup olmadığı incelenmiştir. Buna göre 141 ve 142 nolu verilerin t-değerinin üzerinde oldukları için sapan veri olduğu anlaşılmış ve veri setinden çıkartılmıştır. Ardından veri setine çoklu normal dağılım analizi uygulanmıştır. Veri setindeki parametrelere ait Mahalonobis uzaklık değerleri ile parametrelere ait Kikareters değerleri arasındaki korelasyon incelenmiştir. Bu analiz sonrasında, parametrelere ait Mahalonobis uzaklık değerleri ile Terskikare değerlerinin arasındaki korelasyonun 0,987 olduğu bulunmuş ve “Normal Olasılık Grafiği” tablosundaki parametre sayısının (15 madde) % 0,05 anlam düzeyinde karşılığı olan 0,937’den yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısı ile ölçeğin, ileride uygulanacak çok değişkenli istatistik yöntemleri için gereken normal dağılım sayılığını taşıdığı anlaşılmıştır.

Çalışmada yer alan ölçek, katılımcıların mevcut durumları ve yeşil kredi kullanma durumundaki performanslarını ortaya koyan iki durumu ölçmeyi sağlayacak şekilde desenlenmiştir. Alan yazın incelendiğinde, bu tür öncesi ve sonrası durumu ortaya koyan ölçeklere ait değişkenlerin skorlarının birbirinden çıkartılması (sonrası eksi öncesi) ile “ortaya çıkan farklılığı” açıklamaya yarayan ölçekler geliştirilmektedir (bkz. Zeithalm, Berry ve Parasuraman, 1993). Fark skorları üzerinden oluşturulan ve “katılımcıların yeşil kredi kullanma yönelimlerini” ortaya koyan bu ölçeğin performans göstergelerine öncelikle sapan ardından da çoklu normal dağılım analizi yapılmıştır. Sapan analizi sonunda, 141, 142, 38, 96 ve 136 numaralı verilerin sapan veri olduğu gözlenmiştir. Bu verilerin, veri setinden çıkartılmasının ardından, parametrelere ait Mahalonobis uzaklık

değerleri ile Terskikare değerlerinin arasındaki korelasyonun 0,977 olduğu bulunmuş ve “Normal Olasılık Grafiği” tablosundaki parametre sayısının (15 madde) % 0,5 anlam düzeyinde karşılığı olan 0,937’den yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısı ile ikinci ölçeğin de ileride uygulanacak çok değişkenli istatistik yöntemleri için gerekli olan normal dağılım sayılığını taşıdığı anlaşılmıştır.

Normal dağılım sayılılarının karşılanıp karşılanmadığının kontrolünün ardından ölçeğe ait geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Anket sorularının güvenilirlik analizinde, güvenilirliğin bir ölçütü olan “Cronbach Alfa” testi ve “İkili Ayırma” testleri kullanılmıştır. Test veya ölçeğin içindeki maddelerin birbirleri ile ne derece tutarlı olduğu ve tahmin edilen değişkeni ne derece temsil ettiği hakkında bilgi veren Cronbach Alfa testi, test maddelerinin işlevine işaret eder (Şencan, 2005: 114). Buna ek olarak iç tutarlılık analizleri için maddeler arası ve maddelerin toplam puanlarla olan korelasyonları incelenmiştir. Şencan’ın (2005) belirttiği üzere test ve ölçek maddelerin birbirleriyle ne ölçüde ilişkili olduğunu hakkında bilgi almak için maddeler arasındaki korelasyon önemli bir göstergedir. Güvenilirlik testleri için bunların dışında Hotelling’s T-Kare istatistiği ile ölçek maddelerin zorluk-kolaylık seviyelerinin anlaşılabilme durumu ile homojen yapısı ve Tukey’in toplanabilirlik testi istatistiği ile ölçek maddelerinin toplanabilir olma özelliği test edilmiştir. Ek olarak hazırlanan ölçek güvenilirliği sınıflar arası korelasyon katsayıları (ICC) kriterlerine göre kontrol edilerek, ölçek yarımlarının varyanslarının toplam varyans ile ne kadar benzeştikleri araştırılarak ölçeğin soru sıralanışı ve yapı özelliklerinin güvenilir ve geçerli olup olmadığı test edilmiştir (Özdamar, 2011: 615-617).

Çalışmada geliştirilen “Otellerin performans göstergelerinin mevcut durum ve yeşil kredi kullanma durumuna göre değişim gösterip göstermediği” araştırma sorusunun

testinde, parametrik hipotez testlerinden birisi olan Bağımlı İki Örnek t-Testi (Çiftleştirilmiş t-Testi) kullanılmıştır. Bağımlı iki örnek t-testi, n birimlik bir grupta, farklı zamanlarda ve/veya farklı işlemlerden elde edilmiş iki veri seti arasında anlamlı fark olup olmadığını test etmek için kullanılan bir yöntemdir (Özdamar, 2010: 304-305). Çalışmada çok değişkenli analiz teknikleri olarak faktör analizi altında açıklayıcı faktör analizi ve yapısal eşitlik modeli altında birinci düzey ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizleri kullanılmıştır.

Faktör analizi, birbirleriyle ilişkili değişkenlerden oluşan veri setini, birbirinden bağımsız ve daha az sayıda değişken içeren veri setine dönüştürmek, yeni oluşturulan veri setindeki değişkenlerden kavramsal olarak anlamlı yeni yapılar oluşturmak ve bir oluşumu etkileyen bu yapıların hangilerinin minör, hangilerinin majör etkene sahip yapılar olduğunu belirlemeye yarayan bir yöntemdir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 178; Özdamar, 2010: 224). Açıklayıcı ve doğrulayıcı olarak ikiye ayrılan faktör analizlerinden açıklayıcı faktör analizi, belli faktörler altında toplanan verilerin kuramsal yapının birebir göstergesi olup olmadığını ortaya koyarken doğrulayıcı faktör analizleri, ölçme aracı sonucunda elde edilen verilerin, söz konusu olguyu açıklamada geçerli yapılar olup olmadığını test eder (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 177).

Acaba belirlenen faktörler ile değişkenler arasında yeterli düzeyde ilişki var mı? Belirlenen faktörler orijinal yapıyı açıklamada yeterli mi? gibi sorulara yanıt bulabilmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılır (Özdamar, 2011: 250). Bir diğer deyişle doğrulayıcı faktör analizi, belirlenen faktör yapılarının teoride var olduğu iddia edilen yapı ile ne ölçüde uyduğunu göstererek, ölçeğin uyumluluğunu test eder (Hair vd., 2006: 774).

Doğrulayıcı faktör analizi yapabilmek için, normal dağılımlarda en az 100 veriden oluşan bir veri seti gerekmektedir (Şimşek, 2007: 55).

IV.4.Araştırmanın Kısıtları

Yapılan bu alan araştırmasının her araştırmada olduğu gibi bir dizi sınırlılıkları vardır. Bu araştırmanın sınırlılıkları maddeler halinde şu şekilde ifade edilebilir:

- Geliştirilen performans ölçeğine, müşteri memnuniyeti, çalışan tatmini, yasal sorumluluklar ve risk yönetimi gibi diğer performans kriterleri eklenmemiştir. Analiz aşamasında kullanılacak yöntemlerin bir kısmının ölçek parametre sayısı ile örneklem sayısı arasındaki ilişkili olmasından ötürü, bu kriterler ölçeğe dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla, yukarıda bahsedilen değişkenlerin ölçeğe eklenmesi açıklanan toplam varyansın artmasını sağlayabilirdi.

- Ölçek içerisinde katılımcılara önerilen banka kredisi, nitelikleriyle itibariyle tek bir kredi türünü temsil etmektedir. Dolayısıyla katılımcılar tarafından değerlendirilmesini istediğimiz performans kriterleri, katılımcıların alternatif kredilerin performans kriterlerinde yol açabileceği değişimleri değerlendirmeden veri sağlamalarına yol açmıştır. Performans kriterlerindeki değişim, alternatif kredilerin varlığı ile karşılaştırılabilseydi, katılımcıların yeşil kredilerin getiri ve bedelleri algılamaları hakkında daha net ve açıklayıcı görüşler öner sürülebilirdi.

- Nicel alan araştırması yalnızca 4 ve 5 yıldızlı ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmanın evreni ve örnekleme yönelik getirilebilecek bir eleştiri olan bu sınırlılığın sebebi, daha küçük işletmelerdeki finansman müdürü unvanına sahip çalışanların sıklıkla bulunmaması, bu nedenle de bir krediyi değerlendirme de yetkisi olmayan kişilerden bilgi toplanmasına engel olunmaktadır. Bununla birlikte alan araştırılması yalnızca Antalya bölgesi 4 ve 5 yıldızlı otellerinde gerçekleştirilmiştir. Antalya bölgesinde bulunan otellerin

büyük bir çoğunluğunun sayfiye oteli olması, finansman yöneticilerinin değerlendirmelerini diğer otel türlerine genelleme ile ilgili bir eleştiri olabilir. Ancak çalışmanın Antalya bölgesi otelleri üzerinde gerçekleştirilmesinin sebebi, yaklaşık 30 yıldır Türkiye'nin en başarılı sayılabilecek turizm kalkınma planı ile faaliyet gösteren bölgesinin otelleri üzerinde yapılabilecek bir çalışmanın, sürdürülebilir ve çevreci yaklaşımları destekleyen yeşil kredi kaynaklarına bakış açılarının araştırılması için doğru yer olduğunun düşünülmesidir.

- Otellerin finansman müdürleri ile gerçekleştirilen alan araştırmasında anketlerin geri dönüş oranının, % 50'nin altında kalması, çalışmaya ait bir diğer kısıt olup, evrene genelleme yapmada dikkatli olunması gerekmektedir. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul etmesine karşın, anketi yanıtlamayan % 57'lik bir kesiminde görüşlerinin alınması tam bir sonuç alınabilmesi için faydalı olacaktır.

IV.5.Araştırma Soruları

Tez çalışmasının nicel alan araştırmasının amacına yönelik, otellerin yeşil kredi algılamalarını öğrenmeye yönelik olarak geliştirilen 7 adet araştırma sorusu şu şekildedir:

Araştırma Sorusu 1: Antalya'da faaliyet gösteren 4 ve 5 yıldızlı otellerin betimleyici özellikleri nelerdir?

Bu araştırma sorusunun amacı, otel işletmelerinin türü, mülkiyet sahipliği, hukuki yapısı, banka kredisi kullanıp kullanmadıkları ve kullandıysa türü, yenileme yatırımları yapıp yapmadıkları ve yaptılarsa kullandıkları yabancı kaynak türü ve çevreci işletme olmanın otel için önemli olup olmadığı gibi tanımlayıcı özelliklerin belirlenmesidir.

Araştırma Sorusu 2: Otellerin performans göstergelerinin mevcut durumu ile yeşil kredi kullanma durumu performans göstergeleri arasında anlamlı farklılık var mı?

Bu araştırma sorusunun sorulmasının nedeni, finansman müdürlerinin, yeşil kredilerin niteliklerini göz önünde tutarak, katlanılacak bir finansal maliyetin oluşturacağı performans ile mevcut performans göstergeleri arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığını tespit etmektir. Performans açısından anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı hem ölçeklerdeki tüm değişkenlerin tek tek karşılaştırılmasıyla hem de ölçeklerin toplam skorlarını karşılaştırmak suretiyle araştırılacaktır.

Araştırma Sorusu 3: Otellerin performans göstergelerinin mevcut durumu, hangi faktör yapıları altında incelenebilir?

Bu araştırma sorusu ile otellerin mevcut durum performans göstergelerinin alt boyutlar şeklinde algılanıp algılanmadığı araştırılacaktır.

Araştırma Sorusu 4: Otellerin performanslarını ölçmek için geliştirilen ölçek geçerli bir ölçek mi dir?

Araştırmanın dördüncü araştırma sorusu ile otellerin çeşitli performans niteliklerini ölçmek üzere hazırlanan ve güvenilirliği analiz edilen ölçeğin geçerli bir ölçek olup olmadığı araştırılacaktır.

Araştırma Sorusu 5: Otellerin hangi beklentilerle yeşil kredi kullandıklarını açıklayan ölçek içerisindeki performans göstergeleri, alt boyutlar şeklinde mi algılanmaktadır?

Araştırmanın beşinci araştırma sorusu ile finansman yöneticilerinin yanıtladıkları performans göstergelerinin yeşil kredi kullanma durumundan, performans göstergelerinin mevcut durum puanlarının çıkartılmasıyla “hangi beklentilerle kredi

kullanacaklarını” gösteren ölçeğe ait faktör yapıları incelenecektir. Bu araştırma sorusu ile finans yöneticilerinin, nitelikleri belirtilen yeşil krediyi kullanma durumunda, performanslarında meydana gelecek değişikliği hangi alt boyutlar şeklinde algıladıkları araştırılacaktır.

Araştırma Sorusu 6: Otellerin performans göstergelerinin ait olduğu faktör boyutları “Mevcut Durum” ve “Yeşil Kredi Kullanma Durumuna” göre farklılaşır mı?

Araştırmanın altıncı sorusu ile işletmelerin performans göstergelerini algıladıkları boyutların, “mevcut durum” ve “yeşil kredi kullanma durumuna” göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılacaktır. Böylelikle, yeşil kredi kullanma durumunda ortaya çıkacağı düşünülen performans boyutlarına ilişkin algılamaların, mevcut performans göstergelerine göre farklılaşıp, farklılaşmadığı araştırılacaktır.

Araştırma Sorusu 7: Otellerin finansman müdürleri kullanım koşulları ve bedeller göre değerlendirdikleri yeşil kredileri, üst yönetime önerirler mi?

Araştırmanın son sorusu ile otellerin finansman müdürlerinin anket formunun öncesinde kullanım koşullarını, anket içerisindeki performans ölçeği sonrası bedellerini öğrendikleri yeşil kredileri, üst yönetime öneri olarak sunup sunmama eğilimleri araştırılmaktadır.

IV.6.Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirme

IV.6.1.Oteller ile Gerçekleştirilen Nicel Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Değerlendirme

Tez araştırmasının bu bölümünde 142 otelin finansman yöneticisi ile gerçekleştirilen nicel alan araştırmasına yönelik betimleyici (belirtici) ve ilişkisel istatistik analizlerinin bulguları ortaya konarak, araştırma sorularına yönelik değerlendirmeler yapılacaktır.

Bu bölümde öncelikle 142 katılımcının çalıştığı işletmeye ait özelliklere yer verilmektedir. Bu özelliklere kısaca değindikten sonra, araştırmada kullanılan ölçek maddelerine ilişkin betimsel analizlere yer verilerek, değerlendirmeler yapılmıştır.

IV.6.1.1.Otel İşletmelerinin Kategorik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Anket formlarını yanıtlayan otel yöneticilerine yöneltilen kategorik sorulara verilen yanıtlar Tablo 3’de sunulmuştur. Buna göre çalışmamıza katılım gösteren konaklama işletmelerin büyük oranının sahil oteli (% 78), mülkiyet sahipliklerinin tek sahipli patron ve ortaklık otelleri (% 40), hukuki yapılarının çoğunlukla anonim şirket (% 76) olduğu görülmüştür. Katılımcıların yatırım sürecinde ağırlıkla özsermaye ve yurtiçi banka kredileri kullandıkları, son 5 yılda otellerine yenileme yatırımı yapan işletmelerinin oldukça yüksek olduğu (% 80) ve bu yenileme yatırımlarını özsermaye (% 52) ve yurtiçi banka kredileri (% 39) kullanarak yaptıkları gözlenmiştir. Yeşil kredi kullanımının otellerin performans göstergelerinde yaratacağı değişimin araştırıldığı bu çalışmada, ölçek maddelerinin belirlenmesinde otellerin yeşil olmadan bekledikleri performans maddelerinin, performans göstergeleri olarak kullanılmasını destekleyecek şekilde, araştırmaya katılan otellerin % 86’sı için yeşil otel olmanın önemli olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3. Araştırmanın Kategorik Sorularına İlişkin İstatistikler (n=142)

Kategorik Değişkenler	N	%
1.İşletmenin Türü		
Şehir Oteli	20	14
Sayfiye Oteli	111	78
Eksik Veri	11	8
Toplam	142	100
2.Mülkiyet Sahipliği		
Tek Sahipli Yerel	57	40
Yerli Ortaklık	57	40
Yerli-Yabancı Ortaklık	2	1
Yabancı Sahipli	4	3
Franchising	2	1
Diğer	8	6
Eksik Veri	12	9
Toplam	142	100
3.Hukuki Yapı		
Anonim Şirket	108	76
Limited Şirket	21	15
Eksik Veri	13	9
Toplam	142	100
4.Yatırım Sürecinde Kullanılan Kaynak Türü		
Yurtiçi Banka Kredisi	68	48
Yurtdışı Banka Kredisi	14	10
Özsermaye	50	35
Eksik Veri	10	7
Toplam	142	100
5.Son 5 Yıl İçinde Yenileme Yaptınız Mı?		
Evet	114	80
Hayır	19	14
Eksik Veri	9	6
Toplam	142	100
6. Yenileme Yaptıysanız Hangi Kaynağı Kullandınız?		
Yurtiçi Banka Kredisi	45	39
Yurtdışı Banka Kredisi	10	9
Özsermaye	59	52
Eksik Veri	0	0
Toplam	114	100
7. Oteliniz İçin Yeşil (Çevreci) Bir İşletme Olmak Önemli Mi?		
Çok Önemlidir	61	43
Önemlidir	62	43
Orta Derece Önemlidir	10	7
Önemsizdir	3	2
Çok Önemsizdir	1	1
Eksik Veri	5	4
Toplam	142	100

IV.6.1.2. Performans Göstergelerinin Mevcut Durum ve Yeşil Kredi

Kullanma Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmada, katılımcılardan işletmelerine yönelik olarak 16 göstergeden oluşan performans maddelerini 1=çok kötü, 5=çok iyi olacak şekilde işaretlemeleri istenmiştir. Ölçekte yer alan ifadelerle göre öncelikle işletmelerinin mevcut durum performansını betimleyen katılımcılar, ardından özellikleri belirtilen bir yeşil kredi kullanmaları durumunda performanslarının nasıl olacağını betimlemişlerdir. Buna göre katılımcıların, % 66,51'i ölçekte belirtilen performans göstergelerine göre mevcut durumlarını iyi ve üzeri olduğunu belirtirken, % 26,19'u performanslarını orta, % 6,51 kötü ve % 1'den düşük bir kısmı ise çok kötü olarak değerlendirmişlerdir. Katılımcılar, mevcut performans göstergelerinden göre 'çok iyi' oldukları göstergeleri % 45,77 ile borçları ödeme gücü, % 40,85 ile kurumsal ekonomik itibar, % 35,21 ile çevre yasalarına uyma ve kurumsal sosyal itibar olarak belirtmişlerdir. Performans göstergelerinden karlılık durumu, fiyat rekabet gücü ve sezonluk yenileme yatırımı yapabilme gücü göstergeleri katılımcılar tarafından ağırlıklı olarak orta ve iyi olarak değerlendirilmiştir. Ölçek maddeleri içerisinde en başarılı bulunan performans göstergeleri % 63,38 ile doluluk oranları, % 61,27 ile misafir geceleme sayıları, % 50,7 ile enerji maliyet kontrolü, % 49,3 ile su maliyet kontrolü ve ürün hizmet çeşitliliği almıştır. Tablo 4' de ölçek maddelerine ilişkin verilen cevapların yüzdeleri bulunmaktadır.

Tablo 4. Otellerin Performans Göstergelerinin Mevcut Durum İstatistikleri (n=142)

Mevcut Durum Performans Göstergeleri	Çok Kötü(1)	Kötü (2)	Orta (3)	İyi (4)	Çok İyi (5)
Elektrik maliyet kontrolü	% 2.1 (3)	% 7.75 (11)	% 28.17 (40)	% 50.7 (72)	% 11.27 (16)
Su maliyet kontrolü	% 0.7 (1)	% 9.15 (13)	% 28.17 (40)	% 49.3 (70)	% 12.68 (18)
Atık maliyet kontrolü	% 3.52 (5)	% 13.38 (19)	% 35.21 (50)	% 40.85 (58)	% 7.04 (10)
Doluluk oranları	% 1.41 (2)	% .7 (1)	% 16.9 (24)	% 63.38 (90)	% 17.61 (25)
Operatör ve acenteler ile pazarlık gücü	% 1.41 (2)	% 10.56 (15)	% 28.17 (40)	% 44.37 (63)	% 15.49 (22)
Yeni pazarlara giriş	% .7 (1)	% 8.45 (12)	% 40.14 (57)	% 42.25 (60)	% 8.45 (12)
Ürün ve hizmet çeşitliliği	% .7 (1)	% 3.52 (5)	% 24.65 (35)	% 49.3 (70)	% 21.83 (31)
Sosyal sorumluluk faaliyetleri	% .7 (1)	% 12.68 (18)	% 35.21 (50)	% 40.85 (58)	% 10.56 (15)
Kurumsal sosyal itibar	% .7 (1)	2.82% (4)	% 14.08 (20)	% 47.18 (67)	% 35.21 (50)
Kurumsal ekonomik itibar	% 0 (0)	% 2.11 (3)	% 14.79 (21)	% 42.25 (60)	% 40.85 (58)
Çevre yasalarına uyması	% 0 (0)	% 2.82 (4)	% 18.31 (26)	% 43.66 (62)	% 35.21 (50)
Borçları ödeme gücü	% 0 (0)	% 4.23 (6)	% 10.56 (15)	% 39.44 (56)	% 45.77 (65)
Karlılık durumu	% 0 (0)	% 6.34 (9)	% 41.55 (59)	% 47.18 (67)	% 4.93 (7)
Fiyat rekabet gücü	% 0 (0)	% 10.56 (15)	% 30.99 (44)	% 47.89 (68)	% 10.56 (15)
Sezonluk yenileme yapabilme gücü	% 0 (0)	% 7.04 (10)	% 35.92 (51)	47.89% (68)	% 9.15 (13)
Toplam	% 0.79	% 6.51	% 26,19	% 47,36	% 19,15

*Parantezlerin içindeki rakamlar ilgili yanıtı veren kişi sayısını göstermektedir.

Katılımcıların yanıtladığı bir diğer ölçek aynı performans göstergelerinin yeşil kredi kullanma durumuna göre değerlendirilmelerine yöneliktir. Ölçeğin öncesinde kullanım özellikleri verilen kredinin niteliklerini değerlendirerek, performanslarının nasıl etkilenebileceğini işaretleyen katılımcıların yanıtlarına göre bu özellikte bir kredi kullanmaları durumunda daha önce “iyi” olarak nitelendirilen performans göstergelerinde fazla bir değişiklik ortaya çıkmazken, “kötü”, “orta” ve “çok iyi” olarak nitelendirilen

özelliklerde belirgin değişiklikler olduğu ortaya çıkmıştır. Tablo 6’da gösterilen bulgulara göre, katılımcıların % 84,47’si “yeşil kredi” kullanmaları durumunda performans göstergelerinin iyi ve üzeri olacağını ifade etmiştir. Katılımcıların % 54,93’ü borçları ödeme gücünün, % 50,7’si çevre yasalarına uymasının, % 49,3’ ü kurumsal sosyal itibarının, % 47,89’u kurumsal ekonomik itibarlarının ve % 40,85’i ise yenileme yapabilme güçlerinin yeşil kredi kullanmaları durumunda “**çok iyi**” olacağını düşünmektedir. Tablo 5’ de ölçek maddelerine ilişkin verilen betimleyici istatistikleri sunulmaktadır.

Tablo 5. Otellerin Performans Göstergelerinin Yeşil Kredi Kullanmaları Halindeki İstatistikleri (n=142)

YEŞİL KREDİ KULLANMA HALİNDE PERFORMANS GÖSTERGELERİ	Çok Kötü(1)	Kötü (2)	Orta (3)	İyi (4)	Çok İyi (5)
Elektrik maliyet kontrolü	% 1.41 (2)	% 4.93 (7)	% 10.56 (15)	% 54.93 (78)	% 28.17 (40)
Su maliyet kontrolü	% 2.11 (3)	% 3.52 (5)	% 12.68 (18)	% 58.45 (83)	% 23.24 (33)
Atık maliyet kontrolü	% 3.52 (5)	% .7 (1)	% 12.68 (18)	% 60.56 (86)	% 22.54 (32)
Doluluk oranları	% 2.11 (3)	% 1.41 (2)	% 9.15 (13)	% 55.63 (79)	% 31.69 (45)
Operatör ve acenteler ile pazarlık gücü	% 1.41 (2)	% 2.82 (4)	% 16.9 (24)	% 44.37 (63)	% 34.51 (49)
Yeni pazarlara giriş	% 1.41 (2)	% 2.82 (4)	% 15.4 (22)	% 54.93 (78)	% 25.35 (36)
Ürün ve hizmet çeşitliliği	% 0.7 (1)	% .7 (1)	% 10.56 (15)	% 52.82 (75)	% 35.21 (50)
Sosyal sorumluluk faaliyetleri	% 1.41 (2)	% 3.52 (5)	% 11.27 (16)	% 52.82 (75)	% 30.99 (44)
Kurumsal sosyal itibar	% 1.41 (2)	% 1.41 (2)	% 8.45 (12)	% 39.44 (56)	% 49.3 (70)
Kurumsal ekonomik itibar	% 2.11 (3)	% .0 (0)	% 8.45 (12)	% 41.55 (59)	% 47.89 (68)
Çevre yasalarına uyması	% 2.11 (3)	% 0.7 (1)	% 8.45 (12)	% 38.03 (54)	% 50.7 (72)
Borçları ödeme gücü	% 2.11 (3)	% 0.7 (1)	% 8.45 (12)	% 33.8 (48)	% 54.93 (78)
Karlılık durumu	% 1.41 (2)	% 4.23 (6)	% 19.01 (27)	% 55.63 (79)	% 19.72 (28)
Fiyat rekabet gücü	% 2.11 (3)	% 1.41 (2)	% 16.2 (23)	% 49.3 (70)	% 30.99 (44)
Sezonluk yenileme yapabilme gücü	% 0.7 (1)	% 2.82 (4)	% 10.56 (15)	% 45.07 (64)	% 40.85 (58)
Toplam	% 1.72	% 2.16	% 11.66	% 49.43	% 35.04

Yukarıda verilen yüzdesel istatistiklere ek olarak, katılımcıların 1 ile 5 puan arasında puanladıkları performans göstergelerine ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Katılımcıların Ölçekte Yer Alan Performans Göstergelerine İlişkin Verdikleri Puanların Betimleyici İstatistikleri (n=142)

Performans İfadeleri	Şu andaki durum performansı		Yeşil kredi kullanıldığında performans	
	Ortalama	St. Sapma	Ortalama	St. Sapma
Elektrik maliyet kontrolü	3,61	,866	4,04	,846
Su maliyet kontrolü	3,64	,845	3,97	,833
Atık maliyet kontrolü	3,35	,923	3,98	,838
Doluluk oranları	3,95	,708	4,13	,801
Misafir geceleme sayısı	3,97	,714	4,17	,799
Operatör ve acenteler ile pazarlık gücü	3,62	,920	4,08	,868
Yeni pazarlara giriş	3,49	,797	4,00	808
Ürün ve hizmet çeşitliliği	3,88	,812	4,21	,713
Sosyal sorumluluk faaliyetleri	3,48	,873	4,08	,829
Kurumsal sosyal itibar	4,13	,810	4,34	,807
Kurumsal ekonomik itibar	4,22	,773	4,33	,805
Çevre yasalarına uyması	4,11	,800	4,35	,834
Borçları ödeme gücü	4,27	,816	4,39	,841
Karlılık durumu	3,51	,692	3,88	,821
Fiyat rekabet gücü	3,58	,819	4,06	,849
Sezonluk yenileme yapabilme gücü	3,59	,755	4,23	,802
Ortalama	3,78	,560	4,14	,658

Tablo 7’de ölçek maddelerine ilişkin ortalama skorlar ve standart sapmalar verilmiştir. Ölçek maddeleri incelendiğinde en yüksek değişimin, “sezonluk yenileme yapabilme gücü” (3,59 / 4,23), “sosyal sorumluluk faaliyetleri” (3,48 / 4,08), “yeni pazarlara giriş” (3,49 / 4,00), “fiyat rekabet gücü” (3,58 / 4,06), “operatör ve acentalarla

pazarlık gücü” (3,62 / 4,08), “elektrik maliyet kontrolü” (3,61 / 4,04) ve “atık maliyet kontrolü” (3,35 / 3,98) değişkenlerinde ortaya çıktığı görülmektedir.

IV.6.1.3.Mevcut Durum ve Yeşil Kredi Kullanma Halindeki Performans Göstergelerine İlişkin Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Güvenilirlik, “test veya ölçek sonuçlarının kavramsal yapıya ilişkin olguyu doğru bir şekilde ortaya çıkarması; ölçüm aracının farklı yerlerde, farklı zamanlarda ve aynı ana kütlede seçilen farklı örnek kütlelerde uygulandığında benzer sonuçları vermesi” olarak tanımlanabilir (Şencan, 2005: 8). Diğer bir deyişle, ölçek maddelerinin hedeflenen bilgi fonksiyonunu gerçekleştirme” derecesidir (Şencan, 2005: 8). Özdamar (2011: 604), güvenilirlik analizleri yapılabilmesi için, (a) ölçeklerin çok sayıda ve birbiriyle ilişkili soru içermesi, (b) ölçeklerin rastgele seçilen deneklere uygulanması, (c) ölçekte yer alan sorulara verilen cevapların toplanabilir özellikte olması ve (d) skor değerlerinin aralıklı ya da yaklaşık aralıklı ölçekli veriler olması koşullarının dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Güvenilirliğin hesaplanmasında kullanılan yöntemlerden birisi olan Cronbach Alfa katsayısı, soruların varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile bulunan ağırlıklı bir standart değişim ortalamasıdır ve ölçek maddelerinin türdeş bir yapıyı ölçüp ölçmediğini değerlendirir (Özdamar, 2011: 604-605).

Buna göre, her iki duruma göre yanıtlanan ölçek maddeleri incelendiğinde, güvenilirliğin bir göstergesi olan Cronbach Alfa test değerleri, araştırma ölçeğinin çok yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir (Özdamar, 2011: 605). Ölçekler içerisinde ölçekleri bozan herhangi bir madde olmadığı, ölçeklerin her ikisinin de toplanamazlık yoktur hipotezine göre analiz edilen “Tukey’in Toplanabilirlik Testine” göre toplanabilir özellikte olduğu ($p > 0,05$), Hotelling’s T-kare istatistiği sonucuna göre

ölçeklerin homojen bir yapıda ve çoklu normal dağılımdan geldiği söylenebilir ($p < 0,001$) (Özdamar, 2011: 615-617).

Tablo 7. Ölçeklere İlişkin Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Performans Göstergeleri	Mevcut Durum Performans Göstergeleri		Yeşil Kredi Kullanma Durumunda Performans Göstergeleri	
	Soru Bütün Korelasyon Değeri	Soru Silindiğinde Oluşan Cronbach Alfa Değeri	Soru bütün Korelasyon	Soru silindiğinde Cronbach Alpha
Elektrik maliyet kontrolü	0,647	0,924	0,769	0,961
Su maliyet kontrolü	0,647	0,924	0,790	0,961
Atık maliyet kontrolü	0,630	0,924	0,724	0,962
Doluluk oranları	0,512	0,927	0,759	0,961
Operatör ve acenteler ile pazarlık gücü	0,741	0,921	0,743	0,962
Yeni pazarlara giriş	0,655	0,924	0,766	0,961
Ürün ve hizmet çeşitliliği	0,749	0,921	0,763	0,962
Sosyal sorumluluk faaliyetleri	0,594	0,925	0,733	0,961
Kurumsal sosyal itibar	0,647	0,924	0,806	0,960
Kurumsal ekonomik itibar	0,693	0,923	0,844	0,960
Çevre yasalarına uyması	0,729	0,922	0,819	0,960
Borçları ödeme gücü	0,642	0,924	0,812	0,961
Karlılık durumu	0,612	0,925	0,722	0,962
Fiyat rekabet gücü	0,709	0,922	0,724	0,962
Sezonluk yenileme yapabilme gücü	0,520	0,927	0,677	0,963
Ölçeğin Toplam Cronbach Alfa Değeri	0,928		0,964	
Ölçeğin ilk yarısı için Cronbach Alfa	0,852		0,924	
Ölçeğin ikinci yarısı için Cronbach Alfa	0,899		0,943	
Ölçeğin madde bütün korelasyon değeri aralığı	0,520 – 0,749		0,677 – 0,844	

Tablo 7 incelendiğinde “Mevcut Durum Performans Göstergeleri” ölçeğinin Cronbach Alfa istatistiğinin 0,928 “Yeşil Kredi Kullanıma Durumunda Performans Göstergeleri” ölçeğinin Cronbach Alfa istatistiği ise 0,964 olduğu görülmektedir. Özdamar (2011) ve George vd.’nin (2003) belirttiği üzere $0,70 \leq \alpha < 0,90$ aralığındaki bir Alfa değeri güvenilirliğin oldukça iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeklerin toplanabilir bulunması, ölçeklerin bir bütün halinde ortalama skorları alınarak, fark testlerine sokulması açısından önemlidir. Bir ölçek içerisindeki maddelerin toplanabilir olması aynı zamanda, maddelerin benzer bir yapıya ait olduğunu ve bu yapıyı ölçmede güvenilir olduklarını göstermesi bakımından manidardır. Ölçekler, Cronbach Alfa istatistiklerinin yanı sıra “İkiye Bölünmüş (Split Half – Bağımlı İki Örnek t-Testi) olarak adlandırılan yöntem istatistiği ile de hesaplanmıştır. Ölçekleri iki parçaya ayırıp, yarımlar arası güvenilirliği Cronbach Alfa katsayıları ile hesaplayan bu yöntemin (Özdamar, 2011: 608; Şencan, 2005: 240) güvenilirlik katsayısı olarak Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Buna göre iki bölme yönteminin “mevcut durum performans göstergeleri” ölçeğinin ilk yarımı için 0,852, ikinci yarım için ise 0,899 ve iki yarım arasındaki korelasyon 0,774 olarak bulunmuştur. “yeşil kredi kullanma durumunda performans göstergeleri” ölçeği için ilk yarım istatistikleri 0,924, ikinci yarım istatistikleri 0,943 ve iki yarım arasındaki korelasyon 0,892 olarak bulunmuştur.

IV.6.1.4.Mevcut Durum ile Yeşil Kredi Kullanma Durumu Performans Göstergeleri Arasındaki Farklılığa İlişkin Araştırma Sorusunun Sınanması

Güvenilirlik analizleri sonucunda yüksek düzeyde güvenilir bulunan ölçeklerin aynı zamanda toplanabilir özellikte olmaları, araştırmanın bu kısmında yapılacak farklılık testi açısından önemlidir. Buna göre bir işletmenin mevcut performansı ile kredi kullanmasına durumundaki performans göstergeleri arasında istatistiksel açıdan manidar

farklılıkların bulunması gerekir. Aksi halde araştırmanın kalan kısmında kredi kullanmadan önceki ile sonraki durum arasındaki farklılıklar, önemi olmayan bir sonuç üzerinden değerlendirilmeye devam edilecektir ve bu durum gerek araştırmanın önemi gerekse bulguların yorumlanması kısmında önemli soru işaretleri çıkartacaktır. Bu nedenle, Bağımlı İki Örnek t-Testi ile öncelikle otellerin “Mevcut Durum Performansı” ve “Yeşil Kredi Kullanma Durumu Performansı” arasında hem toplam skorların hem de ölçeklerde yer alan göstergelerin ortalama skorlarının karşılaştırılması yoluyla, istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olup olmadığı araştırılmıştır. Bağımlı İki Örnek t-Testi, n birimlik bir grupta, farklı zamanlarda ve/veya farklı işlemlerden elde edilmiş iki veri seti arasında anlamlı fark olup olmadığını test etmek için kullanılan bir yöntemdir (Özdamar, 2010: 304-305). Tablo 8’deki sonuçlar incelendiğinde “Mevcut Durum Performans” ölçeği ile “Yeşil Kredi Kullanma Durumunda Performans” ölçekleri toplam skorları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p < 0001$). Ölçeklerin toplanabilir özellikte olmasından dolayı, toplam skorlar karşılaştırılabilmiştir. Bağımlı İki Örnek t-Testi analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan finans müdürlerinin performans göstergeleri hakkındaki düşüncelerinin, yeşil kredi kullanma lehine doğru pozitif farklılık gösterdiği söylenebilir (3,78 / 4,14). Bu durumda araştırmanın ikinci araştırma sorusuna yönelik, iki ölçek ortalama puanları arasında ileri düzeyde önemli fark bulunduğu söylenebilir ($|t| \geq t_{0,001, sd} / |-5,556| > 3,357$).

Tablo 8. Ölçekler Arası Bağımlı İki Örneklem t-Testi Sonuçları

Çiftler	Çiftleştirilmiş Farklılıklar					t-değeri	S.D	Anlam Düzeyi (p)	Çiftler Arası Korelasyon	Çiftler Arası Korelasyon Anlam Düzeyi (p)
	Ortalama	St. Sapma	St. Hata Ort.	% 99 Güven Aralığında Farklılıklar						
				En düşük	En yüksek					
X / Y	-,36356	,77972	,06543	-,53441	-,19270	-5,556	141	,000***	0,189	0,024

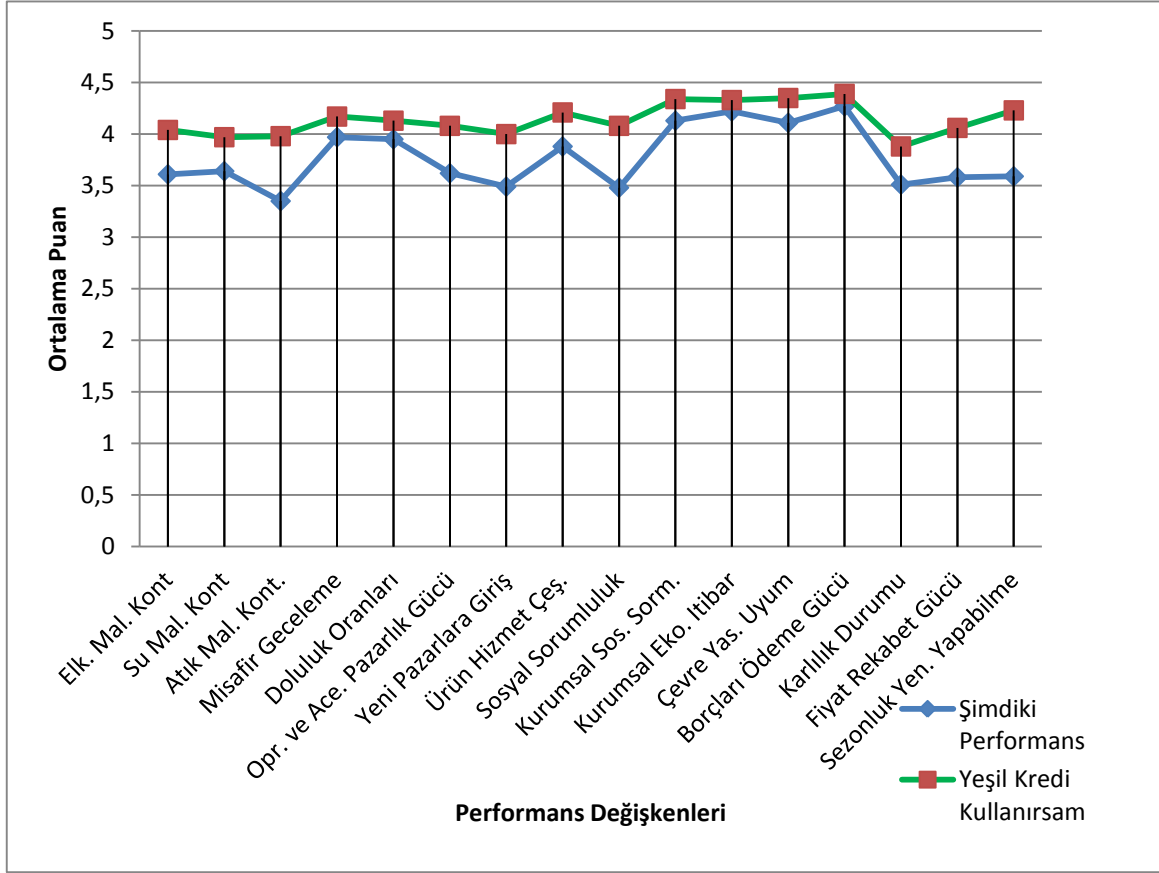
X= Mevcut durum performans ölçeği

Y= Yeşil kredi kullanma durumu performans ölçeği

p≤0,001

Bununla birlikte iki farklı durumda sorgulanan benzer 16 performans göstergesi de teker teker birbirleriyle çiftleştirilerek, Bağımlı İki Örneklem t- Testine sokulmuştur. Yapılan analiz sonucunda yalnızca “kurumsal ekonomik itibar” (4,22 / 4,33) ve “borçları ödeme gücü” (4,27 / 4,39) performans göstergelerinin, mevcut durum ya da yeşil kredi kullanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p \geq 0,05$). Ölçeklerde yer alan diğer 14 maddenin tümünün, yeşil kredi kullanma lehine önemli düzeyde anlamlı farklılığa sahip olduğu bulunmuştur ($p < 0,001$). Maddeler arasındaki farklılıkların daha net görülebilmesi adına aşağıdaki Şekil 7 incelenebilir.

Şekil 7. Ölçek Maddelerinde Yer Alan Performans Göstergelerinin Mevcut Durum ve Yeşil Kredi Kullanma Durumuna Göre Grafikselleştirilmesi

IV.6.1.5. Açıklayıcı Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizler

Şencan (2005), geçerlilik kavramını, test puanlarının sonuç çıkarmak için uygun, anlamlı ve yararlı olması biçiminde tanımlamış, elde edilen verilerin amaca yönelik yararını belirleyen bir kanıt olduğunu belirtmiştir. Bulunan istatistiksel analizlerin ve bulguların değeri, geçerlilik argümanının sağlamlığına bağlıdır (Şencan, 2005:723). Bu çalışmada, içerik, gerçeklik ve yapı geçerliliği türlerinden, faktör analizi yöntemiyle ölçeklerin yapısal geçerlilikleri test edilmiştir. Alan yazın taraması ile daha önce yapılan araştırmaların ölçek maddelerinin yanı sıra yarı yapılandırılmış mülakat görüşmeleri

sonucu elde edilen madde havuzundaki ifadeler ölçeğe yerleştirilmiştir (“Operatör ve acenteler ile pazarlık gücü, sezonluk yenileme yapabilme gücü, doluluk oranları”).

Bu nedenle yeni eklenen maddeler ile birlikte ölçek maddelerinin, alan yazında var olan performans boyutlarının birer alt göstergeleri olup olmadığı ve doğru boyutlar altında yer alıp almayacağına araştırılması için açımlayıcı faktör analizi uygulanmasını gerektirmiştir. Faktör analizi ile amaç, alan yazındaki kavramsal altyapıdan çalışmanın amacına yönelik geliştirilen ölçeğin doğru boyutlar altında toplanıp toplanmadığını, yani sürecin doğasını keşfetmektir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 189). Araştırmanın amacı olan otellerin mevcut performans durumlarının, çevreye duyarlı yeşil kredi olanağı sunulsa, önemli derecede farklılaşıp farklılaşmayacağı sorusuna yanıt bulabilmek için öncelikle performansların doğru bir ölçek ile ölçülüp ölçülmediğini göstermek olacaktır. Ayrıca, Cronbach Alfa istatistiği, belirlenecek tüm faktör yapıları için ayrı ayrı tekrar hesaplanarak, temel güvenilirlik analizi ile faktörler arası güvenilirlik sonuçları karşılaştırılarak, ölçüm aracının güvenilirliği ve iç tutarlılığı tekrar test edilmiş olacaktır.

IV.6.1.5.1.Otellerin Performans Göstergelerinin Mevcut Durum Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Daha önce normal dağılım ve güvenilirlik analizleri yapılan ölçeğe ait maddelerin, kuramdan gelen bilgiler ışığında farklı alt faktör yapılarına ayrılıp ayrılmadığının analizi için, veri setindeki maddelere boyut indirgemenin bir yolu olarak faktör analizi yapılmıştır. Veri setinin faktörleşmeye uygun hale gelmesi için, normal dağılıma uygun bir veri seti olması gerekmektedir. Sapan değerlerinin analizi ve çok değişkenli normal dağılım analizleri sırasında 2 adet katılımcının cevapları sapan veri olduğundan ölçekten çıkarılmasıyla faktör analizine 140 veri ile girilmiştir. Temel

bileşenler yöntemi ve Quartimax dönüştürme yöntemi kullanılarak özdeğeri 1'in üzerinde, binişiklik) sorunu göstermeyen (maddeler arası yük değer farkları 0,100'den fazla) (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 223) ve faktör yük kabul düzeyi 0,50'nin altında olmayan maddelerden meydana gelen faktör yapıları tercih edilmiştir. Ek olarak veri yapısının örnekleme ile uygunluğunun bir ölçütü olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve verilerin çok değişkenli (birbirleriyle ilişkili) bir yapıya sahip olup olmadığının bir göstergesi olarak Barlett Küresellik testleri yapılmıştır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 213).

Elde edilen ilk sonuçlar, örnekleme hacmi ile veri yapısının uygunluğunu test eden bir ölçüm olan KMO ve verilerin çok değişkenli normal bir dağılımdan gelip gelmediğine bir gösterge olan küresellik testleri istatistiksel açıdan yüksek ve manidar olmasına karşın, veri maddelerinin doğru faktörlere dağılmasıyla ilgili problem olduğu gözlenmiştir. “Kurumsal ekonomik itibar”, “Doluluk oranları” ve “Misafir geceleme Sayısı” maddelerinin birden fazla faktör yapısına dağılarak, binişiklik gösterdiği belirlenmiştir. İlgili maddelerin tek tek ölçekten çıkarılmasıyla, faktör analizi yenilenmiş, buna karşın 3 maddenin birden ölçekten çıkarılması sonucunda diğer maddelerin doğru faktörlere ve kabul edilebilir yük değeri üzerinde faktörleştiği görülmüştür. Analizlerin tekrarlanması ardından, ilk etapta 4 faktör boyutu ile varyansın % 72,665'ini açıklayan maddeler, sorunlu maddelerin ölçekten çıkartılması 3 faktör yapısında toplanarak, varyansın % 68,606'sını açıklamıştır. Özdeğeri 1'in üzerinde 3 alt faktöre ayrılan ölçeğin KMO test istatistiği 0,907, Bartlett küresellik testi sonucu ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.001$). Maddelerin dağıldığı faktör boyutları incelendiğinde, maddelerin kuramda bahsedilen boyutlar ile ilişkili olduğu gözlenmiştir. Buna göre; “ekonomik ve finansal performans”, “maliyet kontrol performansı” ve “sosyal performans” alt

boyutlarının, otel işletmelerinin mevcut performanslarını açıklayıcı birer alt faktörler olduklarına karar verilmiştir. Aşağıdaki Tablo 9’da faktör yükleri boyutlara göre verilmiş ve her bir faktör yapısının güvenilirlikleri ve ortalama skorları ayrıca hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, açıklanan varyans oranı (% 68,606) geliştirilen bu ölçeğin bir otel işletmesine ait performansları ölçmede yeterli bir ölçek olduğu söylenebilir. Analize dâhil edilen değişkenler ile ilgili toplam varyansın 2/3’ü kadar miktarın açıklanması önemli bir açıklayıcılık olarak değerlendirilebilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 197). Toplam açıklanan varyansda en çok açıklayıcılığı % 43 ile işletmelerin “Ekonomik performanslar” faktörü yapmaktadır. Bu faktörün geliştirilen ölçek için ana faktör olduğu görülmektedir. Toplam açıklanan varyansa katkı yapan diğer faktörler ise % 13 ile “Maliyet kontrol performansı ve % 12 ile “Sosyal performans” faktörleri olmuştur. Buna göre; mevcut duruma ya da yeşil kredi kullanma durumuna göre aynı performans göstergelerinden oluşan ölçeğin açıklayıcılığının yeterli ve örneklem hacmi ile veri yapısının uygunluğunu test eden bir ölçüm olan KMO değerinin $0,90 >$ üzeri çıkarak mükemmel uyumda olduğu söylenebilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 197).

Tablo 9. Mevcut Durum Performans Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Madd e	Varyan s	Özdeğer	Ortalama
Faktör 1: Ekonomik Performans (7 madde)		43,432	5,646	3,71
Operatör ve acenteler ile pazarlık gücü	,815			
Fiyat rekabet gücü	,796			
Karlılık durumu	,787			
Borçları ödeme gücü	,754			
Yeni pazarlara giriş	,750			
Ürün ve hizmet Çeşitliliği	,670			
Sezonluk yenileme yapabilmesi	,657			
Cronbach Alfa = 0,875				
Faktör 2: Maliyet Kontrol Performansı (3 madde)		13,044	1,696	3,55
Su maliyet kontrolü	,758			
Atık maliyet kontrolü	,684			
Elektrik maliyet kontrolü	,681			
Cronbach Alfa = 0,873				
Faktör 3: Sosyal Performans (3 madde)		12,131	1,577	3,93
Kurumsal sosyal itibar	,697			
Sosyal sorumluluk faaliyetleri	,683			
Çevre yasalarına uyum	,560			
Cronbach Alfa = 0,833				

Quartimax rotasyonlu temel bileşenler analizi; Açıklanan toplam varyans= % 68,606;

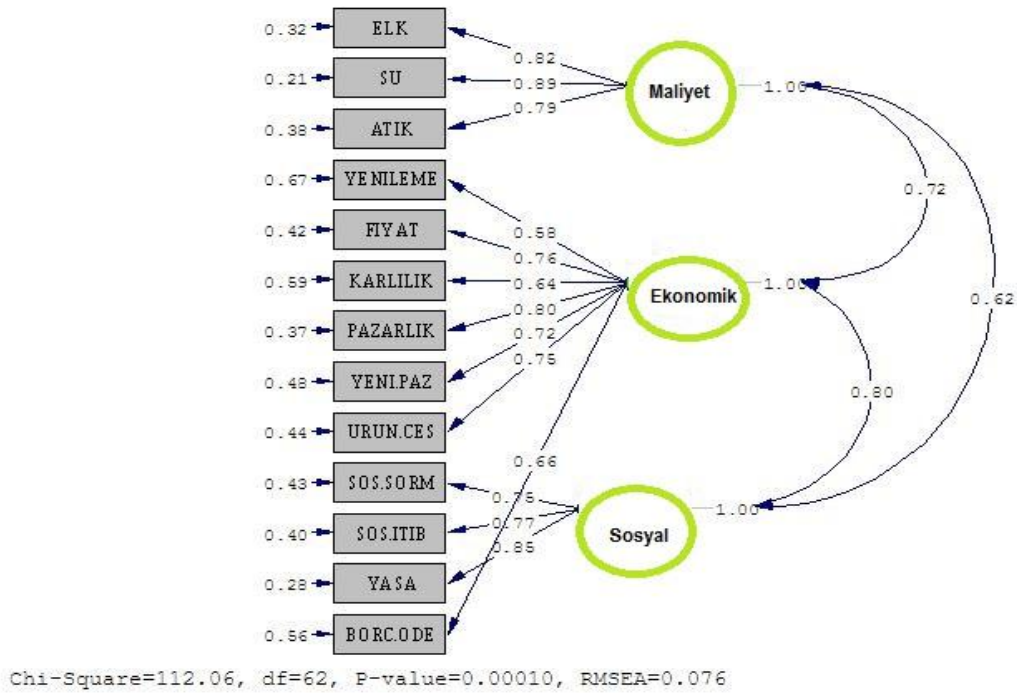
Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluk ölçümü=, 907;

Bartlett'in Küresellik Testi: $X^2 = 1022,967$, s.d= 78, $p < 0,001$

Otel işletmelerinin performanslarını ölçmek üzere geliştirilen ölçeğe, yapısal eşitlik istatistik paket programı kullanılarak, birinci düzey ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Faktör analizi sonuçlarına göre performans gözlenen değişkenlerinin hangi örtük yapıya ait olduğu belirlenmiştir. Buna karşın açımlayıcı faktör analizi, belli faktörler altında toplanan yapıların kuramsal yapının birer göstergeleri olup olmadığı ortaya koymaya çalışırken, doğrulayıcı faktör analizleri, ölçme aracı sonucu elde edilen verilerin, söz konusu olguyu açıklamada geçerli yapılar olup olmadığını test eder (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 177). Acaba belirlenen faktörler ile gözlenen değişkenler arasında yeterli düzeyde ilişki var mı? Belirlenen faktörler orijinal yapıyı açıklamada yeterli mi? gibi sorulara yanıt bulabilmek için (Özdamar, 2011: 250) veriler doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Faktör analizinde etiketlenen faktör yapıları

altında yer alan değişkenlerin, gerçekten o faktör yapılarına ait olup olmadığını beklenen ve gözlenen kovaryans matrisi değerleri ve t-Testi anlamlılık değerleri ve regresyon katsayıları ile açıklamaya çalışan yapısal eşitlik modelleri çok katı istatistiksel bir test sürecidir (Kline, 2005 aktaran, Şimşek, 2007: 5). Sağlam bir teorik temele sahip olmaya çalışmaların açılımlayıcı faktör analizi sonuçları çok iyi olsa dahi doğrulayıcı faktör analizi aşamasında istenmeyen sonuçlarla karşılaşılabilir (Şimşek, 2007: 5). Buna göre, otel işletmelerinin performanslarını ölçmeye çalışan ölçeğe, doğrulayıcı faktör analizi uygulanarak, Şekil 8 ortaya çıkmıştır.

Şekil 8. Mevcut Performans Ölçeği DFA Yol Diyagramı

Yukarıda şekli incelediğimiz zaman, ekonomik, maliyet ve sosyal örtük değişkenlerinin, 13 adet gözlenen değişken tarafından açıklandığı görülmektedir. Buna

göre öncelikle yapının uyum iyiliklerinin yorumlanmasından önce, gözlenen değişkenlere ait kritik t- değeri istatistiklerini incelemek gerekmektedir. Modelin T-values kısmını aktif hale getirdiğimizde, eğer modeldeki gözlenen değişkenlerden örtük değişkene doğru uzanan kırmızı renkte bir ok görülüyorsa, ilgili değişkenin 0.05 veya 0.01 düzeyinde anlamlı olmadığını anlamına gelir. 0.5 düzeyinde anlamlılık için kritik t-değeri 1,96 iken, 0.01 düzeyinde anlamlılık için 2,576'dır (Jöreskog ve Sörbom, 1994 aktaran, Şimşek, 2007: 86). Buna göre gözlenen değişkenlerin t-değerleri 7,11 ile 12,78 arasında bir değişiklik göstererek, 0.01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bununla birlikte örtük değişkenler olan “Sosyal”, “ekonomik” ve “maliyet kontrol” performans boyutlarının arasındaki ilişkinin anlamlılığına yönelik t-değerleri 9,35 ile 17,31 arasında değişiklik göstererek, 0,01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

DFA yaptığımız ölçeğin, en önemli uyum iyiliklerinde iki tanesini, Şekil 8'in altında görmekteyiz. Gözlenen ve beklenen kovaryans matrisi arasında fark yoktur hipotezine dayanan Ki-kare uyum indeksinin örneklem büyüklüğüne duyarlılığı nedeniyle, önerilen Ki-karenin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilen sonucun, 2 veya 2,5'in altında olması mükemmel uyuma işaret eder (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 267-268). Buna göre $112,06 / 62 = 1,8074$ sonucu modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir. Diğer bir önemli uyum iyiliği olan, Steiger ve Lind tarafından geliştirilen RMSEA değeri, yaklaşık hataların karekökü anlamına gelen uyum iyiliğinin $\leq 0,5$ olması mükemmel uyumu, 0,06 – 0,08 aralığında olması ise modellerin iyi uyuma sahip olduğunu gösterir (Özdamar, 2010, 254; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 271). Ölçeğin RMSEA uyum iyiliğinin, 0,07 olması yine ölçeğin iyi derecede uyuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğe ait diğer uyum iyilikleri ve alan yazındaki karşılıkları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Yapısal Eşitlik Modelinde Uyum İndeksi Kriterleri ve Analiz Sonuçları 1

Uyum İyilikleri	Kriter	Kabul Noktası	Model Sonucumuz
GFI	≥ 0.90	İyi uyum	0,90
	≥ 0.95	Mükemmel Uyum	
RMR	≤ 0.05	Mükemmel Uyum	0,035
NNFI	≥ 0.90	İyi uyum	0,97
SRMR	≤ 0.08	İyi Uyum	0.053
NFI	≥ 0.90	İyi uyum	0,95

(**Kaynak:** Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 271)

Yukarıdaki uyum iyilikleri değerlendirildiğinde, otel işletmelerin performans değişkenlerini inceleyen ölçeğimizin yüksek uyum iyiliklerine sahip olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, modeldeki standardize edilmiş çözümlene değerleri incelendiğinde tüm gözlenen değişkenlerin örtük değişkenlerinin oldukça iyi birer temsilcileri olduğu söylenebilir. Analiz sonuçları kontrol edildiğinde programın herhangi bir modifikasyon önerisi vermediği görülmüştür.

Birinci düzey doğrulayıcı analiz bitirildikten sonra, ekonomik, maliyet ve performans değişkenlerinin, bağlı olduğu ana gizil değişken ile aralarındaki ilişkiyi anlamak için, 3 adet gizil değişkeni ölçmede performans gizil değişkeninin ne kadarlık bir açıklayıcılığı sağladığını görmek için (Hair vd., 816-817; Şimşek, 2007: 95-96) ikinci dereceden doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Elde edilen yapısal modelin R²'leri incelendiğinde, 13 madde ile girilen performans ölçümü genel ölçeği; “ekonomik performans” gizil değişkeninin % 93’ünü açıklama, “sosyal performans” değişkeninin % 69’unu açıklama, “maliyet kontrolü performansı” gizil değişkeninin ise % 56’sını açıklama kabiliyetine sahip bir ölçek olduğu anlaşılmıştır.

Yapılan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonucunda araştırmanın üçüncü ve dördüncü araştırma sorularının sınanmıştır. Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu gereğince, otellerin performans göstergelerinin mevcut durumunun, katılımcılar tarafından alt boyutlar şeklinde algılanmakta olduğu ve bu boyutların üçe ayrıldığı görülmektedir.

Alan yazın ile anlamlı bir şekilde etiketlenen faktör yapıları, “ekonomik”, “sosyal” ve “maliyet kontrol” performansları olarak isimlendirilmiş ve bu üç boyut otellerin performans göstergelerinin yaklaşık % 69’unu açıklama yeterliliğine sahiptir. Bununla birlikte çalışmanın dördüncü sorusuna yanıt vermek üzere, faktör analizi sonuçlarının üzerine doğrulayıcı faktör analizine geçilerek, ölçeğe ait uyum iyilikleri ve örtük-gözlenen değişkenler arası korelasyonlar araştırılmıştır. Elde edilen bulgular, performans göstergelerinden oluşan ölçeğin yüksek derecede uyum iyiliğine sahip olduğunu, gözlenen performans göstergelerinin, örtük değişkenleri olan “ekonomik”, “sosyal” ve “maliyet kontrol” performans değişkenlerini yeteri kadar temsil ettiğini göstermektedir. Bu nedenle ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

IV.6.1.5.2.Otellerin Yeşil Kredi Kullanma Nedenlerini Açıklayan Ölçeğin Faktör Analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İkinci faktör analizi ise, çalışmanın “oteller hangi beklentilerle yeşil kredi kullandıklarını açıklayan performans göstergeleri, kaç faktör altında incelenebilir?” sorusuna yanıt aramak için oluşturulan ölçeğe yapılacaktır. Zeithalm, Berry ve Parasuraman, (1993) hizmet kalitesini ölçmek üzere geliştirdikleri bir ölçek tasarımında, katılımcıların hizmet almadan önceki beklentileriyle, gerçekleşen durum arasındaki farkı anlamak için beklenen durumdan, gerçekleşen durumu çıkartarak elde ettikleri skorların yeniden kodlayarak ortaya çıkan değişimi incelemişlerdir. Bu çalışmadan esinlenerek, otellerin finansman bölümü yöneticilerinin otellerine ilişkin işaretledikleri yeşil kredi kullanma durumunda ortaya çıkacak performanstan, mevcut performanslarının çıkarılmasıyla, aynı ölçek maddeleri üzerinden 9’lu Likert Tipi bir ölçek geliştirilmiştir. Beklentiden, şimdi durumun çıkarılmasıyla elde edilen ölçeğin -4 / +4 aralığında değişmesinden ötürü, ölçeğin tepki kategorileri yeniden düzenlenerek, -4’ puanının 1 puanı

ile değiştirilerek, +4'ün 9 puan almasında kadarki tüm aralıklar yeniden kodlanmıştır. Likert- tipi ölçeğin tepki kategorileri, 1='Çok olumsuz değişir' den, 9='Çok olumlu değişir'e doğru değerler almaktadır. Var olan verilen tekrar düzenlenmesi ile oluşturulan bu ölçek, otellerin yeşil kredi kullanmaları durumunda performans göstergelerinde ne yönde bir değişim olacağını anlamaya ve bu performans göstergelerinin nasıl faktör yapıları altında toplanacağını açıklamaya yardımcı olacaktır. Dolayısıyla, bu ölçeğe de faktör analizi uygulayarak, ölçeğin, bir işletmenin hangi performans göstergelerini ön planda tutarak yeşil kredi kullanabilecekleri öğrenilecektir. Araştırmanın analizi sırasında temel bileşenler yöntemi ve Ouartimax dönüştürme yöntemi kullanılarak özdeğeri 1'in üzerinde, binişiklik sorunu göstermeyen (maddeler arası yük değer farkları 0,100'den fazla) ve faktör yük kabul düzeyi, 50'nin altında olmayan maddelerden meydana gelen faktörler yapıları tercih edilmiştir. Sapan değerlerinin analizi ve çok değişkenli normal dağılım analizleri sırasında 5 adet katılımcının cevaplarının sapan veri bulunarak ölçekten çıkarılmasıyla faktör analizine 137 veri ile girilmiştir.

Faktör analizi sonuçlarına geçmeden önce güvenilirlik analizi yaptığımız ölçeğimizin Cronbach alfa istatistiği 0,951 bulunmuş, ölçek içerisinde ölçeği bozan herhangi bir maddeye rastlanmamış, ölçek bir bütün olarak toplanabilir bulunmuş ($p > 0,05$) ve Hotelling's t-kare istatistiği manidar bulunmuştur ($p < 0,001$). Cronbach Alfa güvenilirlik testinin yanı sıra, "İkiye Ayırma Yöntemi" ile de Cronbach Alfa istatistiği test edilmiş, buna göre ölçeğin ilk yarımının iç tutarlılık test skoru 0,903, ikinci yarımının iç tutarlılık skoru ise 0,921 olarak hesaplanmıştır. Güvenilirlik istatistikleri oldukça yüksek bulunan ölçekte ilk ölçek olan mevcut performans ölçeğinin faktör analizi sonucu ölçekten çıkarılan maddeler bulunmamaktadır. Elde edilen analiz verilerini incelediğimizde, "kredi kullanma durumunda performans – "mevcut performans" formülünü işleterek ortaya çıkan

sonuçlardan elde edilen performans göstergelerinin, iki faktörlü bir yapıda açıklandığı görülmektedir. Buna göre birinci faktör yapısı, kredi kullanmadan önce iki farklı faktör yapısına ayrılan “ekonomik performans ve sosyal performans” faktörlerinin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Toplam varyansın % 41,61’ini açıklayan bu faktör yapısının ortalama skoru 5,44’dür (1=en düşük/9=en yüksek). Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan bir diğer performans boyutu ise “maliyet performans” boyutudur. Toplam açıklanan varyansın, % 24,76’sını açıklayan “maliyet performansı” faktörünün ortalama skoru ise 5,51 olarak bulunmuştur. İki faktör yapısı toplamda % 66,380 varyans açıklayarak, sosyal bilimlerde kabul gören, toplam varyansın 2/3’ü oranını karşılamasıyla, yeterli açıklayıcılığa sahip olduğu düşünülmektedir. Faktör analizine ilişkin istatistikler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Otellerin Yeşil Kredi Kullanma Nedenlerini Açıklayan Ölçeğin Faktör Analizi Sonuçları

Faktörler	Madde Yükler	Varyans	Özdeğer	Ortalama
Faktör 1: Sosyo-Ekonomik Performans (10 madde)		% 41,61	5,410	5,44
Borçları ödeme gücü	,796			
Kurumsal sosyal itibar	,788			
Ürün ve hizmet çeşitliliği	,756			
Operatör ve acenteler ile pazarlık gücü	,732			
Fiyat rekabet gücü	,724			
Karlılık durumu	,698			
Sezonluk yenileme yapabilmesi	,670			
Yeni pazarlara giriş	,663			
Çevre yasalarına uyum	,642			
Sosyal sorumluluk faaliyetleri	,636			
Cronbach’s Alfa = 0,931				
Faktör 2: Maliyet Kontrol Performansı (3 madde)		%24.76	3,220	5,51
Su maliyet kontrolü	,863			
Atık maliyet kontrolü	,857			
Elektrik maliyet kontrolü	,734			
Cronbach’s Alpha = ,864				

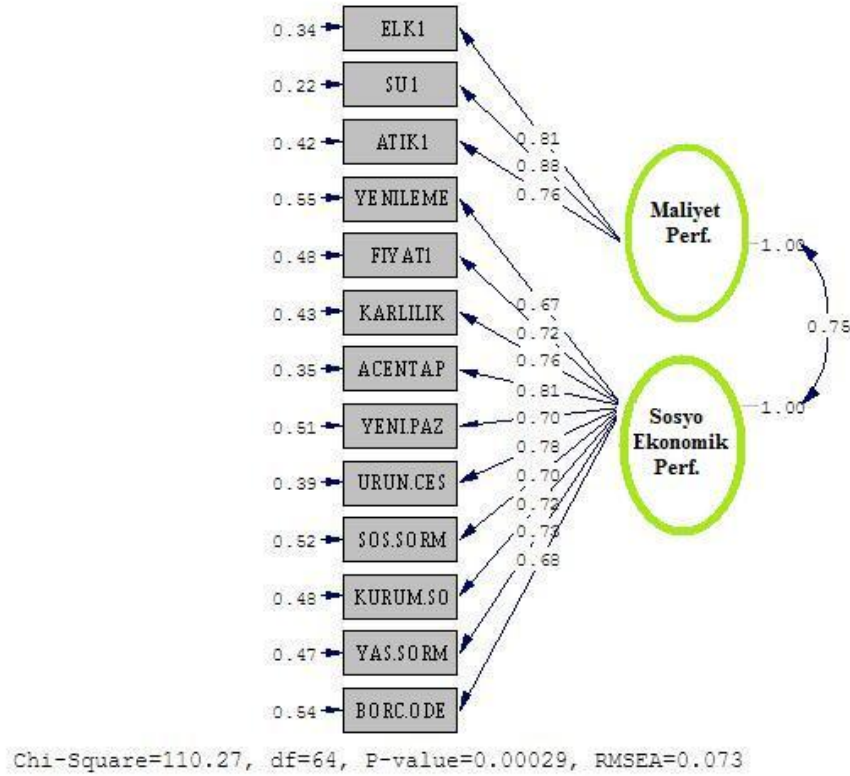
Quartimax rotasyonlu temel bileşenler analizi; Açıklanan toplam varyans= % 66,380;

Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluk ölçümü=, 932;

Bartlett’in Küresellik Testi: $X^2 = 1181,954$, s.d= 78, $p < 0,001$

Faktör analizi sonuçlarına göre performans gözlenen değişkenlerinin, hangi örtük yapıya ait olduğu belirlenmiştir. Buna karşın mevcut performans göstergelerinden farklı faktör yapılarına dağılan performans göstergelerinin, gerçekten doğru örtük değişkene ait olup olmadığını test etmek ve bir başka ifadeyle ölçek maddelerinin geçerliliğini test etmek üzere doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan yapısal eşitlik modeli – doğrulayıcı faktör analizi sonucunda Şekil 9 ortaya çıkmıştır.

Şekil 9. Otellerin Yeşil Kredi Kullanma Nedenlerini Açıklayan Ölçeğin DFA Yol Diyagramı

Şekil 9’u incelediğimiz zaman, “sosyo-ekonomik” ve “maliyet performansı” örtük değişkenlerinin, 13 adet gözlenen değişken tarafından açıklandığı görülmektedir. Buna göre öncelikle yapının yorumlanmasına geçmeden, ölçüm modelinin uyum geçerliliğini incelemek gerekir. DFA analizinin uyum iyiliklerini değerlendirmeden önce, modelden çıkması gereken herhangi bir maddenin olup olmadığını belirlemek için modelin

T-values kısmı aktif hale getirilerek, kırmızı bir ok olup olmadığı kontrol edilmiştir. Yapılan t-değeri kontrolleri sonucunda tüm değişkenlerin t-değerlerin 8,66 ve 12,35 aralığında değiştiği ve, 0,01 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur. DFA analizi yaptığımız ölçeğin, uyum iyiliklerini incelediğimizde en önemli uyum iyiliklerinde iki tanesini, şeklin altında görmekteyiz. Buna göre $110,27 / 64 = 1,7229$ Ki-kare uyum iyiliği istatistiklerin modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu göstermektedir. Diğer bir önemli uyum iyiliği olan, RMSEA, yaklaşık hataların karekökü anlamına gelen uyum iyiliğinin 0,07 olması yine ölçeğin iyi derecede uyuma sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğe ait diğer uyum iyilikleri ve alan yazındaki karşılıkları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Yapısal Eşitlik Modelinde Uyum İndeks Kriterleri ve Analiz Sonuçları 2

Uyum İyilikleri	Kriter	Kabul Noktası	Model Sonucumuz
GFI	≥ 0.90	İyi uyum	0,90
	≥ 0.95	Mükemmel Uyum	
RMR	≤ 0.05	Mükemmel Uyum	0,048
NNFI	≥ 0.90	İyi uyum	0,98
SRMR	≤ 0.08	İyi Uyum	0.048
NFI	≥ 0.90	İyi uyum	0,96

(Kaynak: Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010: 271)

Yukarıdaki uyum iyilikleri değerlendirildiğinde, otel işletmelerin kredi kullanma nedenini inceleyen ölçeğimizin yüksek uyum iyiliklerine sahip olduğu, dolayısıyla teori ile uyumlu bir yapı ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, modeldeki standardize edilmiş çözümlene değerleri incelendiğinde gözlenen değişkenlerin örtük değişkenlerinin oldukça iyi temsilcileri olduğu söylenebilir. Buna ek olarak, ölçek gizil değişkenlerinin en iyi açıklandığı gözlenen değişkenleri belirleyebilmek için, R^2 değerlerine göz atılmıştır. R^2 sonuçlarına baktığımızda, maliyet performansı gizil değişkenini en iyi açıklayan değişken %78 ile “su maliyet kontrolü”, “sosyo-ekonomik” performans gizil değişkenini en iyi açıklayan değişken % 65 ile “acenta ve operatörlerle

pazarlık gücü” ve % 53 ile “çevre yasalarına uyum” değişkeni olmuştur. Analiz sonuçları kontrol edildiğinde programın herhangi bir modifikasyon önerisi vermediği görülmüştür.

Bu bulgular neticesinde araştırmanın beşinci ve altıncı sorularının sınanması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın beşinci sorusu gereğince fark skorları üzerinden oluşturulan yeni ölçeğe ait performans göstergelerinin, katılımcılar tarafından alt boyutlar şeklinde algılanıp algılanmadıkları araştırılmıştır. Buna göre katılımcılar yeşil kredi kullanılması halinde performans göstergelerini iki alt boyutta, “sosyo-ekonomik performans” ve “maliyet kontrol performansı” olarak algılamaktadırlar. Katılımcıların yeşil kredi kullanmaları durumunda performanslarını en çok açıklayan unsurun % 41,61 ile “sosyo-ekonomik performans” olduğu, “maliyet performansı” unsurunun ise % 24,78’lik açıklayıcılığa sahip olduğu görülmektedir. Performans niteliklerindeki açıklayıcılığı “sosyo-ekonomik performans göstergelerinin daha yüksek olmasına karşın, katılımcıların bu faktöre verdikleri puanların ortalaması 5,44 bulunmuştur. Katılımcılar, bu faktör içerisindeki performans niteliklerinin yeşil krediler kullanılması halinde pozitif yönde ancak ılımlı bir miktarda yükseleceğini düşündükleri anlaşılmaktadır. Benzer şekilde katılımcılar “maliyet kontrol performansı” göstergelerine verdikleri puanların ortalaması 5,51 bulunmuştur. Faktör analizinde performans değişimini açıklayıcılığı düşük olan bu faktöre verilen ortalama skor, “sosyo-ekonomik performans” göstergelerine oranla daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların tıpkı sosyo-ekonomik performans niteliklerinde olduğu gibi yeşil krediler kullanılması halinde “maliyet kontrol performansı” niteliklerinin pozitif yönde ancak ılımlı bir miktarda yükseleceğini düşünmektedirler. İki faktör ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı test edildiğinde, bağımsız tek örneklem t-Testi sonuçları farkın, “maliyet kontrol performansı” lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir (t-değeri:79,821 / 91,352, s.d:136, p<0,001).

Araştırmanın altıncı sorusu da bu bölümde gerçekleştirilen analizler neticesinde sınınanmıştır. Buna göre “Otellerin performans göstergelerinin ait olduğu faktör yapıları “mevcut durum” ve “yeşil kredi kullanma durumuna” göre farklılaşır mı?” sorusunun yanıtını bulabilmek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Faktör analizleri sonucunda otellerin performans göstergelerinin mevcut durumuna ilişkin faktör analizi 3 boyutlu, “ekonomik”, “sosyal” ve “maliyet kontrol” “olarak üç faktör yapısında algılanmıştır. Ekonomik performans boyutunun en yüksek açıklayıcılığa sahip olduğu faktör analizi sonuçlarına göre, “maliyet kontrol” ve “sosyal” performans boyutları birbirilerine yakın oranda açıklayıcılığa sahip olarak, üç faktör toplam varyansın yaklaşık % 69’unu açıklamıştır.

Buna karşılık, otellerin mevcut performans göstergeleri puanlarının, yeşil kredi kullanma durumundaki performans göstergelerinden çıkartılması ile elde edilen “Yeşil kredi kullanma nedenini gösteren” performans ölçeği katılımcılar tarafından iki boyutta, “sosyo-ekonomik” ve “maliyet kontrol” performans boyutları şeklinde algılanmıştır. “Sosyo-ekonomik” faktör boyutunun öncül açıklayıcı olarak bulunduğu analiz sonucunda iki faktör toplam varyansın yaklaşık % 67’sini açıklamıştır. Böylelikle her iki durumda da ölçek parametrelerinin açıkladığı varyansın benzer olması, ölçeğin otellerin performanslarını açıklamadaki yeterliliği hakkında güvenilir bir bulgu ortaya koymaktadır.

İki ölçeğin birbirinden farklı boyutlara sahip olmasından ötürü, daha da önemlisi, yeşil kredi kullanma durumunda faktör boyutlarının gerek sayısının gerekse de içeriğinin değişmesi faktörleri t-Testleri yardımıyla karşılaştırmayı mümkün kılmamaktadır. Buna karşın, aynı performans göstergelerine sahip iki ölçeğin, yeşil kredi kullanma durumu söz konusu olduğunda farklı faktör yapılarına ayrıldığı görülmektedir. “Mevcut durum” performanslarında sosyal performans göstergelerinin tek başına bir faktör

olarak algılandığı, ancak aynı faktörün yeşil kredi kullanılması durumunda “ekonomik” faktörlerin içine dağılması oldukça dikkat çekicidir. Yeşil kredi kullanmadan önce performanslarını üçe ayıran katılımcılar, kredi kullanmaları durumunda performanslarını ikiye ayırmaktadırlar. Diğer bir deyişle, yeşil kredi kullanmadan duyulan beklenti söz konusu olduğunda, otellerin sosyal performans göstergelerinin ekonomik beklentiler ile bir tutulduğu ve aynı grupta değerlendirildiği görülmektedir. Alan yazında daha önce yapılan araştırmalar ile oldukça uyum gösteren bu değişimin nedeni çalışmanın sonuç kısmında tartışılmaktadır. Yapılan faktör analizleri sonuçlarının yapısal eşitlik modeli programlarında doğrulayıcı analizler ile doğrulanması yani gözlenen değişkenlerin doğru örtük değişkenlere dağıldığının görülmesi de faktör boyutlarının birbirlerinde farklılaştığı görüşünü desteklemektedir.

IV.6.1.6.Katılımcıların Yeşil Kredileri Önerme Eğilimlerine Yönelik Sonuçları

Katılımcıların yeşil kredilerin faiz, vade, ödeme zamanları vb. özelliklerini değerlendirdikten sonra, öncelikle performans göstergelerinin “mevcut durumunu” değerlendirmeleri ardından ise aynı performans göstergelerini “yeşil kredi kullanırsam” düşüncesiyle değerlendirmesi istenmiştir. Bu değerlendirmelerin ardından, hangi bedellere katlanarak bu krediyi alabileceğine dair bilgilendirmeyi okuyan katılımcılara, kendilerinden görüş istense bu yeşil kredileri bir üst yönetime önerip önermeyeceğini belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen 142 katılımcının verdikleri yanıtlara göre; finans yöneticilerinin % 21’i kesinlikle öneririm, % 46’sı öneririm, % 22’si emin değilim, % 9’u önermem ve % 2’si kesinlikle önermem şeklinde cevap vermiştir. Böylelikle katılımcıların yaklaşık % 67’sinin yeşil kredileri getiri ve bedelleri göz önüne alındığında otellere avantaj sağlayacak bir finansal kaynak olarak algıladıkları görülmektedir. Çeşitli niteliklerdeki

performans göstergelerinin yeşil kredi kullanımında anlamlı olarak daha olumlu değişeceğini düşünen finans müdürlerinin aynı doğrultuda yeşil krediyi üst yönetime önerilebilir bir kredi olarak görmeleri, bankacılık sektörü adına önemli işaretler taşımaktadır.

IV.6.2.Bankalar ile Gerçekleştirilen Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Değerlendirme

Nitel yöntem, çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, görüş, tutum ve davranışları doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya koymaya yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir (Yüksel ve Yüksel, 2004: 149; İslamoğlu, 2009: 180). Nitel yöntemler, karmaşıklık, ayrıntı ve bağlamın anlaşılmasına yönelik bir yöntem olup, konunun derinine inerek yüzeyin altındakini çıkarmak esastır (Kuş, 2009: 78). Araştırmacı, bilgi toplama sürecine aktif olarak katılır, deneklerle görüşür, onların deneyimlerini gözlemleyerek ayrıntıları yakalamaya çalışır (İslamoğlu, 2009: 180). Nitel araştırmalarda ele alınan konu, içinde bulunduğu doğal ortamda incelenir, çünkü değişkenlerin manipüle edilmesi ve/veya davranışların doğal sürecinden farklı bir ortamda araştırılması doğru olmaz (Yüksel ve Yüksel, 2004: 149).

Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen nitel çalışmada yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak bankaların üst düzey kredi müdürleri vasıtasıyla bankaların yeşil kredilere bakış açıları araştırılmıştır. Bu bakış açılarının araştırılması için, çoğunlukla görüşen ve görüşülenin yüz yüze etkileşimi ile gerçekleşen, önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan görüşme tekniklerinden birisi olan (Yüksel ve Yüksel, 2004: 155), yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, görüşmenin bazı kısımları yapılandırılmış, bazı kısımları ise bireyin serbest görüş ve tepkilerini yansıtmaya olanak verecek şekilde yapılandırılmıştır (Erkuş, 2009:

118). Araştırmacı, görüşmenin akışına göre görüşme soruları dışında sorular sorabilir, yanlış anlaşıldığında soruyu tekrar yöneltebilir, soruyu kişinin daha rahat anlayabilmesi için değiştirebilir, sorunun sırasını atlayabilir ya da soruların sırasını değiştirebilir (Yüksel ve Yüksel, 2004: 155; İslamoğlu, 2009: 114). Böylelikle karşı tarafın ne anlatmak istediği, kelimelerin altında yatan esas anlamların neler olduğu ve kişilerin jest ve mimiklerin neye işaret ettiği gibi unsurların bilgi toplayana önemli kolaylıklar sağladığı söylenebilir (Mil, 2007:4).

Yüzyüze görüşme yönteminin bu tür avantajları düşünülerek, 21 Mayıs – 28 Mayıs 2012 tarihleri arasında, daha önceden randevu alınarak, görüşme yapmayı kabul eden, 1 kamusal sermayeli mevduat bankası, 3 özel sermayeli mevduat bankası, 1 özel sermayeli kalkınma bankası, 1 kamu sermayeli kalkınma bankası ve 1 Türkiye’de kurulmuş yabancı sermayeli mevduat bankası olmak üzere toplam 7 bankanın üst düzey yöneticisi ile yaklaşık 1 saat süren yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde kullanılan soru formunda “yatırım projelerinin değerlendirilmesinde çevresel koşullar”, “bankaları yeşil kredi kullanırmaya iten faktörler”, “yeşil kredileri turizm sektörü için uygunluğu” ve “turizm sektörüne yönelik gerçekleştirilen yeşil kredi pazarlama çabaları” konularının açıklığa kavuşturulmasına yönelik 7 tane soru bulunmaktadır.

Bu bağlamda yöneticilere yöneltilen ilk soru “Müşterilerinizin bankanıza yaptığı yatırım ve işletme kredileri başvurularında, kredi kullanım alanının olası bir çevresel risk içerip içermediği göz önüne alınıyor mu? Alınıyorsa, kredilendirme sürecinin nasıl devam ettiğinden bahseder misiniz?” sorusu olmuştur. Yöneticilerin vermiş olduğu yanıtlar değerlendirildiğinde, yatırım ya da işletme amaçlı kredi başvurularında projelerin çevresel riskinin birçok unsuru kapsayan geniş bir değerlendirmeye tabi tutulduğu anlaşılmaktadır.

Buna göre 1 nolu banka yönetici bu soruya verdiği cevapta: *“Başvurulan krediler bankalar açısından pek çok farklı kritere göre değerlendirilir. İşletme kredileri için kredi değerlendirme, yatırım kredileri için ise hem kredi değerlendirme hem de proje değerlendirme raporları bankamızın ekibi tarafından düzenlenir. Bu raporlardaki çevresel göstergeler “Çevresel izleme planı” ve “Çevresel Yönetim Planı” gibi planlar ile araştırılır. Yapılacak yatırımların yeni bina mı yoksa iyileştirme mi olduğu, tarihi bina ve bölgelere zarar veri vermeyeceği, tehlikeli madde arıtıp arıtmayacağı, ormanlar ve koruma alanları üzerinde etkilerinin neler olabileceği gibi detayların yer aldığı raporlar, kredinin çevresel risk taşıyıp taşımadığını yeterince gösterir. Bu prosedürler bankaların kendi proje değerlendirme ekipleri tarafından yapılır. Sendikasyon kredilerinde ise, yapılan kredi anlaşmasına göre kredi talep eden sektörlerin risk grupları belirlenerek, projeler incelenir ve ek olarak kredi kullandırma sözleşmeleri detaylarına göre ülke mevzuatlarının en yüksek seviyesindeki “çevresel denetleme raporlarının” düzenlenmesi istenir”* Görüşme sırasında aynı soruyu yönelttiğimiz 2 nolu banka yöneticisi, çevresel risklerin dikakte alınmasında önemini, *“Yapılması planlanan yatırım doğal çevreye, bitki örtüsüne, tarihi yapıya olası etkileri, atık altyapısı ve korumaya ayrılmış alanlara yakınlığı gibi özellikli soruların sorulduğu bankamıza ait formlar ile yapıyoruz. Bu değerlendirmeler yatırımları aslında yalnızca çevresel değil sosyal açıdan da inceleniyor. Çünkü çevresel duyarlılık konusu, bankamızın itibar riskini yönetmesi adına çok önemli olduğunu düşünüyorum”* ifadesi ile belirtmiştir.

Görüşmede yöneltilen ikinci soru, *“Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporunu hangi kredi türlerinde ve ne tür durumlarda istiyorsunuz, anlatır mısınız?”* sorusu olmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde ÇED raporuna bankalar tarafından atfedilen önemin çok fazla olmadığı, işletmelerin bu raporu almalarının zor olmadığı ve bu

yüzden bankaların ÇED’i zorunlu tutmakla beraber çevresel riskleri daha iyi belirleyebilmek için kendi iç çevresel denetleme faaliyetlerini devreye soktukları anlaşılmaktadır. 5 nolu banka yöneticisini bu soruya verdiği yanıt şu şekildedir: *“Bankamızın kuruluş gerekçesi ve misyonu gereği tüm yatırım kredilerinin hepsinde “ÇED” raporu zaten zorunlu olarak isteniyor. Ayrıca bankamız bünyesinde görev yapan mühendislik ekibimiz, kredi projelerini teknik kontrolden geçirip raporlarını sunuyorlar.”* ÇED raporuna ek olara bankaların kendi iç dinamiklerini devreye soktuğunu gösteren bir başka görüşme notunda ise 1 nolu banka yöneticisi *“Zaten her türlü kredi başvurusu, başvuru kredinin türüne göre bankamızın proje değerlendirme ve kredi değerlendirme ekipleri tarafından detaylı şekilde incelendiği için, ÇED raporunun tek başına her şeyi açıklamaya yeterli olduğunu düşünmüyorum. ÇED raporu almanın çok zor olduğunu dahi düşünmüyorum”* şeklinde görüşünü ifade etmektedir.

Çalışmada yöneltilen üçüncü soru, bankaların turizm sektörüne sağladığı yeşil finansal kaynakları öğrenmek adına sorulan Turizm sektörünün kullanımına açtığınız yeşil kredi çeşitlerinden bahsediyor musunuz? Kullandırma ön koşulları, ödeme kolaylıkları ve faiz oranları hakkında bilgi paylaşıyor musunuz? sorusu olmuştur. Verilen cevaplar incelendiğinde görüşülen tüm bankaların benzer uluslararası kaynaklara aracılık yaptığı, bankaların finansal yapılarının bu kaynaklara sahip olma çeşitliliğini etkileyen bir unsur olduğu ve yeşil kredilerdeki KOBİ tanımının otelcilik sektörü için bir sorun teşkil ettiği anlaşılmıştır. 4 nolu banka yöneticisini bu soruya verdiği yanıt şu şekildedir: *“Turizm sektöründe faaliyet gösteren otellerin kredi alışı amacıyla yönelik olarak, Dünya Bankası, Alman Kalkınma Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve Fransız Kalkınma Ajansı’nın kredilerine aracılık ediyoruz. Bu kredileri turizm sektörü açısından değerlendirirsek ortaya bir KOBİ tanımı sorunu çıkıyor. Kendi öz sermayemiz ile sağladığımız kredilerde KOBİ tanımı bize*

bağlıyken, Yurtdışı kaynaklı kredilerinde (YDK) KOBİ tanımı esnek olmuyor. Kredi kullandırma sözleşmelerinde yazan KOBİ tanımları bilhassa zincir işletmeleri zora sokan bir durumdur. KOBİ tanımı yine her YDK kredisine göre farklı kriterlere ve farklı kredi tutarlarına sahiptir. Bu sebeple, işletme için en uygun olan kredi türü araştırılıyor. Ödeme koşullarına gelince, bu krediler ödemesiz dönemi içeren, yabancı para bazında geri ödenen ver Eurobor (Libor)+Risk puanı üzerinden faizlendirilen kredilerdir”. Bir başka banka yöneticisinin (5 nolu) bu soruya verdiği yanıt ise “Dünya bankası ve Fransız kalkınma ajansının kredilerini kullanmak için otellerin, Dünya bankası KOBİ tanımına uymaları gerekmektedir. Buna göre Dünya bankası kredisi kullanabilmek için otellerin çalışan sayısının 250 veya altında olması, yıllık net satışın ise 20 milyon doların altında olması gerekir. Fransız kalkınma ajansında ise personel sayısı aynı olmakla birlikte, yıllık net satış rakamının 25 milyon euronun altında olması beklenir” şeklindedir.

Çalışmanın dördüncü araştırma sorusu, “Bankanızı yeşil kredileri (Dünya bankası, FKA vb. krediler) kullandırmaya iten finansal ve sosyal nedenleri bizimle paylaşır mısınız?” şeklinde yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya vermiş oldukları yanıtlar, bankaların yeşil kredileri kullandırma nedenlerini, sosyal sorumluluk, kurumsal sosyal itibar, rekabet gücünün geliştirilmesi ve ürün çeşitliliği gibi beklentiler şeklinde özetlenebilir. 6 nolu banka yöneticisinin bu soruya verdiği yanıt şu şekildedir: “Müşteriler artık tüm olanaklar hakkında bilgi sahibi olmaya başladı. Bu nedenle farklı fonlara aracı olmak bir banka adına önemli olmaya başladı. Dolayısıyla geniş bir ürün yelpazesine sahip olmak, rekabet edebilmek için önemli bir unsur haline geldi.”6 nolu yöneticinin yanıtı yeşil kredilere sahip olmanın rekabet edebilme avantajı üzerinde durduğu görülmektedir. 1 nolu banka yöneticisi de benzer avantajların üzerinde durarak şu yanıtı vermiştir: “Açık olmak gerekirse, bankalar da her işletme gibi öncelikli amacı kar elde

etmek olan işletmelerdir. Ancak bununlar birlikte, rekabetin sektör içinde artması bazı farklı uygulamalar yapılmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, bankaların sosyal sorumluluğu açısından sektörleri destekleyici yeşil krediler vermesi önemlidir. Ancak bankaların bu tür kredileri vermesinde en temel motivasyon unsurunun rekabeti gücü elde etmesi olduğunu düşünüyorum. Bilhassa pazar payını arttırmak ve çeşitlendirme yoluyla yeni müşteriler kazanmak bu kredilerin verilmesinde önemli etkilerdir”. 4 nolu banka yöneticisi bu soruya verdiği yanıtta sosyal beklentiler kadar ekonomik beklentilerinde ne kadar önemli olduğunu şu ifadeler ile belirtmektedir: “Tabi ki projeler ne kadar çevreci ya da enerji verimliliğine yönelik bile olsa işletmelerin bilançolarının rasyolarının uygun olması gerekir. Bizler kredi sürecince bir firmanın yatırımın gerçekleşmesinden elde edeceği getiriyi değil, hali hazırda ne kadar uygun rasyolar ile kredilere başvurduğunu inceleriz. Ayrıca bu rasyolar yatırımcıların son 4 yıllık bilançoları incelenerek hesaplanır”.

Araştırmada yöneltilen beşinci soru, bankaların kendi özsermayeleri ile kullandıkları krediler ile yeşil kredileri karşılaştırmasına dayanan, “Turizm sektörün kredi kullanım alışkanlıklarından yola çıkarsak, sektörünün kullanımına açtığınız ulusal ve uluslararası kredileri karşılaştırdığınızda, sektör açısından uygun maliyetli olanın hangisi olduğunu düşünüyorsunuz? Bu iki farklı kredi ürünün turizm sektörü açısından olası avantaj ve dezavantajlarını değerlendirir misiniz?” şeklinde bir sorudur. Yeşil kredilerin kendisine özgü bir takım özelliklerinden dolayı, özellikle kur riski gibi, iyi değerlendirilmesi gerektiğini belirten bankalar, yeşil olmayan ancak sektörlere destek amacıyla verilen kredilerin tek ayırt edici özelliğinin ödemesiz dönem kolaylığına sahip olması olarak değerlendirmektedir. Katılımcıların yanıtlarından, bankaların turizm sektörü açısından en uygun gördükleri yeşil kredilerin, çevre duyarlılığını destekleyen enerjinin

verimli kullanılmasına yönelik projelere verilen krediler olduğunu anlaşılmıştır. Buna göre 3 nolu banka yöneticisini verdiği yanıt şu şekildedir: *“Uluslararası krediler döviz üzerinden kullandırıldığı için, başvuruda bulunacak işletmelerin kur riskine karşı oldukça dikkatli olması gerekir. Ancak turizm endüstrisini ele aldığımızda eğer firmalar Dolar-Euro üzerinden gelir sağlıyor ise aynı para cinsinden borçlanmaları mantıklı olabilir. Ancak sektör açısından maliyet uygunluğu bir yerde kullandırılan kredinin özelliğinden ayrı olarak bankaların mevduat pozisyonuna bağlı olduğunu düşünüyorum. Dolayısı ile para hacmi iyi olan, aktif/pasif rasyosu yüksek olan bankanın daha uygun maliyetle kredi verebileceğini unutmamak lazım. Bu yüzden bir banka aynı uluslar arası krediye yüksek risk puanı uygulayabilirken, bir başka banka daha düşük uygulayabilir. Ya da mevduatları çok yüksek olduğu için, bu mevduatları düşük oranlar ile TL cinsinden kullandırabilir. Birçok farklı opsiyonu araştırmak, fon arayanlar için anahtar nokta olacaktır.”* 1 nolu banka yöneticisi de benzer bir şekilde kur riskine değinerek şu açıklamayı yapmıştır: *“Turizm sektörü, genel anlamda sezonsallık sorunu yaşayan, nakit döngüsü çok iyi olan bir sektör değildir. Genellikle kışın işletme kredisi kullanan sektörün, kullandığı krediler genellikle kısa vadeli. Dolayısıyla yerli krediler genellikle kısa vadeli. Uluslararası krediler ise yani sendikasyon kredileri bağlamındaki krediler ise sektör için kur riski taşımaktadır. Sendikasyon kredileri sektöre döviz olarak kullandırılır, faizleri ve vadeleri uygun maliyetli olmasına karşın, elde edilen gelir döviz değilse kredinin geri ödenmesindeki kur dalgalanmaları oldukça önemli bir konudur”.*

Görüşmede sorulan altıncı araştırma sorusu, bankaların yeşil kredi kaynaklarını turizm sektörüne pazarlamak için gerçekleştirdikleri faaliyetleri öğrenmek üzere “Bankanız olarak, yeşil kredi kaynaklarını pazarlamaya yönelik çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz? Pazarlama çabalarında hangi unsurların üzerinde durarak, otellere kredi imkânlarını

anlattığınızı bizimle paylaşır mısınız? şeklinde yöneltilmiştir. Banka yöneticilerinin verdikleri yanıtlar, bankaların yeşil kredilerin turizm sektörüne pazarlamasında, turizm bölgelerindeki banka şubelerini kullandıkları, şubelerde çalışan yetkili kişilerin, turizm yatırım ve yatırım teşvik belgesi alan otelleri ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır. Reklam ve tanıtım konularında ise reklam faaliyetlerinin çok yaygın olmadığı anlaşılmakla birlikte, çeşitli organizasyonlara yapılan sponsorluklar kapsamında bu kredilerin tanıtımının yapılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. 7 nolu banka yöneticisinin bu soruya verdiği yanıt şu şekildedir: *“Biz, kredilerimizi pazarlamada iki yol izlemekteyiz. Müşterilerimizi bizim müşterimiz olanlar ve henüz müşterimiz olmayan diğer müşteriler olarak ikiye ayırmaktayız. Buna göre bizim müşterilerimiz zaten her yeni ihtiyaçlarında müşteri temsilcisi ile görüşerek detaylı bilgiye ulaşmaktalar. Ancak henüz müşterimiz olmayan işletmeler ile ilgili birebir tanıtımlar yapılmaya çalışılır. Örneğin bölgede açılacak oteller, bankamız kredi temsilcisi tarafından, takip edilir ve işletmenin sahibi olan firmadan randevu alınarak krediler tanıtılır”*. 4 nolu görüşmeci ise, yeşil kredilerin turizm sektörüne pazarlanmasında tutucu davrandıklarını belirterek, *“Yatırım teşvik belgesi alan işletmeler bize geldikleri zaman, var olan uygun kredi türlerini anlatıyoruz. Açıkçası turizm sektörünü riskli bir sektör olarak gördüğümüz için çok büyük bir kredi pazarlama faaliyeti yürüttüğümüz söylenemez. Ancak Bodrum-Antalya gibi şehirlerden ziyade İstanbul veya kültür turizminin yerleşmeye başladığı yerlerdeki yatırımları desteklemeye daha sıcak baktığımızı söyleyebilirim”* ifadelerini kullanmıştır.

Son olarak banka yöneticilerine, turizm sektöründeki son trendleri takip edip etmedikleri ve satmakta oldukları yeşil krediler için bu yeni trendleri bir pazarlama fırsatı olarak görüp görmediklerini anlayabilmek için “Konaklama işletmelerine özel ve devlet kurumları tarafından verilen çevresel sertifikalar (beyaz yıldız – yeşil yıldız) hakkında

bilginiz var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Yedi banka yöneticisinin altı tanesinin hiçbir fikrim yok şeklinde yanıtladığı bu soruya yalnızca bir banka yöneticisi, “*Eko-turizmi geliştirmek için verilen sertifikalar galiba*” şeklinde bir yanıt vermiştir.

Doğrudan ve dolaylı risklerini iyi yöneten, borç verme sürecinde bu riskleri değerlendirmeye alan bankaların, finansal performanslarının doğru orantılı olarak yükselmesi beklenir (Sahoo ve Nayak, 2008: 2; Gonzalez vd., 2006: 290). Ortak bir fayda bağlamında hem endüstrilerin çevrecileşmesine hem de bankaların aktif değerlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlayan ve bankalar açısından en çok risklerin kontrolü için kullanılan bir strateji olan yeşil bankacılık, bankalar için aynı zamanda yeşil krediler gibi yeni borç verme fırsatları doğurmaktadır (Randjelovic ve diğ., 2003 :251; Thompson 1998: 243; Labatt ve White 2002: 10). 7 bankanın üst düzey kredi yöneticisi ile gerçekleştirilen görüşmelere sonucunda, yeşil bankacılığın stratejisinin bir aracı olan yeşil kredilerin ilk etapta rekabet edebilirliklerini arttıran bir unsur olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, bankaların toplum gözündeki imajı ve soysa sorumluluk faaliyetleri için de önemli bir unsur olarak değerlendirilen yeşil kredilerin, görüşülen bütün bankaların portföyünde olduğu görülmüştür. Güncel finans dergileri ve gazetelerin finans sayfaları incelendiğinde, bankaların günden güne uluslararası sendikasyon kredilerine aracılık ettikleri tutarların arttığı ve bankaların bu durumu geldiği finansal güç bakımından bir imaj unsuru olarak kullandığı görülebilir (<http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/11/30/garantiye-1-milyar-sendikasyon-kredisi>).

Bankaların finansal durumuna göre çeşitliliği artan ya da azalan bu kredilere başvurularda, çevresel risk denetlemelerin oldukça kapsamlı yapıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte proje sahiplerinin gelir tablosu, borç vadesi ile borcu geri ödeyebilme süresi arasındaki tutarlılık ve verilen teminat ve rehinler de birçok imtiyaza sahip olan yeşil

kredilerin verilmesinde önemli olan diğer unsurlardır. Yapılan görüşmelere neticesinde turizm sektörü için yeşil kredileri temkinli olarak değerlendiren bankacıların endişe ettiği hususların ilkinin konaklama işletmelerinin bazılarının KOBİ kapsamında değerlendirilmesindeki zorluk, ikinci olarak ise döviz cinsinden geri ödenen krediler için kur riskinin olmasıdır. KOBİ kapsamına giremeyen konaklama işletmeleri için enerji verimliliği projelerine başvurabileceğini belirten yöneticiler, kur riski konusunda ise riskin tamamen otellere ait olduğunu ancak döviz cinsinden gelir elde edenler için mantıklı bir yatırım kararı olduğunu ifade etmektedirler. Turizm endüstrisine yönelik yeşil kredi pazarlamasını, turistik bölgelerdeki şubeleri aracılığıyla yaptıklarını belirten bankalar, özellikle turizm yatırım, işletme belgesi ve yatırım teşvik belgesi alan işletmeleri ziyaret ederek, birebir tanıtım yaptıklarını söylemektedirler. Ayrıca bankaların yazılı ya da görsel reklamlardan ziyade konferans, sempozyum, oda toplantıları vb. birleşimlerde sahip oldukları yeşil kredileri tanıttıkları anlaşılmıştır. Bankalar ile gerçekleştirilen görüşmenin sonunda sektöre yönelik pazarlama faaliyetlerine çapraz bir soru olarak, konaklama işletmelerine verilen çevresel ödüllerden haberleri olup olmadığını sorduğumuz banka yöneticilerinin, bu konu hakkında bir bilgileri olmadığı anlaşılmaktadır. Önemli yenileme ve modernizasyon yatırımları sonucu birçok kıstası yerine getirerek bu ödül ve sertifikaları alan konaklama işletmelerinin, bu kaynak ihtiyaçlarını bankalar yerine özsermayeleri ile karşılamaları, bankaların bu konu hakkında bilgisi olmaması dolayısıyla proje üretememesi ile uyusmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Otellerin ve bankaların yeşil kredilere bakış açılarını araştırmak üzere gerçekleştirilen bu tez çalışmasının, oteller ile yapılan nicel alan araştırması ve bankalar ile gerçekleştirilen nitel alan araştırma sonuçlarına ait bulgular, gerçekleştirilen çeşitli analiz yöntemler neticesinde ortaya konmuştur. Elde edilen bulguların, alan yazında daha önce gerçekleştirilen teorik ve uygulamaları çalışmalar ile benzeştiği ve varsa ayrıldığı noktaların ortaya konacağı bu bölümde, elde edilen bulguların ne anlama geldiği, çalışmanın hitap ettiği alanlara ilişkin ne tür faydalar sağlayabileceği ve ne tür öneriler ortaya koyabileceği üzerinde durulmaktadır.

Tezin amacına yönelik olarak otellerin finansman müdürleri ile gerçekleştirilen alan araştırmasında 142 finans müdürünün doldurduğu anket değerlendirmeye alınmıştır. 142 finansman müdüründen elde edilen veriler ışığında, otellere ait bazı kategorik değişkenler şu şekildedir:

- Çalışmaya katılan 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmelerin büyük bir kısmı (% 78'i) sahil otelidir. İşletmelerin mülkiyet sahiplikleri değerlendirildiğinde otellerin % 40'ının tek sahipli patron ve yine % 40'ının ortaklık otelleri olduğu görülmektedir. Hukuki yapıları değerlendirilen otellerin %76'sının anonim şirket olduğu görülmüştür. Katılımcıların yatırım sürecinde % 35'inin özsermaye ve % 58'inin banka kredisi kullandıkları görülmektedir. Son 5 yılda otellerine yenileme yatırımı yapan işletmelerinin toplama oranının oldukça yüksek olduğu (% 80) ve bu yenileme yatırımlarını % 52 özsermaye ve % 39 yurtiçi banka kredileri ile finanse ettikleri görülmektedir. Yeşil kredi kullanımının otellerin performans göstergelerinde yaratacağı değişimin araştırıldığı bu çalışmada, ölçek maddelerinin belirlenmesinde otellerin yeşil olmadan bekledikleri performans maddelerinin, performans göstergeleri olarak kullanılmasını destekleyecek

şekilde, araştırmaya katılan otellerin % 86'sı, otelleri için yeşil otel olmanın önemli bir konu olduğunu ifade etmektedir. Elde edilen veriler ışığında kategorik değişkenleri değerlendirdiğimizde, otellerin büyük çoğunluğunun hukuki yapılarının anonim şirket olması ve mülkiyet sahipliği yapılarının dağılımındaki tutarlılığın, yabancı kaynak kullanımı için istendik nitelikler olarak belirtilebilir. İşletmelerin kuruluş yatırımlarına göz atıldığında bu durum daha net görülmektedir. Araştırmaya katılan otellerin % 58'inin yatırım aşamasında banka kredileri kullanmaları, hatta bu % 58'lik payın içindeki % 10'luk payın yurtdışı bankalardan kullanılan krediler olması, çalışmada önerilen kredi kullanımı için doğru örneklemin seçildiği savını güçlendirebilir. Yatırım harcamalarının duran varlık maliyetlerinin büyüklüğü sebebiyle çok yüksek olması otelleri kredi kullanımına yöneltirken, göreceli olarak daha düşük tutardaki yenileme-modernizasyon yatırımları için otellerin daha çok özsermayelerini kullandıkları anlaşılmaktadır. Buna karşın, araştırmaya katılan otellerin % 39'unun yenileme yatırımları için dahi yurtiçi banka kredileri kullandıklarını belirtmeleri, yeşil yatırımların yeşil krediler için uygun bir pazar olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin işletmeleri açısından yeşil otel olmayı önemli bulmaları da, bu tür yenileme yatırımlarının gelecekte de devam edeceği ve diğer işletmeleri de yeşil olmaya özendirerek bir unsur olduğu söylenebilir. Lee vd.'nin (2010) 416 otel müdürü üzerinde gerçekleştirdiği çalışmasında, yeşil bir otel olmanın daha istendik müşteri davranışına yol açan bir unsur olduğunu belirterek, müşterilerin bu tür satın alma yapma niyetlerinin oldukça güçlü olduğunu, bu niyetlerinde kişilerin bireysel fedakarlık ve sosyal fayda ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, Seers ve Mair'in (2009) çalışmasında, tüketicilerin yeşil tüketim konusuna atfettikleri önemin, tüketicilerin ürün araştırma ve satın alma davranışı ile uyduğunu belirtmiştir. Çalışmamızda da, yeşil otel olmaya gösterilen önem, yöneticilerin benzeri hususları

dikkate aldığına yönelik bir işaret olabilir. Yöneticilerin tüketiciler hakkındaki bireysel algıları, işletmelerin iş yapış şekillerinde de etkili olabilmektedir. Örneğin, Brown'un (1996) 106 genel müdürler üzerinde yaptığı çalışmada; genel müdürler, müşterilerin çevresel duyarlılıklarını 5 puan üzerinden, 2,38 olarak puanlamıştır. Genel müdürlerin bu algılarına doğru orantılı olarak, bazı kontrol kıstaslarına verdikleri öneme göre, çevresel hedeflerin gerçekleştirilmesi kriteri, çevresel politikaya sahip olan bir otellerde 5 puan üzerinde 3,19; sahip olmayan otellerde ise 2,29 olarak puanlanmıştır.

Çalışma kapsamında, Tablo 4'te otellerin performans kriterlerine mevcut durumlarına göre verdikleri yanıtlar gösterilmektedir. Katılımcıların, % 66,51'i ölçekte belirtilen performans göstergelerine göre mevcut durumlarını iyi ve üzeri olduğunu belirtirken, % 26,19' u performanslarını orta, % 6,51'i kötü ve % 1'den düşük bir kısmı ise çok kötü olarak değerlendirmişlerdir. Ölçek maddeleri içerisinde en başarılı bulunan performans göstergeleri, % 63,38 ile doluluk oranları, % 61,27 ile misafir geceleme sayıları, % 50,7 ile enerji maliyet kontrolü, % 49,3 ile su maliyet kontrolü ve ürün hizmet çeşitliliği almıştır. Bununla birlikte işletmelerden performans kriterlerini, yeşil kredi kullanma durumlarına göre de değerlendirmeleri istenmiştir. İki durum arasındaki farkın değerlendirilmesi hem ortalamalar arasındaki farkın istatistiksel anlamlılığı hem de keşfedici bilgi açısından gerçekleştirilmiştir. Buna göre elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Tablo 8'deki sonuçlar incelendiğinde "Mevcut Durum Performans" ölçeği ile "Yeşil Kredi Kullanma Durumunda Performans" ölçeklerinin toplam skorları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p < 0001$). Bağımlı İki Örneklem t-Testi analizi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan finans müdürlerinin performans göstergeleri hakkındaki düşüncelerinin, yeşil kredi kullanma lehine doğru pozitif farklılık gösterdiği söylenebilir (3,78 / 4,14). Bununla birlikte iki farklı durumda sorgulanan benzer

16 performans göstergeleri de birbirleriyle çiftleştirilerek, Bağımlı İki Örneklem t- Testine sokulmuştur. Yapılan analiz sonucunda yalnızca “kurumsal ekonomik itibar” (4,22 / 4,33) ve “borçları ödeme gücü” (4,27 / 4,39) performans göstergelerinin, mevcut durum ya da yeşil kredi kullanma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p \geq 0,05$). Bu sonuçlar, otel finansman müdürlerinin, ölçekte yer alan performans göstergelerini değerlendirdiklerinde, yeşil kredilerin belirtilen performans kriterlerinde anlamlı farklılıklar yaratacağına inandıklarını göstermektedir. Bu tez çalışmasında, oteller ile yapılan alan araştırmasının genel müdürler yerine finansman müdürleri ile yapılmasının temel nedeni, önerilen bir krediyi getiri ve bedellerine göre değerlendirebilecek en yetkili kişinin finansman müdürleri olmasıdır. Bu nedenle, çeşitli özellikleri anket formunda verilen yeşil krediler, finans müdürleri tarafından getiri ve bedelleri değerlendirildiğinde, performans göstergelerinde anlamlı fark ortaya koyacak bir finansal araç olarak algılandığı ortadadır. Burada önemli olan bir konu aslında otellerin mevcut durum performanslarıdır. Mevcut durum performansı kötü olan işletmeler için, muhakkak ki finans yöneticisi kredinin getiri ve bedelini değerlendirmeden faydalı olabileceğini düşünebilir. Ancak, çalışmada, otellerin % 66,51’inin mevcut performanslarını iyi ve üzerinde değerlendirmeleri, yeşil kredi algılamasının böyle bir durumdan bağımsız gerçekleştiğini gösterebilir. Ölçek maddeleri incelendiğinde performans göstergelerinde en yüksek değişimin, “sezonluk yenileme yapabilme gücü” (3,59 / 4,23), “sosyal sorumluluk faaliyetleri” (3,48 / 4,08), “yeni pazarlara giriş” (3,49 / 4,00), “fiyat rekabet gücü” (3,58 / 4,06), “operatör ve acentalarla pazarlık gücü” (3,62 / 4,08), “elektrik maliyet kontrolü” (3,61 / 4,04) ve “atık maliyet kontrolü” (3,35 / 3,98) değişkenlerinde ortaya çıktığı görülmektedir. Gerek bu performans göstergelerinde hem anlamlı hemde büyük farklılıklar çıkması, hem de “kurumsal ekonomik itibar” ve “borçları ödeme gücü” performanslarının

arasında anlamlı farklılıklar çıkmaması alan yazın ile oldukça uyumlu göstergelerdir. Örneğin, Graci ve Dodds'un (2008) Kanada'daki otel işletmelerinin yeşile yönelmesine etki eden unsurların araştırıldığı çalışmaları analiz ettiği çalışmada, işletmelerin yeşile yönelmesinden temel beklentilerin, maliyetlerin düşürülmesi ile daha rekabetçi bir işletme olunması ve bu yolla toplum gözünde itibarının artması olarak ifade edilmiştir. Benzer bir şekilde Bansal ve Roth (2000) yeşil olmak isteyen işletmelerin rekabetçi olmalarını sağlayan ilk unsurun maliyetlerini düşürmesi olduğu ve rekabetçilikle motive olan bir firmanın aktivitelerinden kaynaklı olarak çevresel olumlu bir itibara kazanacağını belirtmektedir. Revila, Dodd ve Hoover'da (2001) diğer çalışmalar ile benzer olarak 7 otel üzerinde yaptığı araştırmasında otellerin en çok rekabet edebilirlik güçlerinin artması noktasını önemsediklerini hatta bu otellerin tüketici baskısını önemsiz bir unsur olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir. Buna karşın, Gil, Jimenez ve Lorente (2001) ise, işletmelerin hissettikleri paydaş çevreci baskısının, otellerin çevresel yönetimlerini etkileyen anlamlı bir unsur olduğunu belirtmiştir. Performans göstergeleri incelendiğinde birbirleriyle arasında anlamlı fark bulunmayan ya da farkların çok küçük farkların alan yazında yapılan araştırmalarda belirtildiği gibi doğrudan ekonomik beklentileri gösteren performans kriterleri olduğu görülmektedir. Moreno, Lorente ve Jimenez'in (2004) 268 otel işletmesinde yaptığı araştırmada, çevresel yönetim anlayışının çevresel performans ile ilişkili olduğu ancak ekonomik performans ile doğrudan ilişkili olmayabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, Tzschentke, Kirk ve Lynch'in (2004) 30 otel müdürü ile yüz yüze gerçekleştirdiği nitel görüşme sonuçlarına göre, görüşülen küçük bir kesim, maliyetten kaynaklı faydaları izleyememelerinden dolayı, yeşil odaklı davranışlarının temelinde sosyal güdülerin olduğunu belirtmiştir. Buna göre, çalışmaya katılan finansman müdürleri, maliyetleri düşüren, böylelikle otelleri daha rekabetçi yapan performans

kriterlerinde ve otellerin toplum gözünde itibarını yükseltecek performans göstergelerinde yeşil kredi kullanımının anlamlı ve önemli değişimlere yol açacağını düşünürken, “kurumsal ekonomik itibar” ve “borçları ödeme gücü” kriterlerinde anlamlı ve önemli bir değişim olmayacağını düşünmektedirler.

Otellerin yeşil kredi kullanma durumunda performans göstergelerinde meydana gelecek değişimlerin araştırılmasına yönelik araştırma sorularına ilişkin bulgular, çalışmanın dördüncü bölümünde yanıtlanmıştır. Yanıtlanan bu araştırma sorularının, alan yazın çalışmaları ile uyumu karşılaştırıldığında ortaya çıkan sonuçlar şu şekildedir:

- Anket formunda yer alan performans göstergeleri, yeşil yönetime yönelen 30 otel işletmesinin, yeşil yönetim anlayışı uygulamasının altında yatan beklentileri araştırmak üzere nitel bir araştırma yapan Tzchentke, Kirk ve Lynch'nin (2004) çalışma sonuçları ve 5 tane yeşil otel ile gerçekleştirilen telefon görüşmeleri sonucunda, ölçeğe koyulan “sezonluk yenilik yapabilme”, “doluluk oranı”, “operatör ve acentelerle pazarlık gücü” ve “satış-pazarlama yönetimi” ifadelerinden oluşan toplam 16 performans kriterinden oluşmaktadır. Bu performans göstergelerinin çok faktörlü bir yapıya sahip olup olmadığını araştırmak üzere yapılan faktör analizi sonucunda, 13 performans göstergesinin, 3 faktör boyutu altında yer aldığı anlaşılmıştır. Araştırma ölçeğinde yer alan performans göstergelerinin benzer şekilde Tzschentke, Kirk ve Lynch'in (2004) nitel görüşme yöntemi ile gerçekleştirdiği çalışmasıyla aynı boyutlar altında toplandığı görülmektedir. “Ekonomik”, “sosyal” ve “maliyet kontrolü” isimli faktör boyutları altında toplanan ve toplam açıklana varyansın yaklaşık % 69'unu oluşturan ölçeğin, performans ölçmede geçerli bir ölçek olup olmadığının sınanması için gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizinin sonuçları, ölçeğin performans kriterlerini ölçmede geçerli bir ölçek olduğunu ve performans göstergelerinin doğru faktörler altında toplandığı, testin uyum

iyilikleri ve anlamlı t-istatistiği değerlerine dayanarak söylemek mümkündür. Bu ölçeğe ait toplam güvenilirlik ve faktörler bazındaki güvenilirliğin de Cronbach Alfa istatistiklerine dayanarak oldukça yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

- Çalışmada faktör boyutları araştırılan bir diğer ölçek ise, otellerin yeşil kredi kullanma durumunda ortaya çıkacak performans puanlarından mevcut durum performans puanlarının çıkarılmasıyla elde edilen “Otellerin hangi beklentilerle yeşil kredi kullandıklarını açıklayan performans göstergeleri” ölçeğidir. Yapılan faktör analizi neticesinde, daha önce 3 faktöre ayrılan performans boyutları, 2 faktör altında toplanmış ve bu faktörler açıklanan toplam varyansın yaklaşık % 67’sini açıklamıştır. Yeşil kredi kullanmadan önce performans boyutlarını 3 boyutta algılayan finans müdürleri, yeşil kredi kullanma durumunda performanslarının nasıl olacağını değerlendirdiklerinde ortaya çıkan faktör yapısı 2 boyuttan oluşmaktadır. Faktör analizi incelendiğinde, mevcut durum performansında tek başına bir faktör olarak ayrılan “sosyal performans kriterlerinin”, yeşil kredi kullanıldığı düşünülen durumda, “ekonomik performans kriterleri” ile biraraya geldiği ve bir oluşu birlikte açıklamaya çalıştığı anlaşılmıştır. Bu durum alanyazın çalışmaları ile oldukça tutarlı bir sonuçtur. Bununla birlikte sosyal performans kriterlerinin neden ekonomik performans kriterlerinin yanına gittiğinin anlaşılması, gerek yatırımcılar gerekse yatırımlara fon sağlayanlar açısından önemli bir unsurdur. Ölçeğin faktör boyutlarının doğru gözlenen değişkenlerden oluşup oluşmadığı ve faktör boyutları ile gözlenen değişkenler arasında anlamlı ilişki olup olmadığının kontrolü için ölçeğe doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen analiz sonuçları, gözlenen ve örtük değişkenlere ait t-istatistiği değerlerinin anlamlılığını ve test uyum iyiliklerinin yüksek derecede uyum istatistiklerine sahip olduğunu göstererek, faktörleşmenin doğru ve geçerli boyutlar altında olduğunu göstermektedir. Tzschentke, Kirk ve Lynch’in (2004)’in nitel

gözleme dayalı çalışma sonuçları iki farklı faktör analizi sonuçlarını doğrular niteliktedir. Tzschentke, Kirk ve Lynch (2004) otel müdürlerinin yanıtları doğrultusunda; psikolojik ve sosyal faktörlerin de en az ekonomik nedenler kadar önemli güdüler olduğunu, işletmelerin sosyal boyutlu endişelerinin, ekonomik beklentilerle paralel beklentiler olduğunu, maliyet faktörünün işletmeler için zaten olmazsa olmaz olarak tek bir boyut olduğunu ve maliyet kontrol boyutunun, işletmelerin halkla ilişkiler ve reklam yapmalarına olanak sağlayacak itici bir unsur olduğunu belirtmiştir.

Yeşil kredi kullanımında performans göstergelerinin ayrıldığı boyutların, Tzschentke, Kirk ve Lynch'in (2004) konaklama işletmelerinin yeşil olma nedenlerinin boyutlarıyla benzer şekilde algılanması, finansman yöneticilerinin yeşil kredi kullanmak ile yeşil otel olunacağı hakkındaki bilgilerini ve kişilerin beklentilerinin buna göre şekillendiğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Tıpkı bir hastanın bir ilacı alırsa hangi fonksiyonlarında iyileşme algılayacağını bilmesi gibi, otel yöneticilerinin de yeşil kredi kullanma durumlarında sosyal performans beklentilerinin ekonomik performans beklentileriyle paralel olduğunu algıladıkları ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın kategorik değişkenler sorularında sorulan oteliniz için yeşil otel olmak önemli mi? sorusuna verilen yanıtın % 80 oranında "önemli" ve "çok önemli" şeklinde olması, kişilerin yeşil algılamalarını destekleyici bir gösterge olmuştur.

Otelcilik sektörü gibi bankacılık sektörünün de yeşil olma beklentilerinin araştırıldığı bu tez çalışmasında, benzer soruya alınan nerdeyse aynı yanıtlar oldukça ilginçtir. Buna göre bankalarla yapılan görüşmelere sonucunda, katılımcılar öncelikle daha rekabetçi bir banka olabilmek adına yeşil kredi verdiklerini belirterek, yeşil kredileri kullandırma nedenlerini ürün çeşitliliği sağlayan ve beklentisi çevreci fonları kullanmak olan yatırımcılara istedikleri kaynakları sağlayarak itibarı yüksek ve toplumda sosyal

sorumluluk görevlerini yerine getiren banka algısını oluşturmak olarak ifade etmişlerdir. Otellerin yeşil kaynak kullanmadan beklentileriyle, bankaların yeşil kredi kullandırma beklentileri bu kadar benzeşmesi sonucu ile hem otelcilik sektörüne hem de bankacılık sektörüne aşağıdaki öneriler getirilebilir.

- Bankacılık sektörü, konaklama işletmelerine yeşil kredi pazarlama çalışmalarında, elde edecekleri getirileri yalnızca “maliyet kontrolü” boyutuyla değil, işletmelere sağlayacağı satış-pazarlama ve sosyal itibar boyutlarıyla da vurgulamalıdır.

- Bankacılık sektörü, yeşil krediyi üst yönetimlere önermeye niyeti yüksek olduğu anlaşılan sahil şeridi otellerine, ellerindeki kredileri daha iyi tanıtmalıdır.

- Komple yeni yatırım ya da yenileme yatırımı için kaynak arayışında olan konaklama işletmeleri, bankaların aracılık ettiği, çevre dostu ismiyle de adlandırılan yeşil fon kaynaklarını daha dikkatli inceleyerek, diğer fon kaynakları ile karşılaştırabilir. Çalışmaya katılan finans yöneticilerinin algılamaları, kaynak arayan yatırımcılar için yönlendirici olabilir.

- Bankaların özellikle enerji ve su kaynakları verimliliği üzerine oluşturulan yatırım – yenileme projelerini açıkça desteklediği görülmektedir. Bu sebeple yatırım projelerini bu temel üzerine oturtarak olgunlaştırılan konaklama işletmeleri uygun maliyetli kaynaklara ulaşabilir.

- Bankalar açısından aracılık edilen yeşil krediler bankaların itibarına ve imajına katkıda bulunduğu gibi, Dünya Bankası vb. diğer uluslararası kuruluşların değerli gördüğü projelerden birisinin konaklama işletmelerinden birisine ait olması da benzer şekilde otellerin imajını ve itibarını olumlu etkileyecektir.

- Bankalar ile gerçekleştirilen araştırmada, bankaların devletin yetkili mercileri tarafından verilen ÇED raporunun alınmasını çok fazla güvenilir bulmadıklarını,

bu raporu almanın zor olmadığını belirtmelerini, bu raporun gerek güvenilirliği gerekse geçerliliğini tehlikeye sokan bir konudur. Bu sebeple, devletin bu raporu veren yetkili mercilerin denetimlerini güçlendirmesi, bu algının düzeltilmesi adına önemli bir adım olabilir.

- Tez çalışması kapsamında bankalar ve oteller ile gerçekleştirilen araştırmalar, yeşil kredilerin her iki sektör tarafından da ekonomik ve sosyal beklentiler nedeniyle performans geliştirici bir araç olarak algılandığını göstermektedir. Çevreci yatırımların desteklenmesi ile sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen ve bu tür kredileri veren bankalara, devlet tarafından çeşitli teşvikler sağlanması, benzer şekilde yeşil krediler kullanarak, yeşil işletme olmak isteyen konaklama işletmelerine çeşitli vergi vb. teşviklerin sağlanması, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması adına çok değerli bir katkı olabilir.

İleride Yapılacak Araştırmalar İçin Öneriler

Gelecek yıllarda turizm endüstrisinde faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin, yeşil kredilere bakış açılarının araştırılması söz konusu olabilir. Bu yönde yapılacak çalışmalar için ilk öneri, 4 ve 5 yıldızlı otellerin dışındaki otel işletmelerinde kredi değerlendirme yetkisine sahip diğer kişilerden de veri toplanmasıdır. Kredileri değerlendirmeye yetkili kişilerin bulunması şartıyla üç, iki, bir yıldızlı oteller ve butik otellerden de veri toplanması, araştırmanın genellenebilirliğini etkileyebilecek bir unsur olabilir. Ayrıca veri toplanırken şehir otellerinin de kapsama dahil edilmesi, yeşil kredi algılamalarının otel sınıflarına göre karşılaştırılması için bir fırsat yaratabilir.

Gelecek yıllarda yapılabilecek çalışmalarda, ölçeklerdeki performans kriterleri genişletilerek, performans göstergeleri ölçeğine, müşteri memnuniyeti, çalışan tatmini, yasal sorumluluklar ve risk yönetimi gibi diğer performans kriterleri de eklenebilir. Böylelikle açıklanmaya çalışılan toplam varyans ve faktör boyutları artırılabilir.

Gelecek araştırcılar için bir diğer öneri de senaryo yöntemi ile veri toplanması yöntemi kullanılarak, farklı niteliklerdeki kredi çeşitleriyle, performans kriterlerinde oluşabilecek değişim araştırılarak, çevreci olan ve olmayan kredilerin performans göstergeleri üzerindeki değişime yönelik algılar incelenebilir.

Son olarak, tez çalışmasında istendik sayıda verilerin elde edilebilmesine yönelik araştırma yöntemi ve tasarımları planlanabilir. Online anket çalışmalarında, anket geri dönüşlerinin takip edilememesi, elde edilen veri sayısını düşürmektedir. Bu nedenle, eğer online anket çalışması yapılacaksa veri toplama süresi oldukça uzun tutulmalı ve katılımcıların çalışmayı doldurmayı yarıda bırakabilecek unsurları iyi tanımlanarak anket tasarımı yapılmalıdır. İleride yapılacak çalışmalarda bu durumlar göz önünde tutularak, ankete katılım göstermeyi taahüt edip, anketi yanıtlanmayan % 57'lik bir kesimde görüşlerinin alındığı bir çalışma, sayfiye otellerine yönelik bir genelleme yapabilmeyi mümkün kılabilir.

KAYNAKÇA

- Aizawa, M. ve Yang, C. (2010). Green credit, green stimulus, green revolution?. China's mobilization of banks for environmental cleanup. *Journal of Environment and Development, 19*, 119–144.
- Ahrens, M., H. ve Langer, D., S. (2008). Environmental risks for lenders under superfund: A refresher for the economic downturn. *Bloomberg corporate law journal, 1*, 482-493.
- Akgüç, Ö. (1998). *Finansal yönetim*. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Akış, S. (1999). Sürdürülebilir turizm ve Türkiye. Işık Üniversitesi İşletme Bölümü, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 10*, 36-46.
- Algan, N. ve Dündar, A. (2005). Türkiye'nin çevre konusunda verdiği sözler. TÜBA raporları, *Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 8*.
- Ayaş, N. (2007). Çevresel sürdürülebilir turizm gelişmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 9*, 59 - 69.
- Ayrıçay, Y., Kök, D. (2009). KOBİ'lerin finansmanında kredi kullanım düzeyini etkileyen faktörler: Kahramanmaraş örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*, 109-131.
- Bayraktar, S., Köse, Y. (2004). KOBİ'lerin finansmanı ve finansal sorunları: Zonguldak örneği. *Zonguldak Kara Elmas Üniversitesi, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, 218*, 111-124.
- Bebbington, J. ve Gray, B. (2001). An account of sustainability: failure, success and a reconceptualization. *Critical Perspectives on Accounting, 12*, 557–587.

- Berns, M., Townend, A., Khayat, Z., Balagopal, B., Reeves, M., Hopkins, M. ve Kruschwitz, N. (2009). The business of sustainability: what it means to managers now. *MIT Sloan Management Review*, Sonbahar.
- Bobbett, E., J. (2010). An investigation of sustainable environmental practices and consumer attitudes & behaviors toward hotel bathroom amenities. *UNLV Theses, Dissertations, Professional Papers, Capstones, 431*, 1-72.
- Bozlağan, R. (2002).Sürdürülebilir gelişme düşüncesine giriş, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 11*, 56-72.
- Bohdanowicz, P., Kallhauge, A. C., Martinac, I. (2001). Energy-efficiency and conservation in hotels-towards sustainable tourism (ss. 1-12). 4th International Symposium on Asia Pacific Architecture, Hawaii.
- Bohdanowicz, P., Alujevic, V.Z., Martinac, I. (2004). Attitudes towards environmental responsibility among swedish, polish and croatian hoteliers (ss. 1-22). 4. sustainability and mass destinations challenges and possibilities conference Denmark.
- Bouma, J.J., Jeucken, M., Klinkers, L. (2001). *Sustainable banking: The greening of finance*. Sheffield: Greenleaf Publishing and Deloitte&Touche.
- Bramwell, B. ve Lane, B. (2005). From niche to general relevance?: Sustainable tourism, research and the role of tourism journals. *The Journal Of Tourism Studies*, 16, 52-62.
- Breast., D.E ve Coddy, P.T. (1990). When security interests become liabilities: Lenders look to limit exposure for hazardous waste cleanup costs under Superfund. *William & Mary Environmental Law and Policy Review*, 15, 13-24.

- Bringham, E. F. ve Kapenski, L. C. (1991). *Financial management theory and practice*. USA: The Dryden Press.
- Burr, S. W. (1998). It's real sustainable rural tourism development: case studies from the Heartland (ss.108-111). Proceedings of the 1997 Northeastern Recreation Research Symposium; Bolton Landing, NY.
- Capella, P. A. (2002). Sustainable finance: An assessment of environmental risks and opportunities in Latin America. Unpublished Thesis for the Fulfilment of the Master in Environmental Science, Sweeden.
- Cemaloglu, N. (2009). *Veri toplama teknikleri: Nicel ve nitel*. Tanrıoğen, A. (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri İçinde (ss. 133-164). Ankara: Anı Yayıncılık
- Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2008). *Finansal yönetim*, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Chan, W., W. ve Ho, K. (2006). Hotels environmental management systems: creative financing strategy. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 18, 302-316.
- Wen Wu, C. (2009). Sustainable development conceptual framework in tourism industry context in Taiwan: Resource based view (ss.1-11). Conference of the International Journal of Arts and Sciences.
- Clarke, J. (1997). A framework of approaches to sustainable tourism. *Journal of sustainable tourism*, 53, 224-233.
- Coccosis, H. (1996). Tourism and sustainability: perspectives and implications in priestley, (eds), *Sustainable Tourism*, European Experiences. U.K.: Cab International.
- Coccosis, H., Alexandra, M. (2004). *The challange of tourism carrying capacity assessment: theory and practices*. England: Ashgate Publishing Limited.

- Copeland, T. E. ve Weston, J. W., (1992). *Financial theory and corporate policy*, USA: Addison-Wesley Publishing Company.
- Cooper, I. (1998). Emerging issues in environmental management. In K. Alexander (Ed.), *Facility management: theory and practice içinde* (ss. 111–119). London: Spon Press.
- Coulson, A. B. (2009). How should banks govern the environment? Challenging the construction of action versus veto. *Business strategy and the environment*, 18, 149-161.
- Cowton, C. J.ve Thompson P. (2000). Do codes make a difference? The case of bank lending and the environment. *Journal of Business Ethics*, 24, 165-178.
- Çavuş, Ş. ve Tanrıverdi, A. (2000). Sürdürülebilir turizm ve yerel ölçekli bir sürdürülebilir turizm modeli önerisi. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 11, 149-159.
- Çelikkaya, A. (2011). Türkiye ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerde konaklama ve yiyecek-içecek hizmeti sunan turizm işletmelerinde katma değer vergisi uygulamalarının karşılaştırılması. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 22, 167-182.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik - spss ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demir, D. ve Çevirgen, A. (2006). *Turizm ve çevre yönetimi*, sürdürülebilir gelişme yaklaşımı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Dinçer, F.İ. (1997). *Avrupa Birliği 'nde turizm ve uygulanan politikalar*. İstanbul: Der Yayınevi

- Ehrenfeld, J.R. (2000). Colorless green ideas sleep furiously: Is the emergence of “sustainable” practices meaningful?. *Society for learning and the Massachusetts Institute of Technology*, 1, 1-13.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Ecofact, Environment and Finance (2002). Towards green banking practices in the south.
- Ercan, M. K., Öztürk, M. B. ve Demirgüneş, K. (2003). *Değere dayalı yönetim ve entelektüel sermaye*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Erdogan, N., ve Barış, E. (2007). Environmental protection programs and conservation practices of hotels in Ankara. *Tourism Management*, 28, 604-614.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Kitapevi.
- Faulk, S. (2000). A survey of environmental management by hotels and related tourism business. Presentation Paper for Oikos PhD Summer Academy, University of St. Gallen.
- Forsyth, T. (1997). Environmental responsibility and business regulation: The case of sustainable tourism. *Geographical Journal*, 163, 270-280.
- Garrod, B. ve Fyall, A. (1998). Beyond the rhetoric of sustainable Tourism?. *Tourism Management*, 19, 199-212.
- Gladwin, T., Kennely, J. ve Krause, S. T. (1995). Shifting paradigms for sustainable development: implications for management theory and research. *Academy of Management Review*, 20, 874-907.
- Gonzalez, M. C. (2006). Analysis of social performance in the spanish financial industry through public data. *Journal of Business Ethics*, 69, 289-304.

- Graci, S. ve Dodds, R. (2008). Why go green? The business case for environmental commitment in the canadian hotel industry. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 19, 251-270.
- Griffin, J. ve Mahon, J. (1997). The corporate social performance and the corporate financial performance debate. *Business and Society*, 36, 5–27.
- Guo, H. (2005). Pathways to sustainable banking in china: From environmental risk management to green financing. Thesis for the fulfilment of the Master of Science in Environmental Management and Policy Lund, Sweden, September.
- Gustin, M. & Weaver, P. (1996). Are hotels prepared for the environmental consumer?. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 20, 1-14.
- Gürsoy, C. T. (2006). *Finansal yönetim ilkeleri*. İstanbul: Doğu Üniversitesi Yayınları.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. Ve Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis*. USA: Pearson Prentice Hall.
- Hall, C. M. Ve Lew, A. (1998). Sustainable tourism: A Geographic perspective. Harlow: Addison Wesley Longman.
- Haralambopoulos, D. A., Polatidis, H. (2003). Renewable energy projects: structuring a multicriteria group decision-making framework. *Renewable Energy*, 28, 961–973.
- Hatipoğlu, H. (2007). Ticari Bankacılık Sektöründe İlişkiye Dayalı Kredilendirme Sürecinin Belirleyicileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Finansman Anabilim Dalı.
- İslamoğlu, H. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. İzmit: Beta Yayınevi.
- Jensen, M. C. ve Smith, C. W. (1984). *The theory of corporate finance: A historical overview*. New York: McGraw-Hill Inc.

- Jeucken, M. (1999). The changing environments of banks. GMI theme issues, 21-35.
- Jeucken, M. (2004). *Sustainability in finance*. Eburon: Academic Publishers Delft.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2004). *Turizm ve çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Kahraman, N. (1990). Turizm yatırımları ve teşvikler. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2, 5-7.
- Kandır, S. Y., Önal, Y. B. ve Karadeniz, E. (2007). *Turizm yatırım projelerinin yönetimi değerlendirilmesi ve finansmanı*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kasim, A. (2004). Socio-environmentally responsible hotel business: do tourists to penang island, Malaysia care?. *Journal of Hospitality & Leisure Marketing*, 11, 5-28.
- Kasim, A. (2007). Towards a wider adoption of environmental responsibility in the hotel sector. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 8, 25-49.
- Kassinis, G.I., ve Soteriou, A.C. (2003). Greening the service profit chain. the impact of environmental. *Management Practices, Production and Operations Management*, 12, 386-403.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2, 91-112.
- Keleş, R., ve Hamamcı, C. (2005). *Çevre Politikası*. Ankara: İmge kitapevi.
- King, A. A. Ve Lenox, M. J. (2001). Does it really pay to be green?. Massachusetts Institute of Technolgh and Yale University, 5, 105-116.
- Kirk, D. (1995). Environmental management in hotels. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 7, 3-8.

- Klassen, R. D. ve McLaughlin, C. P. (1996). The impact of environmental management on firm performance. *Management Science*, 42, 1199-1214.
- Koller, T. (1994). *What is value-based management? An excerpt from valuation: measuring and managing the value of companies*. New York: McKinsey Company.
- Koller, T., Goedhalt, M. ve Wessels, D. (2005). *Valuation: measuring and managing the value of companies*. USA: McKinsey Company.
- Kozak, M. ve Nield, K. (2004). The role of quality and eco- labelling systems in destination benchmarking. *Journal of Sustainable Tourism*, 12, 138-148.
- Kuhn, L. (2007). Sustainable tourism as emergent discourse. *World Futures*, 63, 286–297.
- Kurt, H. (2009). Finansal kurumlar için çevre ve sürdürülebilir bankacılık. *Bankacılar Dergisi*, 70, 70-80.
- Kuş, E. (2009). *Nitel-nitel araştırma teknikleri, sosyal bilimlerde araştırma teknikleri, nicel mi? nitel mi?*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Labatt, S. ve White, R. R. (2002). *Environmental finance: a guide to environmental risk assessment and financial products*. John Wiley & Sons.
- Lee, J.S., Hsu, L.T., Han, H. ve Kim, Y. (2010). Understanding how consumers view green hotels: how a hotel's green image can influence behavioural intentions. *Journal of Sustainable Tourism*, 18, 901-904.
- Liu, V. (2004). Environmental considerations and business operations of commercial banks in China. Thesis for the fulfilment of the Master of Science in Environmental Management and Policy Lund.
- Lo, S. F. ve Sheu, H. J. (2010). Does corporate sustainability matter to investors?. *African Journal of Business Management*, 4, 2856-2863.

- Lundgren, M. ve Catasus, B. (2000). The banks' impact on the natural environment – on the space between 'what is' and 'what if'. *Business Strategy and the Environment*, 9, 186-195.
- Macharia, A., Labropoulos, T. ve Zentelis, P. (2012). Green hotelling a feasibility study in the hellenic island of skyros. FIG Working Week, Rome.
- Mahadevia, D. (2000). Sustainable urban development in India: an inclusive perspective, workshop on cities of the south: sustainable for whom. United Nations Research Institute for Social Development Geneva, Palais de Nation.
- Megginson, W. L. ve Smart, S. B. (2006). *Introduction to corporate finance*. USA: Thomson South-Western.
- Melissen, F. ve Roevens, J. (2007). Greening the hotel industry: impossible, inconvenient, or shrewd?. Proceedings of EuroCHRIE, Leeds, UK.
- Mil, B. (2007). Nitel araştırma tekniği olarak görüşme, Atilla Yüksel, Burak Mil, Yasin Bilim (Ed.), *Nitel araştırma: neden, nasıl, niçin?* içinde (ss. 3-26). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Millar, M. ve Baloğlu, Ş. (2011). Hotel guests' preferences for green guest room attributes. *Cornell Hospitality Quarterly*, 52, 302-311.
- Mitra, M., Buckley, C., Singhal, A., ve Cardie, C. (1997). An analysis of statistical and syntactic phrases. In *Proceedings of RIAO*, 200-214.
- Modinos, M. (2000). Sustainability and regional development: the case of the tourism sector in Southern Europe. *The Int. Journal*, 2, 301-310.
- Moreno, C. E., Lorento, C. J. ve Jimenez, D.B. Jeronimo (2004). Environmental strategies in spanish hotels: contextual factors and performance. *The Service Industries Journal*, 24, 101-130.

- Moyer, R. C., McGuian, J. R. ve Rao, R. P. (2007). *Fundamentals of contemporary financial management*. Canada: Thomson South-Western.
- Neale, B. ve Pike, R. (2009). *Corporate finance and investment: decisions and strategies*. Italy: Prentice Hall Financial Times.
- Neto, F. (2003). A new approach to sustainable tourism development: moving beyond environmental protection. *DESA Discussion Papers*, 29, 1-10.
- Olson, E. G. (2008). Creating an enterprise-level “green” strategy. *Journal of Business Strategy*, 29, 22-30.
- Sullivan, N. ve O'Dwyer, B. (2009). Stakeholder perspectives on a financial sector legitimation process: the case of Ngos and the Equator principles. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 22, 553-587.
- Önal, Y.B., Karadeniz, E., Karadeniz, N. A., (2005). Türk turizm sektörü açısından değer temelli yönetim yaklaşımının önemi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 4, 37-46.
- Örs, H. (2005). Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2, 204-210.
- Özdamar, K. (2003). *Modern bilimsel araştırma yöntemleri*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özbey, F., R. (2002). Küreselleşme sürecinde sürdürülebilir turizm kalkınması, Globalization and sustainable development (ss.135-150). International Scientific Conference, Varna.
- Özdamar, K. (2010). Paket programlar ile istatistiksel veri analizi 2, çok değişkenli analizler. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Penny, W.Y.K. (2007). The use of environmental management as a facilities management tool in the Macao hotel sector. *Facilities*, 25, 286-295.

- Pınar, İ. (1993). Turizmin doğal çevreye etkileri ve çevrenin korunması. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3, 15-17.
- Phillips, P. P. ve Phillips, J. J. (2011). *Şirketler için yeşil karne. sürdürülebilir girişimlerde yatırım getirisi nasıl ölçülür?*. İstanbul: Soyak Holding.
- Porter, E. M. ve Linde, V. C. (1995). Green and competitive: ending the sitimulate. *Harvard Business Review*, 73, 120–34.
- Pujari, D., Wright, G. ve Peattie, K. (2003). Green and competitive influences on environmental new product development performance. *Journal of Business Research*, 56, 657-671.
- Revilla, G., Dodd, H.T., Hoover, C. L. (2001). Environmental Tactics Used by Hotel Companies in Mexico. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 3, 111 - 127.
- Richardson, B. J. (2005). The Equator principles: The voluntary approach to environmentally sustainable finance. *European Environmental Law Review*, November, 280-290.
- Rutkauskas, V.A., Miecinskiene, A., Stasytyte, V. (2010). Investment decision modelling along sustainable development concept on financial markets. *Technological and Economic Development of Economy*, 14, 417-427.
- Sahoo, P. ve Nayak, B. P. (2008). Green banking in India. *Indian Economic Journal*, 1, 1-22.
- Sasidharan, V., Sirakaya, E., Kerstetter, D. (2002). Developing countries and tourism ecolabels. *Tourism Management*, 23, 161-174.

- Saveriades, A. (2000). Establishing the social tourism carrying capacity for the tourist resorts of the east coast of the Republic of Cyprus. *Tourism Management* 21, 147-156.
- Schaltegger, S., ve Synnestvedt, T. (2002). The link between 'green' and economic success: environmental management as the crucial trigger between environmental and economic performance. *Journal of Environmental Management*, 65, 339-346.
- Scholtens, B. (2006). Finance as a driver of corporate social responsibility. *Journal of Business Ethics*, 68, 19-33.
- Scholz, R. W., Weber, O., ve Fenchel, M. (2008). Empirical analysis of the integration of environmental risks into the credit risk management process of european banks. *Business Strategy and environment*, 17,149-159.
- Seers, S., B. ve Mair, J. (2009). Emerging green tourists in Australia: Their behaviours and attitudes. *Tourism and Hospitality Research*, 9, 109-119.
- Sencar P. (2007). Türkiye'de çevre koruma ve ekonomik büyüme ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sharpley, R. (2000). Tourism and sustainable development: exploring the theoretical divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8, 1-19.
- Strandberg, C. (2005). Best practices in sustainable finance. Strandberg Consulting.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. New York: CABI Publishing.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Şimşek, Ö. F. (2007). Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve lisrel uygulamaları. Ankara: Ekinoks.

- Talu, N. (2007). Sürdürülebilir kalkınma durum değerlendirme raporu. Sürdürülebilir kalkınmanın sektörel politikalara entegrasyonu projesi. T.C. Bayındırlık Bakanlığı Raporları
- Thompson, P. (1998). *Assesing the environmental risk exposure of UK banks. International Journal of Bank Marketing* 16, 129-139.
- Tosun, C. (1998). Roots of unsustainable tourism development at the local level: the case of Urgup in Turkey. *Tourism Management*, 19, 95-610.
- Tosun, C. (2001). Challenges of sustainable tourism development in the developing world: the case of Turkey. *Tourism Management*, 22, 289-303.
- Tsai, H., Pan, S. ve Lee, J. (2011). Recent research in hospitality management. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 23, 941-971.
- TÜROFED, (2010). *Turizm Raporu*, 1, Haziran.
- TÜROFED, (2010). *Turizm Raporu*, 2, Ekim.
- TÜROFED, (2011). *Turizm Raporu*, 3, Ocak.
- TÜROFED, (2011). *Turizm Raporu*, 4, Mart.
- Tzschentke, N., Kirk, D., ve Lynch, P.A. (2004). Reasons for going green in service accommodation establishments. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 16, 116-124.
- UNEP (2004). Risk and opportunity: the global reporters. Survey of corporate sustainability reporting. London.
- UNWCED (1987). *Our common future (The brundtland report)*. USA: Oxford University Press.

- United Nations (2001). Managing sustainable tourism development. Economic and social commission for Asia And The Pacific Bangkok, *Escap Tourism Review*, 22, 1-65.
- Usta, Ö. (2005). *İşletme finansı ve finansal yönetim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uzuner, Y. (1999). Niteliksel araştırma yaklaşımı, Ali Atıf Bir (Ed.), *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri içinde* (ss. 175-193). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Van Horne, J. C. ve Wachowicz, J. M. (1995). *Fundamentals of financial management*. USA: Prentice Hall International Editions.
- Van de Velde, E., Vermier, W. ve Corten, F. (2005). Finance and accounting corporate social responsibility and financial performance. *Corporate Governance*, 5, 129-138.
- Watkins, E. (1994). Do guests want green hotels?. *Lodging Hospitality*, 50, 1-70-72.
- Weaver, S. C. (2003). Economic value added (EVA), financial performance and industry effects: a preliminary investigation. Financial Management Association Annual Conference.
- Weber, O. (2005). Sustainability benchmarking of european banks and financial service organizations. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 12, 73-87.
- White, M. A. (1996). Environmental Finance: Value and risk in an age of ecology. *Business Strategy and the Environment*, 5, 198-206.
- Williams, S. (1998). *Tourism geography*. Routledge Contemporary Human Geography Series.

Write, C. ve Rwabizambuga, A. (2006). Institutional pressures, corporate reputation and voluntary codes of conduct: An examination of Equator principles. *Business and Society Review*, 111, 89-117.

UNWTO (2006). *Tourism Market Trends: International Tourist Arrivals*.

Yüksel, A. ve Yüksel, F. (2004). *Turizmde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Zeithaml, V., Berry, L.L. ve Parasuraman, A. (1993). The nature and determinants of customers' expectations of service. *Journal of The Academy of Marketing Science*, 21, 1-12.

İNTERNET KAYNAKLARI

The United Nations Development Agenda: Development for all. Erişim tarihi: 20 Aralık 2011, <http://www.un.org/geninfo/bp/enviro.html>

UN/Austria/ESA Symposium on Small Satellite Programmes for Sustainable Development.

Erişim tarihi: 23 Nisan 2011,

http://www.un.org/jsummit/html/basic_info/basicinfo.html

Sürdürülebilir turizm. Erişim tarihi: 13 Şubat 2012,

www.tourismtasmania.com.au/tasind/sustbly/sustainable.htm

Innovative Financing for Sustainability. Erişim tarihi: 10 Ocak 2012,

<http://www.unepfi.org/signatories/index.html>

Uluslararası Finans Kuruluşu. Erişim tarihi: 10 Mart 2012, www.ifc.org

Environmental and social risk management for project finance. Erişim tarihi: 15 Mart

2012, <http://www.equator-principles.com/index.php/members-reporting>

Türkiye Kalkınma Bankası Kredi Çeşitleri. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2012,

<http://www.kalkinma.com.tr/krediler.aspx>

Türkiye Kalkınma Bankası Kredi Çeşitleri. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2012,
<http://www.kalkinma.com.tr/basvuru-ve-on-degerlendirme.aspx>

Türkiye Kalkınma Bankası Kredi Çeşitleri. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2012,
<http://www.kalkinma.com.tr/avrupa-yatirim-bankasi-kaynakli-yatirim-kredisi.aspx>

Vakıfbank Avrupa yatırım bankası kredi çeşitleri. Erişim tarihi: 15 Mayıs 2012,
<http://www.vakifbank.com.tr/avrupa-yatirim-bankasi-KOBİ.aspx>

Garanti bankası kredi çeşitleri. Erişim tarihi: 20 Mayıs 2012,
<http://www.garanti.com.tr/tr/KOBİ/krediler>

Akbank Avrupa Yatırım Bankası kredi çeşitleri. Erişim tarihi: 20 Mayıs 2012,
<http://www.akbank.com/KOBİ/krediler/nakit-krediler/ayb-kaynakli-kredi.aspx>

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası. Erişim tarihi: 10 Mart 2012,
http://www.tskb.com.tr/sirket_profil/detail.aspx?SectionID=wsr4L2y7i6tbg6pVKaPqSQ%3d%3d&ContentId=iEoeRr%2bnHqzp7mNkChjxqA%3d%3d

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası. Erişim tarihi: 10 Mart 2012,
http://www.tskb.com.tr/kredilendirme_proje_finansman/detail.aspx?SectionID=n9xMRpol96pWIBIsoC15%2bg%3d%3d&ContentId=8PUKQ3IVgDeNwIu1c4Q0Eg%3d%3d

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Turizm Teşvikleri. Erişim tarihi: 12 Aralık 2011,
<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11596/cevreye-duyarlilik-kampanyasi-yesil-yildiz.html>

Türkiye Bankalar Birliği banka ve sektör bilgileri. Erişim tarihi: 5 Ocak 2012,
http://www.tbb.org.tr/tr/Banka_ve_Sektor_Bilgileri/banka_listesi.asp?tarih=30/06/2012.

Sendikasyon kredi haberleri. Erişim tarihi: 10 Aralık 2011,
<http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/11/30/garantiye-1-milyar-sendikasyon-kredisi>

Dünyadaki toplam otel odası sayısı. Erişim tarihi: 24 Nisan 2012,
<http://turizmguancel.com/haber/dunyadaki-toplam-otel-odasi-sayisi-134-milyona-ulasti-h10433.html>

Sürdürülebilir kalkınma durum değerlendirme raporu. Erişim tarihi: 14 Kasım 2010,
<http://www.bayindirlik.gov.tr/turkce/kentlesme/skdurumdegerlendirmeraporu.pdf>,

2010 yılı Türkiye turizm sektör raporu. Erişim tarihi: 28 Şubat 2012,
<http://www.invest.gov.tr/trTR/infocenter/publications/Documents/TURIZM.SEKTORU.pdf>

Türkiye Otelciler Federasyonu. Erişim tarihi: 27 Mayıs 2012,
<http://turofed.org.tr/Projeler.aspx>

EKLER

EK 1- OTELLERE UYGULANAN ANKET ÖRNEĞİ

Değerli Yönetici,

Elinizdeki anket formu, çevreci finansman kaynakları kullanmanın, otellerin çeşitli performans göstergelerinde ortaya çıkarabileceği değişimi araştırmak üzere gerçekleştirilen yüksek lisan tez çalışmasına veri sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Bu noktada, **ankete otelinizin kredi kullanıp kullanmama ön kabulünden ayrı olarak**, bir finans yöneticisi olarak, çalışma içersinde size önerilen kredinin kullanma şartlarını değerlendirerek, kullanmanız halinde belirtilen, bu kredinin otelinizin çeşitli performans göstergelerinizde ne tür bir etki bırakacağını işaretlemenizi rica ediyoruz.

“Mevcut durumunuz” kısmında, sizin değerlendirmelerinize göre otelinizin şu an itibariyle çeşitli performans göstergelerine göre durumunu değerlendirmeniz beklenmektedir. Hemen yanındaki **“Yeşil Kredi Kullanırsam”** kolonunu ise; otelinizin, aşağıdaki özelliklere sahip bir krediye sahip olması durumunda, çeşitli performans göstergelerinizin nasıl olabileceğini işaretlemeniz beklenmektedir.

• Dövizde endeksli geri ödeme (Dolar-Euro)   • Yatırım kredisi bağlamında(ek bina, yenileme, ünite yapımı, ekipman alımı vb.)   • Yıllık faizi %5-7 aralığında (Libor+Risk primi)   • İlk 2 yılı ödemesiz   • Vade toplam 7 yıl   • Proje tutarının %50-75

Bir finans-muhasebe müdürü olarak, bu krediyi bir öneri olarak en üst kademeye sunabilmeniz için, öncelikle alacağınız kredi ile sağlayacağınız faydaların hangi alanlara olabileceğini ve mevcut durumunuzu ne yönde değiştirebileceğini görmeye ihtiyacınız var. Bunun için aynı maddeler önce birinci kolunu ardından ikinci kolunu, doldurmanızı rica ediyoruz. Vereceğiniz yanıtlar ve kurumsal isimler kesinlikle gizli tutulacaktır. İsteddiğiniz takdirde çalışmanın sonuçları tarafınıza gönderilecektir. Anketin doldurulmanız yaklaşık 5-7 dakikanızı alacaktır. Değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

Arş. Gör. Ozan GÜLER
Mersin Üniversitesi - Turizm Fakültesi
E-posta: ozanguler@mersin.edu.tr

İfadeler	Mevcut Performansınız					Yeşil Kredi Kullanma Durumunda Performansınız				
	Çok Kötü (1)	Kötü (2)	Orta (3)	İyi (4)	Çok İyi (5)	Çok Kötü (1)	Kötü (2)	Orta (3)	İyi (4)	Çok İyi (5)
Not: Bir ifadeyi önce 1. Kolon ardından 2. Kolona göre işaretleyip, diğer ifadeye geçmenizi rica ediyoruz.										
Otelimizin;										
Elektrik yönetimi	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Su yönetimi	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Atık yönetimi	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Sezonluk yenileme yapabilme gücü	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Fiyat rekabet durumu	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Doluluk oranları	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Müşteri geceleme sayısı	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Karlılık durumu	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Operatör ve acenteler ile pazarlık	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Yeni pazarlara giriş	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Ürün ve hizmet çeşitliliği	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Sosyal sorumluluk faaliyetleri	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Kurumsal sosyal itibarı	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Kurumsal ekonomik itibar	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Çevre cezalarından korunma	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
Borçları ödeme gücü	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

Bu krediler ile sağlayacağınız edinimlerin, hangi konularda olabileceğini işaretlediniz. Bu edinimlerin karşılığında “Yeşil Kredi” veren finans kuruluşlarının sizlerden istediği bedeller ise şunlardır;

- 1-Yatırım amaçlı (Ek bina, yenileme, ünite yapımı, ekipman alımı vb.) “Proje Taslağının Hazırlanması”
- 2-Bağımsız denetimden geçmiş, finansal bilanço ve nakit akım tablolarınızın sunulması
- 3-Proje taslağına koyulmak üzere, Çevre ve Orman Bakanlığına, Çevresel Etki Değerlendirme başvurusu yaparak, “ÇED gerekli değil ya da ÇED olumlu raporu almak.
- 4- “ÇED” raporunun hazırlanması için danışmanlık firmalarına yaklaşık 5000 TL ücret ödemek.
- 5- Almayı planladığınız makine ve teçhizatların, çevreye yan etkisi olmadığını gösterir “CE” belgelerini sunmak
- 6- Finansman kaynağı ile almış olduğunuz tüm hizmet ve ürünlerin faturalarını, kredi kuruluşuna sunmak.
- 7-Bankanın çevresel denetimlerine açık olmak.

Verdiğim bu bilgiler ışığında bende görüş sunmam istense bu kredinin alınmasını;
 Kesinlikle Öneririm Öneririm Emin Değilim Önermem Kesinlikle Önermem

KATEGORİK SORULAR

1. Konaklama işletmesinin türü: Şehir Oteli Sayfiye Oteli Diğer (Lütfen belirtiniz).....
2. Otelinizin Mülkiyet sahipliğini belirtir misiniz? Tek sahipli yerel Yerli Ortaklık Yerli- Yabancı Ortaklık Yabancı Sahipli Franchising Diğer (Lütfen belirtiniz).....
3. İşletmenizin hukuki yapısını belirtir misiniz? Anonim Şirketi Limited Şirketi
4. İşletmenizin, ilk yatırım sürecinde banka kredisi kullandınız mı? Evet Hayır
5. Eğer 4. Soruya evet dediyeniz, kredi türünü belirtir misiniz? Yurtiçi Banka Kredisi Yurtdışı Banka Kredisi
6. Otelinizde son 5 yıl içerisinde yenileme-iyileştirme yatırımları yapıldı mı? Evet Hayır
7. Eğer 6. Soruya evet dediyeniz, Yenileme-iyileştirme harcamaları için kullandığınız kaynağı belirtir misiniz?
 Yurtiçi Banka Kredisi Yurtdışı Banka Kredisi Özsermaye Diğer .....
8. Oteliniz için yeşil (çevreci) bir işletme olmak önemli midir? Evet Hayır

EK 2- BANKA MÜLAKATLARI YARI YAPILANDIRILMIŞ FORM ÖRNEĞİ

GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, benim adım Ozan GÜLER, Mersin Üniversitesi - Turizm Fakültesi Öğretim Elemanıyım. “Doç. Dr. Ekrem Tufan yönetiminde, “Otellerin ve bankaların yeni bir finansal araç olan yeşil kredilere bakış açılarının araştırılması” üzerine bir yüksek lisans tez çalışması yapmaktayım. Araştırmanın amacı, turizm sektörünün son dönemlerdeki en önemli trendlerinden birisi olan yeşillenme (çevrecileşme) ile birlikte; otellerin çeşitli niteliklerdeki performanslarının, bankaların sağladığı yeşil kredi olanaklarının kullanılması halinde ne yönde bir değişim ortaya çıkarabileceğini araştırmaktır. Bu nedenle, bankanızın yeşil kredi politikası ve turizm sektörüne kredi sağlama politikası hakkında görüşmek istiyorum. Görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizli kalacaktır. Bu bilgileri araştırmacılar dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca araştırma sonuçları yazılırken bireylerin isimleri ve şirket isimleri kesinlikle tezde belirtilmeyecektir. Arzu edilmesi durumunda çalışma sonuçları tarafınızla paylaşılacaktır. Başlamadan önce bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mıdır?

Değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Ozan GÜLER

Mersin Üniversitesi - Turizm Fakültesi

E-posta: ozanguler@mersin.edu.tr

SORULAR

1-Müşterilerinizin bankanıza yaptığı yatırım ve işletme kredileri başvurularında, kredi kullanım alanının olası bir çevresel risk içerip içermediği göz önüne alınıyor mu? Alınıyorsa, kredilendirme sürecinin nasıl devam ettiğinden bahsedebilir misiniz?

2-Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporunu hangi kredi türlerinde ve ne tür durumlarda istiyorsunuz, anlatır mısınız?

3- Turizm sektörünün kullanımına açtığınız yeşil kredi çeşitlerinden bahsedebilir misiniz? Kullandırma ön koşulları, ödeme kolaylıkları ve faiz oranları hakkında bilgi paylaşır mısınız?

4- Bankanızı yeşil kredileri (Dünya bankası, FKA vb. krediler) kullandırmaya iten finansal ve sosyal nedenleri bizimle paylaşır mısınız?

5-Turizm sektörünün kredi kullanım alışkanlıklarından yola çıkarsak, sektörünün kullanımına açtığımız ulusal ve uluslararası kredileri karşılaştırdığımızda, sektör açısından uygun maliyetli olanın hangisi olduğunu düşünüyorsunuz? Bu iki farklı kredi ürününün turizm sektörü açısından olası avantaj ve dezavantajlarını değerlendirir misiniz?

6- Bankanız olarak, yeşil kredi kaynaklarını pazarlamaya yönelik çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz? Pazarlama çabalarında hangi unsurların üzerinde durarak, otellere kredi imkânlarını anlattığınızı bizimle paylaşır mısınız?

7- Konaklama işletmelerine özel ve devlet kurumları tarafından verilen çevresel sertifikalar (beyaz yıldız – yeşil yıldız) hakkında bilginiz var mı?